

BEÏNVLOED GEWELD

Evaluatie Wet middelenonderzoek
bij geweldplegers (WMG)

Jos Kuppens
Nicole Brouwer
Henk Ferwerda

Beke *reeks*

Beïnvloed geweld

BEÏNVLOED GEWELD

Evaluatie Wet middelenonderzoek
bij geweldplegers (WMG)

Jos Kuppens
Nicole Brouwer
Henk Ferwerda

Beke *reeks*

Colofon

In opdracht van

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)

Analyses

Juno van Esseveldt (Bureau Beke)

Vormgeving

Marcel Grotens (Bureau Beke)

Kuppens, J., Brouwer, N. en Ferwerda, H.

Beïnvloed geweld

Evaluatie Wet middelenonderzoek bij geweldplegers (WMG)

ISBN

978-94-92255-57-0

© 2022, WODC, ministerie van Justitie en Veiligheid. Auteursrechten voorbehouden. Voor deze publicatie is licentie verleend aan Bureau Beke.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

No part of this publication may be reproduced in any form by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoud

	Voorwoord	8
	Samenvatting	10
	Summary	16
1	Inleiding	22
1.1	Introductie en evaluatie van een wettelijke basis tegen geweld onder invloed	23
1.2	De relatie tussen geweld en middelengebruik	24
1.3	Prevalentie van geweld onder invloed in Nederland	26
1.4	Leeswijzer	27
2	De WMG-procedure	29
2.1	Het voorlopig en nader onderzoek	29
2.2	De vervolgprocedure na de testen	32
3	Onderzoeksopzet	35
3.1	Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen	35
3.2	Overzicht onderzoeksactiviteiten	36
3.3	Methoden planevaluatie	37
3.4	Methoden procesevaluatie	39
4	De planevaluatie	43
4.1	Analyse van de wetsgeschiedenis	44
4.1.1	Achtergrond van de WMG	44
4.1.2	Het wetsvoorstel	45
4.1.3	Behandeling in de Tweede Kamer	50
4.1.4	Behandeling in de Eerste Kamer	56
4.1.5	De implementatiegroep WMG	64

4.1.6	Uitrol WMG in drie startgebieden	65
4.1.7	Laatste ontwikkelingen rondom de WMG	65
4.1.8	Mogelijk toekomstige ontwikkelingen die verband houden met de WMG	65
4.2	Reflectie op de planevaluatie en doelenboom	67
5	Procesevaluatie: WMG in cijfers	72
5.1	Aantallen in BVH geregistreerde aanhoudingen die onder de WMG zouden kunnen vallen	74
5.2	Aantallen (vermoedens van) middelengebruik voor de geweldsincidenten die op grond van de WMG worden afgedaan	77
5.3	Aantallen (geweigerde) ademanalyses en bloedproeven	80
5.4	Aantallen uitslagen bloedonderzoeken (met overschrijding grenswaarde)	82
5.5	De trechteranalyse grafisch weergegeven	85
5.6	Verschillen tussen de politie-eenheden	86
6	Procesevaluatie: mening van de hOvJ's	89
6.1	Achtergrond van de respondenten	89
6.2	Knel- en verbeterpunten in het praktijkproces van de WMG	91
6.3	Inzoomen op weigerende burgers en de anderhalfuurtermijn	94
6.4	De reikwijdte van de WMG	97
6.5	Mening over de ADA, eventuele extra instructie en WMG-app	99
6.6	De invloed van de coronapandemie op de WMG-instroom	100
6.7	De resultaten uit de survey in vogelvlucht	101
7	Procesevaluatie: casusanalyse en interviews	104
7.1	Het Plan van aanpak	104
7.2	De achtergrond van de casusanalyse	105
7.3	De ADA en extra instructie	106
7.4	Bekendheid/betrokkenheid met de WMG bij de politie	108
7.5	Daadwerkelijk gebruik van de WMG	109
7.6	De wisselwerking tussen politie en OM	111
7.7	Bekendheid/betrokkenheid met de WMG bij het OM en de reclassering	111
7.8	Kortom: de belangrijkste bevindingen in dit hoofdstuk	113
7.9	Spiegeling van de resultaten aan het Plan van aanpak	114
8	Terugblik, onderzoeksvragen en conclusies	116
8.1	Korte terugblik op het onderzoek	116
8.2	Beantwoording van de onderzoeksvragen	117
8.3	Conclusies naar aanleiding van de plan- en procesevaluatie	127

Geraadpleegde bronnen	130
------------------------------	------------

Bijlagen

Bijlage 1 – Wetswijzigingen	135
Bijlage 2 – Survey hOvJ's	139
Bijlage 3 – Format interviews casestudies	147
Bijlage 4 – Respondenten	152

Voorwoord

In 2017 is de Wet middelenonderzoek bij geweldplegers (WMG) in werking getreden. Deze wet kent verschillende doelen, waaronder het objectiveren van het middelengebruik, het bevorderen van preventie op het gebied van middelengebruik en het tegengaan van recidive van middelengerelateerd geweld. Om te bepalen wat de achtergrond, de doelen, de beoogde werkzame bestanddelen en de beoogde effecten van de WMG zijn, is een planevaluatie uitgevoerd. Vervolgens is aan de hand van politieregistratie, een survey onder politiefunctionarissen (hulpofficieren van justitie) en interviews nader gekeken naar de praktische uitwerking van de wet (procesevaluatie). De plan- en procesevaluatie gelden als input voor een eventuele effectevaluatie, waarin gekeken wordt naar de daadwerkelijke doelbereiking.

Binnen het onderzoek zijn verschillende handelingen verricht die we niet hadden kunnen uitvoeren zonder de ondersteuning van diverse betrokkenen bij verschillende instanties. Allereerst willen we Enno Wuijts van de Nationale Politie danken voor het aanleveren van de politiedata en het nader toelichten van deze data. Daarnaast zijn we diverse personen veel dank verschuldigd voor de hulp bij het uitzetten van de survey onder hulpofficieren en het benaderen van basisteams van de politie voor het voeren van gesprekken. Het gaat dan om Kees van der Kraan en Esther Schut-Lip van de Nationale Politie. Ook willen we Sandra Wiarda van het Openbaar Ministerie (OM) danken voor het bemiddelen bij het verkrijgen van antwoord van OM-functionarissen op onze vragen. Natuurlijk willen wij ook alle respondenten die hebben meegewerkt aan de survey onder de hOvj's en aan de interviews hartelijk danken voor hun medewerking.

Ten slotte zijn we de leden van de begeleidingscommissie erkentelijk voor hun inzet tijdens het onderzoek. Deze commissie bestaat uit de volgende leden:

Dhr. prof. dr. W. van den Brink (Voorzitter)	Amsterdam UMC
Mevr. drs. M. Bruinsma	Bureau Bruinsma
Dhr. dr. J. van Hoof	Universiteit Twente
Mevr. drs. I. van Erpecum	Ministerie van Justitie en Veiligheid
Mevr. dr. A. ten Boom	WODC, Ministerie van Justitie en Veiligheid

Arnhem, 2022
De onderzoekers

Samenvatting

In 2017 is de Wet middelenonderzoek bij geweldplegers (WMG) ingevoerd. Op grond hiervan zijn opsporingsambtenaren bevoegd om verdachten van geweldsmisdrijven te testen op het gebruik van alcohol en drugs. Door de minister van Veiligheid en Justitie is toentertijd een evaluatie van deze wet toegezegd. Het onderzoeksdoel is als volgt omschreven: 'de evaluatie moet inzicht bieden in de werking en effectiviteit van de Wet middelenonderzoek bij geweldplegers (WMG) en daarmee bijdragen aan het tegengaan van het plegen van geweld onder invloed. Op basis van de evaluatie kunnen waar nodig initiatieven ter vergroting van de effectiviteit worden genomen'. De evaluatie bestaat minimaal uit een plan- en procesevaluatie en, afhankelijk van de inzichten hieruit, eventueel een effectevaluatie.

Voor de planevaluatie is de volgende probleemstelling geformuleerd: *'Wat heeft de wetgever met de WMG beoogd en op welke wijze wordt verondersteld dat dit doel/deze doelen kunnen worden bereikt?'*. Voor de procesevaluatie is de volgende probleemstelling geformuleerd: *'Hoe verloopt de uitvoering in de praktijk van de in het plan essentieel geachte onderdelen?'*

Vervolgens zijn de volgende onderzoeksvragen voor de planevaluatie geformuleerd:

1. Wat heeft de wetgever met de WMG beoogd, zowel als hoofddoel en als eventuele onderliggende doelen?
2. Op welke wijze wordt verondersteld dat dit doel of deze doelen kunnen worden bereikt?
3. Welke mogelijke andere, waaronder mogelijk 'tegendraadse', effecten werden voorzien en zijn aangetroffen?
4. Op welke onderdelen en/of in welke mate moet ten minste in de praktijk aan het plan (zie onderzoeksvraag 2) zijn voldaan om doelbereiking in enige mate te kunnen veronderstellen?

Voor de procesevaluatie zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

5. Hoe ziet de uitvoering in de praktijk eruit van de voor doelbereiking essentieel geachte onderdelen?
6. Is de uitvoering op essentieel geachte onderdelen in de praktijk voldoende in overeenstemming met het plan (zie vraag 4), zodat de beoogde effecten kunnen optreden?
7. Zijn er in de praktijk aanwijzingen voor het optreden van onvoorziene, zowel positieve als ‘tegendraadse’, effecten?

In deze samenvatting staan de bevindingen op hoofdlijnen weergegeven. Voor meer gedetailleerde bevindingen kan de geïnteresseerde lezer zich wenden tot hoofdstuk 8.

Onderzoeksactiviteiten

Voor de planevaluatie is een documentenanalyse uitgevoerd, waarin alle stukken rondom het wetsvoorstel zelf en diverse onderzoeken die betrekking hebben op de WMG zijn meegenomen. Op basis van deze analyse is een reconstructie van de wetsgeschiedenis gemaakt en zijn de doelen en de beoogde werkzame bestanddelen achter de WMG op een rij gezet. Ook zijn er gesprekken gevoerd met sleutelpersonen die betrokken zijn geweest bij het ontstaan van de wet.

De procesevaluatie bestond uit drie onderdelen. Ten eerste is een zogenaamde ‘trechteranalyse’ uitgevoerd over de periode 2017-2020. Dit is een analyse van WMG-gerelateerde incidenten en de afhandeling daarvan in het kader van de WMG in het bedrijfsprocessensysteem van de Nationale Politie (Basisvoorziening Handhaving: BVH). Op basis van de BVH-data bleek het mogelijk om ook het aantal adem- en bloedonderzoeken, inclusief de uitslag van de laatste soort, mee te nemen. De trechteranalyse geeft daardoor een volledig beeld van de ontwikkeling in prevalentie van het WMG-proces bij de politie over de eerste vier jaren van de wet. Ten tweede is een survey afgenomen onder hulpofficieren van justitie, (hOv)’s, werkzaam bij de politie) waarin naar procesmatige aspecten van de WMG is gevraagd. Deze survey schetst een breed landelijk beeld van de praktijk van de WMG bij de politie. Het derde en laatste onderdeel van de procesevaluatie betreft een casusanalyse. Via deze analyse is ingegaan op de praktische uitwerking van de WMG in zes basisteams van de politie. Daarnaast zijn er enkele aanvullende interviews verricht.

Al met al is dit onderzoek vooral te typeren als een evaluatie van de WMG vanuit politieperspectief. Of het OM inderdaad strafverzwaring/bijzondere voorwaarden eist en of de rechter dit overneemt, valt buiten de reikwijdte van

het onderzoek. Dit zal mogelijk onderwerp van onderzoek zijn in een eventuele effectevaluatie.

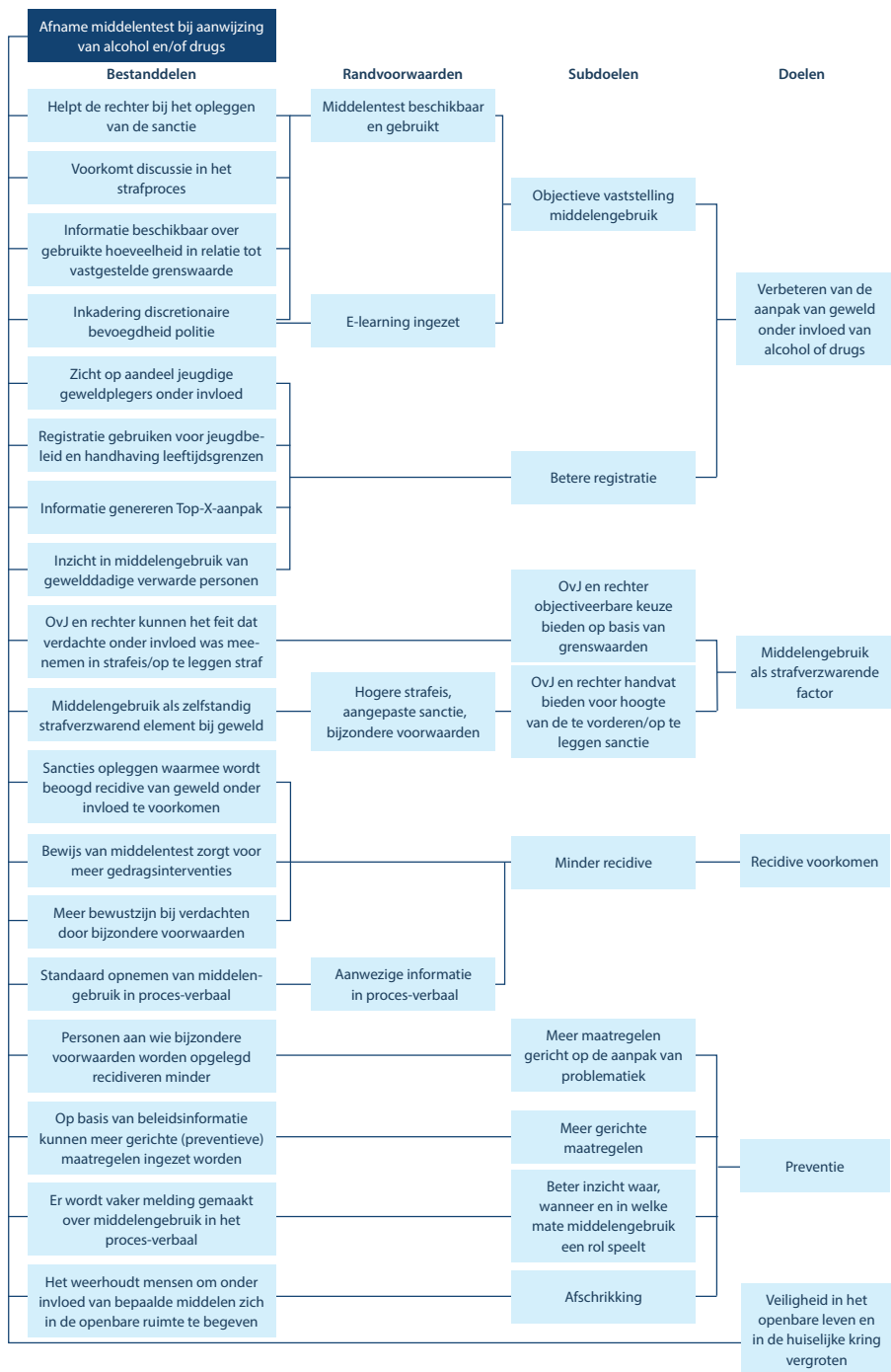
Doelen en doelbereiking

Uit de documentenanalyse en uit de interviews is gebleken dat verschillende hoofddoelen en onderliggende subdoelen achter de WMG schuilen. Deze doelen zijn als volgt samen te vatten:

Doelen en subdoelen	
1	Verbeteren van de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs • Objectieve vaststelling van middelengebruik • Betere registratie door de politie
2	Veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten
3	Middelengebruik als strafverzwarende factor • Officier van justitie en rechter objectieveerbare keuze bieden op basis van grenswaarden • Officier van justitie en rechter handvat bieden voor hoogte van de te vorde- ren/op te leggen sanctie
4	Recidive voorkomen • Minder recidive
5	Preventie • Meer maatregelen gericht op de aanpak van problematiek achter het mid- delengebruik • Meer gerichte maatregelen • Beter inzicht waar, wanneer en in welke mate middelengebruik een rol speelt • Afschrikking

Hoe men de (sub)doelen wil bereiken zien we in verschillende fases van de wets-ontwikkeling voor bijna alle doelen omschreven, behalve voor het doel 'Veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten'. De (sub)doelen, beoogde werkzame bestanddelen en randvoorwaarden zijn in de volgende doelenboom weergegeven:

Figuur 1: doelenboom WMG

Het plan in de praktijk

Grosso modo zijn de doelen betrekkelijk goed uitgewerkt, vooral voor de politie. De politie werkt met een kader, dat uiteen valt in 15 processtappen. Hierin wordt het gehele proces van de mate van aanspreekbaarheid van verdachten tot de kennisgeving van de NFI-uitslag van het bloedonderzoek aan de verdachte geschetst. Dit proces is voorzien in vier soorten testen, twee in de eerste fase (blaastest voor alcohol en speekseltest voor drugs) en twee in de tweede fase (ademtest voor alcohol en bloedproef voor alcohol en/of drugs).

De doelen *veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten* (doel 2) en *recidive voorkomen* (doel 4) zijn de in de praktijk de minst concreet uitgewerkte doelen. Doel 2 werd niet verder uitgewerkt, maar wordt beschouwd als een overkoepelend doel dat op grond van de realisatie van de andere vier doelen automatisch tot stand komt. De recidivedoelstelling is in praktische zin vooral technisch uitgewerkt door te kijken naar de ontwikkeling in het aantal proces verbalen (pv) middelgebruik bij geweld, het aantal herhalende geweldplegers onder invloed en het aantal als bijzondere voorwaarde opgelegde gedragsinterventies.

De uitvoering van de WMG kent enkele zwaktes die van invloed kunnen zijn op de ontwikkeling van het aantal WMG-afdoeningen:

- Weinig kennis van/interesse in de WMG onder politiefunctionarissen;
- De discretionaire bevoegdheid en de complexiteit van het WMG-proces leidt tot het vergeten/overslaan van de WMG-uitvoering;
- De WMG kent een aantal afbreukrisico's, bijvoorbeeld als geen strafverhoging en/of bijzondere voorwaarden wordt geëist/opgelegd, terwijl een zaak compleet is aangeleverd ('waarom zou ik het nog doen?'). Ook het niet geven van terugkoppeling op zaken die wel met succes voor de rechter zijn gekomen is een afbreukrisico.

Aantallen WMG-trajecten

Uit de analyse van het bedrijfsprocessensysteem BVH van de Nationale Politie blijkt dat een fractie van de geregistreerde aanhoudingen voor geweldsincidenten tot een WMG-traject leidt. Dit is op zich logisch, omdat niet ieder geweldsincident onder invloed van middelen is gepleegd. Toch ligt het percentage WMG-trajecten met 2,5 procent substantieel lager dan de prevalentie van middelengerelateerd geweld dat uit onderzoeken naar voren komt: minimaal 26 procent voor alcoholgerelateerd geweld en 3 procent voor drugsgerelateerd geweld. Het verschil tussen de twee prevalentiepercentages en het percentage ingezette WMG-trajecten is een indicatie voor de aanzienlijke ruimte die nog bestaat om de WMG in te zetten. Deze constatering is eens te meer belangrijk omdat blijkt

dat eenmaal ingezette WMG-trajecten in de meeste gevallen tot een ademanalyse of bloedonderzoek leiden.

'Tegendraadse' effecten

Uit de planevaluatie komt naar voren dat er op voorhand werd gedacht dat enkele tegendraadse effecten werden verwacht bij de invoering van de WMG. Het ging om burgers die WMG-testen zouden kunnen weigeren en burgers die in de rechtszaal zouden kunnen beargumenteren dat ze door het middelengebruik niet meer wisten wat ze deden en strafvermindering zouden vragen. Uit de procesevaluatie komt naar voren dat het eerste tegendraadse effect inderdaad speelt, zelfs in toenemende mate als gekeken wordt naar de onderzoeksperiode (van 14 procent weigeringen van de ademanalyses/bloedtesten in 2017 naar 20 procent in 2020). Het tweede tegendraadse effect lijkt niet veel voor te komen.

Suggesties voor de effectevaluatie

Op basis van de plan- en procesevaluatie lijken (extra) inspanningen nodig om de WMG vaker in de praktijk te brengen. Niettemin bieden de aantallen WMG-afdoeeningen een goede basis voor een succesvolle uitvoering van een effectevaluatie. Wanneer we kijken naar incidenten die vanuit politieperspectief “volledig” volgens de WMG zijn afgedaan, dus tot en met een uitslag van de adem- en bloedanalyse, dan betreft het tussen 2017 en 2020 6.720 incidenten. Alleen is dan nog onduidelijk of een mede daarop gebaseerde eis van het OM volgt en in een eventuele rechtszaak wordt besloten tot een hogere straf dan wel bijzondere voorwaarden. In de effectevaluatie, of een in een tussenstap daaraan voorafgaande, is het van belang om dit te analyseren. Het is voor een effectevaluatie belangrijk dat ook informatie per zaak bekend wordt, om eventuele effecten ook te kunnen relateren aan hetgeen door OM en rechter eventueel is gedaan met de WMG. Ten slotte is het essentieel dat zowel voor de groep burgers die het WMG-traject hebben doorlopen als voor de groep weigeraars gekeken wordt naar middelengerelateerde geweldsrecidive.

Summary

In 2017 the ‘Wet middelenonderzoek bij geweldplegers’ (Substance Research Act for Violent Offenders, WMG) was implemented. Investigating officers were qualified to test suspects of violent crimes for alcohol- and drug (ab)use. The minister of Security and Justice already promised to do a policy evaluation at the time. The research objective is described as: ‘the evaluation must provide insight in the efficacy and effectiveness of the WMG and contribute to countering committing violence while intoxicated. This evaluation might incentivize new initiatives for effectiveness’. The evaluation consists of a plan and process evaluation and, dependent on the insight from this, possibly an effect evaluation.

For the plan evaluation, the following issue is formulated: ‘What was the intention of the legislator with the implementation of the WMG and in which ways is this goal/are these goals supposed to be achieved?’ For the process evaluation the following issue is formulated: ‘What is the process of implementation in practice of the elements deemed essential in the plan?’

Next, the following research questions for the plan evaluation are formulated:

1. What did the legislator intend with the WMG as a main goal, as well as possibly underlying subgoals?
2. In which way(s) is this goal/are these goals supposed to be achieved?
3. Which possible other, including possibly contrarian, effects are foreseen and found?
4. To which elements and/or to what extent must the plan (see research question 2) at least comply to, to be able to assume a certain degree of goal achievement?

For the process evaluation the following research questions are formulated:

5. What does the implementation of the elements deemed essential for achieving the goal look like in practice?

6. Is the implementation of the elements deemed essential in practice sufficiently in accordance with the plan (see question 4), so that the intended effects can occur?
7. Are there indications in practice for unforeseen, both positive and 'contrarian' effects?

In this summary the main findings will be shown. For a more detailed description of the findings, the interested reader can turn to chapter 8 in the complete study.

Research activities

A document analysis is carried out for the plan evaluation, including all of the pieces regarding the bill itself and different researches relating to the WMG. This analysis laid the foundation for a reconstruction of the bill's history and the objectives and intended working components in the WMG are lined up. Also, there have been conversations with key figures related to the origin of the bill.

The process evaluation consisted of three elements. Firstly, a so called 'funnel analysis' is carried out over the period 2017-2020. This is an analysis of WMG-related incidents and the handling of said incidents, in context of the WMG, in the business processes system of the National Police (Basic Enforcement Facilities: BEF). On the basis of BEF-data it seemed possible to take into account the number of breath- and blood tests, including the results of last mentioned tests. De funnel analysis therefore depicts a complete picture of the development of prevalence of the police's WMG-process the first four years of the law. Secondly, a survey has been carried out under assistant public prosecutors, (hOv)'s employed by the police) questioning the process aspects of the WMG with the police. This survey gives insights into the national practices at the police, regarding the WMG. The third and last element of the process evaluation concerns a case analysis. Through this analysis, the practices of the WMG in six police basic teams was discussed. Furthermore, several additional interviews have been carried out.

All-in-all, this research can be typified as an evaluation of the WMG, from the perspective of the police. Whether the Public Prosecutor indeed demands heavier sentences/special conditions and whether the judge will adopt this, lays outside the scope of this research. This could be a research topic in a possible effect evaluation.

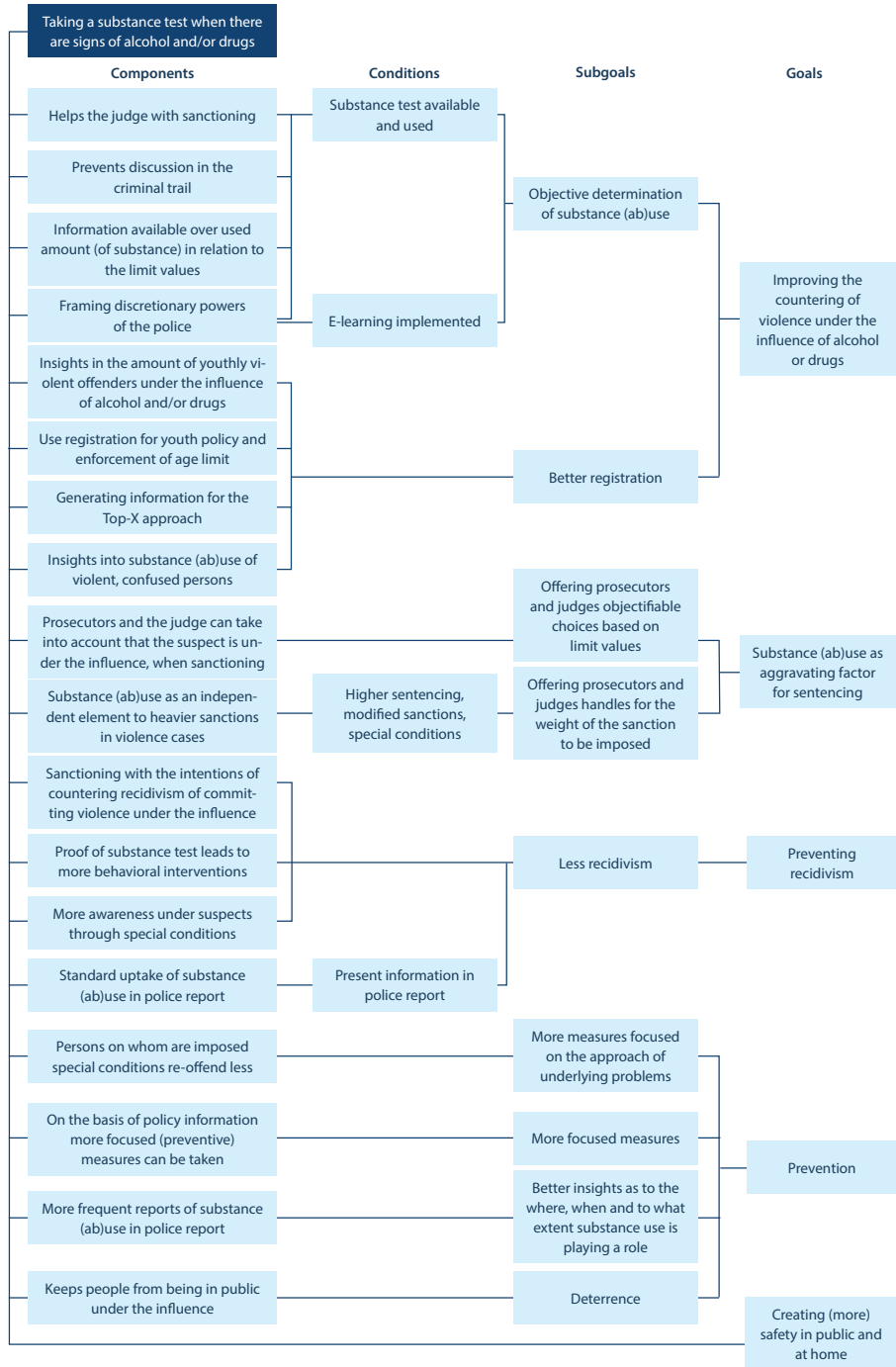
Goals and goal achievement

Following the document analysis and the interviews, different main goals and underlying sub goals can be distinguished regarding the WMG. These goals are summarized as follows:

Goals and sub goals	
1	Improving the approach to violence under the influence of alcohol and drugs • Objective determination of substance use\ • Better registration by police
2	Creating (more) safety in public and at home
3	Substance (ab)use as aggravating factor for sentencing • Offering prosecutors and judges objectifiable choices based on limit values • Offering prosecutors and judges handles for the weight of the sanction to be imposed
4	-4- Preventing recidivism • Less recidivism
5	Prevention • More measures focused on the approach of underlying problems leading to substance (ab)use • More focused measures • Better insights as to the where, when and to what extent substance use is playing a role • Deterrence

How one wants to reach these (sub)goals is described in different phases of the bill development for almost all goals, except for the 'Improving safety in public and at home'. The (sub)goals, intended working components and conditions are depicted in the following goal tree:

Figure 1: goal tree WMG

The plan in practice

In general, the goals are fairly well elaborated, especially for the police. The police is working with a frame, that consists of 15 process steps. The whole process, from the degree of approachability of suspects to the notification of the Dutch Forensic Institute's test results of the suspect, is captured therein. This process is provided with four sorts of tests, two in the first phase (breathalyzer for alcohol and a saliva test for drugs) and two in the second phase (breath test for alcohol and blood test for alcohol and/or drugs).

The goals *improving safety in public and at home* (goal 2) and preventing recidivism (goal 4) are least elaborate in practice. Goal 2 was not elaborated, but is seen as an overarching goal that is automatically achieved if the other four goals are achieved. The goal regarding recidivism is technically elaborated in practice by looking at the development of that amount of police reports (pr) substance use with violence, the amount of violent reoffenders under the influence and the amount of imposed behavioral interventions as special conditions.

Executives-wise, the WMG knows a few weaknesses that can be of influence on the development of a few WMG-settlements:

- Little knowledge of/interest in the WMG under police officers;
- The discretionary powers and the complexity of the WMG-process leads to forgetting/skipping the WMG-execution;
- The WMG contains a few detrimental risks, like no higher sentencing and/or special conditions are imposed, while a case is delivered completely ('why would I still do it?'). Also, no feedback on the cases that did successfully appear before a judge is a detrimental risk.

Amount of WMG-routes

Following the analysis of the business processes system BEF of the National Police, it seems that a fraction of all registered arrests for violent offences lead to a WMG-route. Logically, because not every violent offence is committed under influence. Still, the percentage of WMG-routes (2,5 percent) is substantially lower than the prevalence of substance related violence shown in researches: a minimum of 26 percent for alcohol related violence and 3 percent for drug related violence. The difference between the two percentage numbers in prevalence and the percentage of started WMG-routes is an indication for the considerable room for the implementation of WMG. This observation is of importance, because implemented WMG-routes in most cases lead to a breath or blood test.

'Contrarian' effects

Following the plan evaluation, a few contrarian effects were expected in the execution of the WMG. Civilians might refuse WMG-tests and civilians that might argue in court that they were not thinking about what they were doing because of substance use, asking for lighter sentencing. Following the process evaluation, the results show that the first contrarian effect indeed was reality, even increasingly when looked at the research period (from 14 percent refusing breath- and blood tests in 2017, to 20 percent refusal in 2020). The second contrarian effect does not seem to happen often.

Suggestions for the effect evaluation

When looking at the plan and process evaluation, extra effort seem to be needed to get WMG more in practice. Nevertheless the amount of WMG-settlements offer a solid basis for a successful effect evaluation. The incidents that, from the perspective of police, are handled “fully” by WMG, so including a breath and blood test result, this concerns 6,720 incidents over the course of 2017 till 2020. However, it is unclear whether a sentencing recommendation from the public prosecutor partly based on this will follow and whether a higher sentence or special conditions will be given by a judge. In the effect evaluation, or an intermediate step beforehand, it is of importance to analyze this. Also, it is of importance for an effect evaluation that information per case is made available, so that any effects can also be related to what may have been done by the Public Prosecution and the judge relating to WMG. Lastly, it is essential that substance-related violent recidivism is looked at, for both the group civilians that went through the WMG-route and the refusers.

1

Inleiding

Man aangehouden voor mishandeling vriendin

26-05-2019

Kaatsheuvel - Met behulp van een beveiliging heeft de politie zaterdagavond een dronken man aangehouden. Die zou zijn vriendin op straat mishandeld hebben. Een beveiliging stond erbij en had ingegrepen om erger te voorkomen. De agenten kwamen ter plaatse en hielden een 29-jarige man uit Alkmaar aan. Getuigen verklaarden dat de vrouw aan haar haren was getrokken en een stoot met de knie van de verdachte had gekregen. Aan het bureau moest de verdachte blazen. Hij bleek meer dan 800 microgram alcohol in zijn uitgeademde lucht te hebben (1,95 promille). *Bron: www.politie.nl*

Bij veel incidenten speelt alcohol of drugsgebruik een rol. Soms is ook sprake van beide. Niet alleen burgers zijn hiervan het slachtoffer, ook werknemers met een publieke taak worden regelmatig geconfronteerd met agressie onder invloed van alcohol en drugs. Vooral het uitgaansleven en voetbalwedstrijden zijn binnen het publieke domein veelvoorkomende contexten van geweld waar sprake is van alcohol- en drugsgebruik. Maar middelengebruik speelt ook regelmatig een rol bij huiselijk geweld.

Daarnaast blijkt dat geweld onder invloed van alcohol en/of drugs de slachtoffers veel leed bezorgt omdat de verwondingen doorgaans zwaarder zijn en omdat deze geweldsdelicten veel maatschappelijke impact hebben.¹ In deze rapportage spreken we van drugs- en/of alcoholgerelateerd geweld. We hanteren hierbij de volgende definitie: geweld dat is gepleegd onder invloed van alcohol en/of drugs. Het gaat dus nadrukkelijk niet om andere vormen van drugs- en/of alcoholgerelateerd geweld, zoals drugshandelgerelateerde geweldsincidenten.

1.1 Introductie en evaluatie van een wettelijke basis tegen geweld onder invloed

Tijdens een spoeddebat van de Tweede Kamer over het toenemende geweld tegen hulpverleners na de jaarwisseling 2010-2011, werd door verschillende Kamerleden aandacht gevraagd voor de relatie tussen geweld en alcohol- en drugsgebruik.² Tevens werd tijdens dit debat door kamerlid Marcouch (PvdA) een motie ingediend waarin werd verzocht om het gebruik van alcohol en drugs aan te merken als een zelfstandig strafverzwarend element in de strafeis.³ Tot dan toe kon het Openbaar Ministerie (OM) middelengebruik namelijk al wel meenemen bij het bepalen van de strafeis, maar was het geen zelfstandig element. En ook de rechter kon het middelengebruik bij het vonnis betrekken. Middelengebruik werd echter door de politie niet standaard opgenomen in een proces-verbaal na geweldpleging. Hierdoor was het in veel gevallen onduidelijk of de verdachte het geweld onder invloed had gepleegd, waardoor dit niet altijd kon worden meegenomen in de verdere rechtsgang.⁴

Al langer bestaat in Nederland een historie van testen bij zaken waarbij middelengebruik bij geweld in het spel is. Zo zijn rond 2008 de eerste lokale testen uitgevoerd (Bruinsma e.a., 2008). Om onder andere te kunnen voorzien in een objectieve maat van middelengebruik bij verdachten, is de Wet middelenonderzoek bij geweldplegers (WMG) in 2017 ingevoerd. Op grond van deze wet zijn opsporingsambtenaren bevoegd om verdachten van geweldsmisdrijven te testen op het gebruik van alcohol en drugs. Door de minister van Veiligheid en Justitie⁵ is toegezegd dat vier jaar na inwerkingtreding van de wet een algehele evaluatie zal worden uitgevoerd.⁶ Deze rapportage is het resultaat van de evaluatie die is uitgevoerd.

De Wegenverkeerswet 1994 en de WMG

Eerder was het al mogelijk om bestuurders die verdacht werden van rijden onder invloed te onderwerpen aan een alcoholtest.⁷ Dit vindt plaats op grond van de Wegenverkeerswet 1994. De handelswijze in deze wet, waarbij eerst een voorlopig onderzoek en vervolgens een nader onderzoek moet worden uitgevoerd, is ook bij de WMG ingebouwd. Er komen wel enkele procesmatige en juridische verschillen voor tussen de Wegenverkeerswet 1994 en de WMG. Zie hiervoor het schema in bijlage 1.

1.2 De relatie tussen geweld en middelengebruik

In deze paragraaf zal kort de relatie tussen geweld en middelengebruik aan de hand van literatuur worden geschetst. We beperken ons hierbij tot de essentie van deze relatie in samenvattende vorm. Omdat alcohol, cocaïne, amfetamine en methamfetamine centraal staan in de WMG worden deze middelen behandeld en worden overige middelen buiten beschouwing gelaten. Centraal in deze paragraaf staat het onderzoek van Ramaekers e.a. (2016), dat medebepalend is geweest voor de totstandkoming van de WMG.

De werking van alcohol, cocaïne, amfetamine en methamfetamine in het brein

Alcohol kan verstoringen in bepaalde hersengebieden zoals de prefrontale cortex en het limbische systeem veroorzaken. Daardoor kan alcohol leiden tot een verminderd functioneren van het werkgeheugen, een verminderde impulscontrole en een verminderd planningsvermogen. Alcohol tast dus de executieve functies in de hersenen aan (Weissenborn en Duka, 2003). Daarnaast is alcohol van invloed op het herkennen en verwerken van emoties. Alcohol beïnvloedt namelijk de mate waarin dopamine en serotonine worden afgegeven aan de amygdala, het gedeelte in de hersenen dat zorgt voor emotieregulatie (McBride, 2002; Wang e.a., 2005). Eigen gevoelens van angst nemen af en tegelijkertijd wordt ook het vermogen om angst en *social cues* in anderen te herkennen verminderd waardoor eventuele gevaarlijke situaties niet goed ingeschat kunnen worden (Sripada e.a., 2011; Eastwood e.a., 2020). Vooral de combinatie tussen de aantasting van de executieve functies en de gebrekkige regulering van emoties lijkt een rol te spelen bij het ontstaan van (reactieve) agressie bij personen onder invloed van alcohol (Lee e.a., 2008).

Amfetamine, methamfetamine en cocaïne kunnen invloed uitoefenen op de cognitieve functies van mensen (Boles en Miotto, 2003). Van deze middelen is bekend dat ze slaap en vermoeidheid onderdrukken, kunnen zorgen voor een verhoogde alertheid en het zelfvertrouwen van personen onder invloed kunnen vergroten. Dit alles kan leiden tot overmoed (Kerssemakers e.a., 2008). Daarnaast komt door deze middelen het lichaam in een fysieke staat van opwindingsdelier wat op zijn beurt weer kan zorgen voor een acute *stress response* omdat onder andere de hartslag en de bloeddruk omhoog gaan. Deze toestand van het lichaam kan uiteindelijk leiden tot een zogenaamd opwindingsdelier, waarbij men ongericht gewelddadig gedrag kan vertonen, geen pijn lijkt te voelen en men niet meer voor rede vatbaar lijkt te zijn (Dawes e.a., 2009; Di Maio en Di Maio, 2005). Het gebruik van amfetamine, methamfetamine en cocaïne heeft ook invloed op de beschik-

baarheid van dopamine in het lichaam, dit neemt namelijk toe (Kerssemakers e.a., 2008). Dit kan naast een stimulering van het beloningssysteem ook leiden tot intensere gevoelens van angst (Pezze en Feldon, 2004). Op deze manier kan middelengebruik, zonder duidelijk aanleiding, leiden tot een heftige schrikreactie of zelfs paranoia (Dawe e.a., 2009). Deze bovengenoemde effecten van cocaïne, methamfetamine en amfetamine die zorgen voor een opwindingsdelier of paranoia kunnen bijdragen aan gewelddadig gedrag. Daarnaast lijkt er samenhang tussen het combigebruik van bijvoorbeeld alcohol en amfetamine en agressief gedrag te bestaan, waarbij combigebruik zorgt voor een hoger risico op agressief gedrag (Leslie e.a., 2017).

Overige factoren die bijdragen aan gewelddadig gedrag

Naast biologische invloeden van alcohol en drugs op het brein, spelen ook andere factoren en mechanismen een rol bij het tot stand komen van geweld onder invloed (Ramaekers e.a., 2016). Immers, niet iedereen die alcohol drinkt of midde-len gebruikt vertoont agressief of gewelddadig gedrag (Van Amsterdam en Niesink, 2017). Individuele factoren kunnen hierin meespelen. Zo zijn de factoren leeftijd en geslacht van belang, waarbij mannen en jongeren een hoger risico laten zien. Ook blijkt dat personen met bepaalde persoonskenmerken zoals een gebrek aan empathie, een vijandige interpretatie bias of een algemene vijandigheid gevoeliger zijn voor het agressieverhogende effect van alcohol (Heinz e.a., 2011, Giancola e.a., 2003). Voor de middelen cocaïne, methamfetamine en amfetamine lijkt met minder zekerheid te zeggen wat de invloed is van individuele factoren op het ontstaan van agressief gedrag (Ramaekers e.a., 2016). Toch blijkt uit recent onderzoek dat er een samenhang lijkt te zijn tussen personen met een hogere impulsiviteit en het gebruik van amfetamine, waarbij dit kan leiden tot agressief of vijandig gedrag (Cservenka e.a., 2017).

Naast individuele factoren kunnen ook intermediërende factoren van invloed zijn. Zo is slapeloosheid een algemene bijwerking van middelengebruik. Als gevolg hiervan ontstaat slaapgebrek, wat kan zorgen voor een verhoogde kans op agressie vanwege een belemmerd vermogen om agressie te inhiberen. Op deze indirecte manier heeft middelengebruik mogelijk invloed op de impulscontrole van personen die daar gevoeliger voor zijn (Kahn-Greene e.a., 2006). Ook bij mensen die zich verward gedragen (bijvoorbeeld door een onderliggende psychische stoornis) is alcohol- en/of drugsgebruik een factor die kan bijdragen aan agressief en gewelddadig gedrag omdat zij hier wellicht al gevoeliger voor zijn en het gebruik dit versterkt (Whiting en Fazel, 2020).

Niet alleen individuele en intermediërende factoren spelen een rol, ook omgevingsfactoren kunnen mogelijk invloed hebben op het ontstaan van geweld onder invloed. Het gaat dan vooral om sociale factoren die dit faciliteren. Zo blijkt bijvoorbeeld dat een sociaal netwerk waarin positief wordt gestaan tegenover (veel) alcohol drinken in relatie staat tot de aanwezigheid van alcoholgerelateerde problemen, waaronder agressie (Homish en Leonard, 2008). Ook lijken verwachtingen een rol te spelen. Zo blijkt bijvoorbeeld uit een onderzoek van Bègue e.a. (2009) dat alleen al de verwachting dat er alcohol is gedronken zorgt voor agressiever gedrag, zelfs als men een placebo heeft gedronken. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat groepen hooligans zich bijvoorbeeld 'oppeppen' met cocaïne voorafgaand aan een confrontatie met een andere rivaliserende groep (Van Leiden e.a., 2009). Naast sociale factoren is ook de beschikbaarheid van middelen een belangrijke omgevingsfactor en spelen variabelen zoals weinig bewegingsvrijheid, een hoge omgevingstemperatuur en harde muziek een rol (Bieleman e.a., 1998; Nabben e.a., 2012).

1.3 Prevalentie van geweld onder invloed in Nederland

De prevalentie van geweld onder invloed in Nederland is niet altijd even systematisch en duidelijk vastgelegd. Dit bleek onder andere uit het door Lünemann en Bruinsma (2005) uitgevoerde onderzoek naar huiselijk en publiek geweld. De onderzoekers constateren dat er vaak geen informatie bekend is over alcohol- en/of drugsgebruik bij deze geweldsincidenten. Zo blijkt dat bij de meeste huiselijk geweldincidenten bijvoorbeeld geen verklaring wordt afgenomen. Wat betreft drugsgebruik is het aandeel aangiften van huiselijk geweld waarbij niets wordt opgenomen in de politiedossiers tussen de 91 en 98 procent, al naar gelang de politieregio waar onderzoek werd verricht. Voor alcohol liepen de percentages uiteen van 79 tot 86 procent waarbij niets wordt opgenomen in het politiedossier.⁸ Voor publiek geweld lagen de percentages nog hoger: in 90 procent is er geen informatie over alcoholgebruik en in 97 procent is er in de politiedossiers geen informatie over drugsgebruik. Er werd toentertijd dan ook geconcludeerd dat 'de cijfers weinig representatief zijn' (Lünemann en Bruinsma, 2005). In een later onderzoek van Bruinsma e.a. (2008) werd geconstateerd op basis van ruim tweeduizend geweldsdelicten dat gemiddeld 27 procent van de aangehouden verdachten alcohol had gebruikt en gemiddeld 3 procent drugs. De kanttekening werd wel gemaakt dat het een dataverzameling binnen drie niet-representatieve pilotlocaties betrof, waardoor een extrapolatie naar landelijk niveau niet betrouwbaar uit te voeren was.

In 2016 geeft Van Hasselt aan dat in Nederland tot dat moment geen systematische studies zijn uitgevoerd naar de omvang van geweld waarbij de dader tijdens het delict onder invloed van alcohol en/of drugs was. Toch komen er steeds meer indicaties voor de prevalentie van delicten met verdachten onder dit soort omstandigheden uit onderzoeken naar voren. Zo schatten Ramaekers e.a. (2016) de prevalentie van alcoholgerelateerd geweld in Nederland op 26 tot 43 procent van de geweldszaken. In vergelijking met andere landen ligt dit op het niveau van wat in Duitsland en Oostenrijk wordt gerapporteerd, maar lager dan de rest van Europa. Bij uitgaansgeweld in Nederland zou volgens deze onderzoekers sprake zijn van 70 tot 80 procent alcoholgerelateerd geweld. Daarentegen is de omvang van het druggerelateerde geweld volgens hen 'gering' in vergelijking met alcoholgerelateerd geweld: 3 procent. Overigens is dit percentage vergelijkbaar met dat in Duitsland, maar veel kleiner dan in het Verenigd Koninkrijk. Ramaekers e.a. (2016) geven daarbij aan dat prevalentieonderzoek van drugsgebruik en geweld nagenoeg ontbreekt en cijfers vaak zijn gebaseerd op veronderstellingen van vermoedelijke betrokkenheid van drugs in plaats van objectieve metingen.

Tevens zijn er enkele recente indicaties voor het percentage zaken van huiselijk geweld waarin sprake is van alcohol- en/of drugsgebruik. Echter, in sommige onderzoeken lijkt sprake te zijn van een niet-representatieve onderzoekspopulatie. Zo wordt door Kraanen (2014) genoemd dat maar liefst twee derde van plegers van partnermishandeling onder invloed was tijdens het geweld. Deze plegers waren echter al in behandeling bij een forensische polikliniek. Om het voorgaande in perspectief te plaatsen: in een andere studie blijkt 16 procent van de slachtoffers van huiselijk geweld te spreken over 'alcoholgebruik van de dader'. Drugsgebruik is niet in dit onderzoek meegenomen (Van Dijk e.a., 2010). Ferwerda en Hardeman (2013) concludeerden na analyse van 202 huiselijkgeweldincidenten dat in 22 procent van de gevallen sprake was van alcoholgebruik.

Naast uitgaansgeweld en huiselijk geweld staan ook andere vormen van geweld in relatie tot alcohol- en/of drugsgebruik. Zo bleek uit een bevolkingsonderzoek in 2014 (Akkermans e.a., 2015) dat ongeveer 2 procent van de Nederlandse bevolking slachtoffer is geworden van geweld, waarbij asociaal gedrag in het verkeer als meest genoemde aanleiding werd genoemd. Bij geweldsdelicten in het verkeer bleek in 15 procent van de gevallen sprake van alcoholgebruik.

1.4 Leeswijzer

In dit rapport zal in hoofdstuk 2 de WMG procedure besproken worden. In hoofdstuk 3 volgt de bespreking van de onderzoeksopzet. In hoofdstuk 4 zal de analyse

van de totstandkoming van de wet (beleid) en onderzoeken die hierop betrekking hebben (planevaluatie) worden beschreven. In hoofdstuk 5 volgt het eerste onderdeel van de procesevaluatie: de WMG in cijfers vanuit de BVH-analyse (de zogenaamde ‘trechteranalyse’). In hoofdstuk 6 wordt het tweede onderdeel van de procesevaluatie, de mening van de hOvJ’s vanuit de survey, besproken. Het laatste onderdeel van de procesevaluatie, de casusanalyse en de interviews, wordt in hoofdstuk 7 beschreven. Tot slot wordt in hoofdstuk 8 afgesloten met een terugblik, de beantwoording van de onderzoeksvragen en algemene conclusies op grond van de plan- en procesevaluatie. Dat laatste hoofdstuk laat zich lezen als een uitgebreide samenvatting.

Eindnoten

1. Bron: Informatieblad over de Wet ter introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2017/07/01/informatieblad-over-de-wet-ter-introductie-van-de-bevoegdheid-tot-het-bevelen-van-een-middelenonderzoek-bij-geweldplegers>.
2. Bron: Tweede Kamer vergaderjaar 2010–2011, 28684. Spoeddebat Geweld tegen hulpverleners. Publicatiedatum 21-01-2011.
3. Bron: Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 28684, nr. 300.
4. Bron: Informatieblad over de Wet ter introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers.
5. Het toenmalig ministerie van Veiligheid en Justitie heeft ten tijde van het kabinet Rutte III de naamsverandering naar Justitie en Veiligheid ondergaan. Beide namen worden in deze rapportage gebruikt, al naar gelang de datum van publicatie van documenten van het ministerie.
6. Deze toezegging vloeit voort uit een motie van kamerleden Van Oosten en Marcouch, Kamerstukken II, 2015–2016, 33799, nr 15. Ook voerden Abraham e.a. (2017) al een eerste procesevaluatie uit naar de uitvoering van de wet in de drie startgebieden. Op beide gebeurtenissen wordt in hoofdstuk 4 nader ingegaan.
7. De drugstesten in het verkeer zijn rond dezelfde periode als de WMG ingevoerd.
8. Er werd onderzoek verricht in de toenmalige politieregio’s IJsselland, Rotterdam-Rijnmond en Midden- en West-Brabant.

2

De WMG-procedure

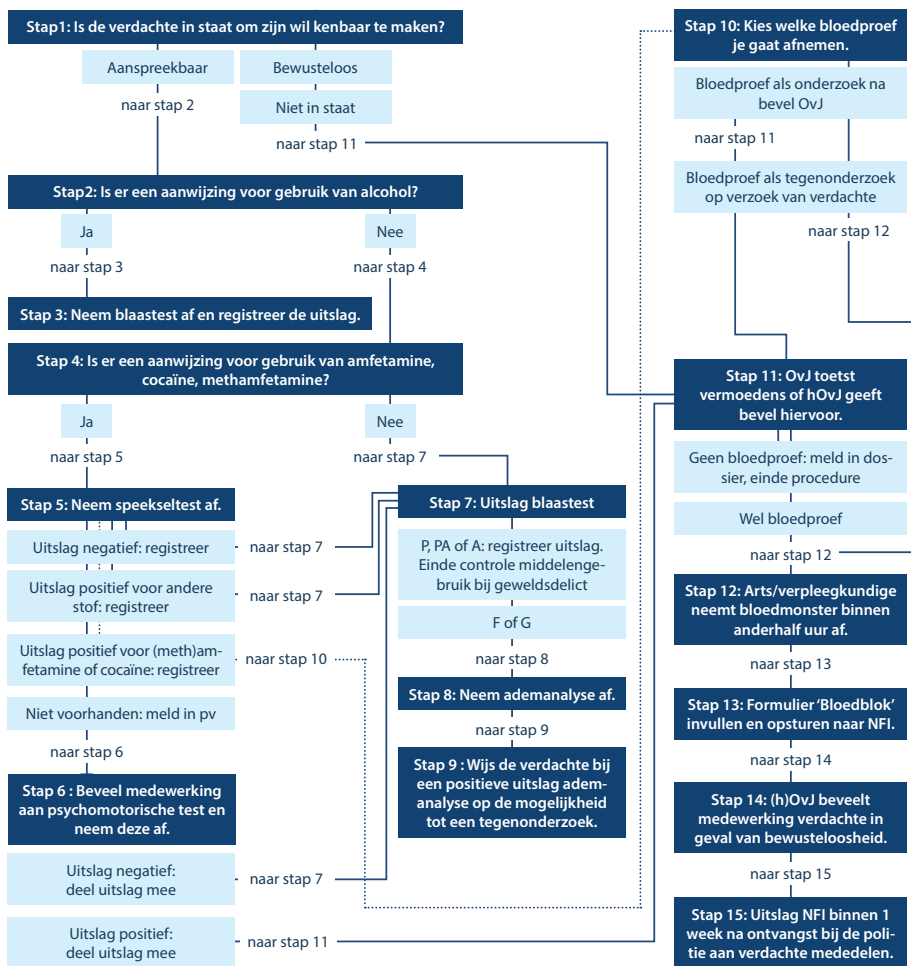
In dit hoofdstuk geven we een beeld van de wijze waarop de wet in de politie praktijk wordt uitgevoerd op het moment dat een verdachte een geweldsmisdrijf heeft gepleegd. De procedure zal in de volgende paragrafen worden behandeld. Samenvattend ziet de gehele procedure er uit als op de volgende pagina schematisch weergegeven.

2.1 Het voorlopig en nader onderzoek

Wanneer er sprake is van een geweldsincident waarbij aanwijzingen zijn voor geweld onder invloed wordt door de agent in het kader van de WMG het voorlopig onderzoek opgestart na aanwijzingen voor alcohol- of drugsgebruik. In figuur 2.1 gaat het hier om stap 1, 2 en 4. Het voorlopig onderzoek bestaat uit een onderzoek bij de aangehouden verdachte naar uitgeademde lucht¹ bij aanwijzingen voor alcoholgebruik (stap 3 in de procedure) en een speekselonderzoek bij aanwijzingen voor drugsgebruik (stap 5 in de procedure).² Wanneer het niet mogelijk is om deze testen uit te voeren omdat er bijvoorbeeld geen ademtest voorhanden is, kan ook een psychomotorische test worden afgenomen (stap 6).³ De uitslag van deze voorlopige testen moet worden opgenomen in het proces-verbaal, ongeacht of de uitslag positief of negatief is (stap 7). Tevens moet de uitslag van de test direct worden medegedeeld aan de verdachte.⁴ Mocht een verdachte niet mee willen werken aan het voorlopig onderzoek of is het onmogelijk om dit onderzoek uit te voeren omdat de verdachte bijvoorbeeld niet aanspreekbaar is, dan wordt dit ook in het proces-verbaal opgenomen. Op het moment dat de aanwijzing van middelengebruik wordt bevestigd, spreekt men van een vermoeden van middelengebruik en kan worden overgegaan tot het nader onderzoek. In het geval van een positieve speekseltest kan de verdachte op bevel van de officier van justitie of de hulpofficier van justitie worden verplicht om mee te werken aan een

bloedonderzoek (stap 10 en 11). In het geval van een positieve ademtest kan worden overgegaan op een ademanalyse. Bij een vermoeden van een combinatie van beide middelen kan ook worden overgegaan op het bloedonderzoek. Met de vervolgonderzoeken kan nauwkeuriger worden vastgesteld in welke mate er middelen zijn gebruikt in de periode voorafgaand aan en/of tijdens het geweldsincident.⁵

Figuur 2.1 – stroomschema WMG-procedure

Bron: Nationale Politie (2018)

E-learning: de training Alcohol, Drugs en Agressie

Ter voorbereiding op de uitvoering van de WMG is aan politiefunctionarissen (op straat, rechercheurs, et cetera) de zogenaamde training Alcohol, Drugs en Agressie (ADA) aangeboden. Deze door het Trimbos-instituut en Bureau Beke ontwikkelde training is gericht op professionals in het veiligheidsdomein. De training is voor de politie opgezet als een e-learningmodule en behandelt onderwerpen als het herkennen van personen die onder invloed van drugs zijn en het omgaan met personen die niet aanspreekbaar zijn. In de module wordt gebruik gemaakt van de kennis die is opgedaan uit onderzoeken naar de rellen in Hoek van Holland en 'Project X' in Haren.⁶

De ademanalyse in het nader onderzoek wordt uitgevoerd wanneer de voorlopige ademtest of de psychomotorische test wijst op een vermoeden van alcohol in het bloed (stap 8). Deze analyse fungeert als wettig bewijs voor het gebruik van alcohol. Omdat niet uitgesloten is dat vlak voor de voorlopige ademtest gedronken is en er nog resten zogenaamde 'mondalcohol' aanwezig kunnen zijn, is een verplichte tijdsspanne van twintig minuten tussen de voorlopige ademtest en de ademanalyse van het nader onderzoek vastgesteld.⁷ Daarnaast is de opsporingsambtenaar verplicht om de verdachte tegelijkertijd met de uitslag van de ademanalyse op zijn of haar recht op tegenonderzoek te wijzen (stap 9). Een tegenonderzoek bestaat uit een bloedonderzoek waarmee de verdachte het resultaat van de ademanalyse aan kan vechten (stap 10).⁸

Het bloedonderzoek vindt plaats op het moment dat de speekseltest of de psychomotorische test aangeeft dat er mogelijk sprake is van het gebruik van één of meer van de drie in de WMG opgenomen soorten drugs (cocaïne, amfetamine en methamfetamine).⁹ Het bloed van de verdachte wordt door een arts of een verpleegkundige afgenomen (stap 12).¹⁰ Een bloedonderzoek kan ook worden afgenomen wanneer een ademanalyse in het nader onderzoek vanwege gezondheidsredenen niet wenselijk is of wanneer er een vermoeden bestaat dat er een combinatie van alcohol en drugs in het spel is. Ook hier geldt dit bloedonderzoek als wettelijk bewijs voor het gebruik van drugs (en alcohol). De opsporingsambtenaar is ook hier verplicht om de verdachte, tegelijkertijd met de uitslag van de test, op zijn of haar recht op tegenonderzoek van het bloedonderzoek te wijzen.

De Regeling middelenonderzoek bij geweldplegers

In de Regeling middelenonderzoek bij geweldplegers zijn nadere bepalingen over het onderzoek ter vaststelling van het gebruik van alcohol en drugs bij geweldplegers vastgelegd.¹¹ Zo staat hierin aangegeven op welke psychomotorische functies en oog- en spraakfuncties er moet worden gelet wanneer de opsporingsambtenaar een vermoeden van alcoholgebruik probeert vast te stellen. Hetzelfde is gedaan voor de psychomotorische functies en oog- en spraakfuncties die van belang zijn bij het vaststellen van vermoedens van het gebruik van drugs. Tevens is in deze regeling vastgelegd welke types speekseltesters, ademtesters en ademanalyseapparaten er gebruikt mogen worden, welke rekenkundige waardes geldig zijn en wanneer een resultaat van een nader ademonderzoek wel of niet mag worden vastgelegd. Ook voor het bloedonderzoek zijn nadere bepalingen vastgelegd over de methode van bloedafname, de beschikbare hulpmiddelen, de hoeveelheid bloed die moet worden afgenomen en hoe dit afgenomen bloed opgeslagen en verzonden moet worden. Als laatste zijn in deze ministeriële regeling de kosten voor het eventuele tegenonderzoek opgenomen.

2.2 De vervolprocedure na de testen

Wanneer een bloedmonster door een arts of verpleegkundige is afgenomen, dan wordt dit vervolgens opgestuurd naar het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) of naar een ander geaccrediteerd laboratorium. Daar wordt het bloedmonster geanalyseerd (stap 13 in de procedure). De uitslag wordt binnen een week na ontvangst bij de politie aan de verdachte medegedeeld (stap 15).

Als het delict volgens de ZSM-werkwijze¹² wordt afgehandeld, worden de ketenpartners die hierbij betrokken zijn zo snel mogelijk geïnformeerd over het middelengebruik en de uitslagen van het onderzoek. Indien de zaak niet in aanmerking komt voor de ZSM-werkwijze, wordt het delict door het OM en de reclassering als een regulier geweldsdelict afgehandeld. Hierbij kan de objectieve informatie die is verkregen uit de uitslagen van de testen worden gebruikt bij het bepalen van de strafeis. Middelengebruik kan door de OM-functionaris meegenomen worden in zijn of haar strafeis en mogelijk resulteren in een verhoogde strafeis of het eisen van bijzondere voorwaarden (zoals een alcoholverbod of het opleggen van bepaalde gedragsinterventies).

Voorwaarden voor onderzoeksbevoegdheden

Onderzoeksbevoegdheden in het kader van de WMG mogen slechts worden ingezet wanneer is voldaan aan vijf voorwaarden die in de artikelen 55d en 56a Sv zijn opgenomen. De eerste voorwaarde houdt in dat bij een aangehouden verdachte pas een middelentest mag worden ingezet als er een aanwijzing is dat die verdachte het strafbare feit onder invloed van alcohol en/of drugs heeft gepleegd. De tweede voorwaarde is dat het gaat om een verdachte van een misdrijf dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen; alleen personen die een geweldsdelict hebben gepleegd, kunnen worden onderworpen aan een middelentest in het kader van de WMG. Het gaat daarbij niet alleen om fysiek geweld. De derde voorwaarde is dat het moet gaan om een verdenking van een strafbaar feit waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. De vierde voorwaarde die is verbonden aan de inzet van een middelentest is dat de inzet van een middelentest ‘in het belang van het onderzoek’ moet zijn. Aan die voorwaarde is voldaan als de toepassing van de middelentest bijdraagt aan het tot klaarheid brengen van de zaak. Meer concreet gaat het hierbij om het tot stand brengen van onderzoeksresultaten die op de zitting ter discussie kunnen worden gesteld en die de rechter bij de strafoplegging kan betrekken. De inzet van de middelentest dient in dat licht proportioneel te zijn in verhouding tot de ernst van het feit en daarnaast noodzakelijk omdat het middelengebruik niet op een andere wijze kan worden vastgesteld. De vijfde voorwaarde houdt in dat een middelentest alleen maar kan worden uitgevoerd door de in artikel 141 Sv, onderdelen a tot en met c, genoemde opsporingsambtenaren. Deze opsporingsambtenaren zijn in de regel bij de aanhouding van de verdachte betrokken.¹³

Eindnoten

1. Dit is een voorlopige ademtest, niet te verwarren met de latere ademanalyse die wordt afgenomen in het vervolgonderzoek.
2. Bron: Artikel 5, eerste lid, van het Besluit (ademtest) en artikel 9, eerste lid, van het Besluit (speekseltest). De WMG heeft betrekking op drie soorten drugs: amfetamine, methamfetamine en cocaïne.
3. Bron: Artikel 55d Sv, eerste lid, onder a en artikel 55d Sv, eerste lid, onder b.
4. Bron: Artikel 6 van het Besluit en artikel 10 van het Besluit.
5. De artikelen 11 en 12 van het Besluit bevatten de uitvoeringsvoorschriften die bij een nader ademonderzoek als bedoeld in artikel 55e Sv, eerste lid, naar het gebruik van alcohol in acht moeten worden genomen en de waarborgen die in dat kader van toepassing zijn.
6. Bron: Van Hasselt en De Jonge (2014).

7. Bron: Informatieblad over de Wet ter introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middenonderzoek bij geweldplegers.
8. Bron: Tweede lid van artikel 12 van het Besluit en derde lid van artikel 12 van het Besluit.
9. Bron: Artikel 55e Sv, derde lid. In artikelen 13 tot en met 21 van het Besluit wordt ingegaan op de uitvoeringsvoorschriften en de geldende waarborgen.
10. Bron: Artikel 55e Sv, vierde lid.
11. Bron: Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016). Regeling middenonderzoek bij geweldplegers.
12. De afkorting ZSM staat oorspronkelijk voor Zo Snel, Slim, Selectief, Simpel, Samen en Samenlevingsgericht Mogelijk. Dat palet aan ambities is vervolgens gebundeld in drie doelstellingen 'Snel', 'Betekenisvol' en 'Zorgvuldig'. Via de ZSM-werkwijze wordt beoogd om veelvoorkomende criminaliteit een sneller af te handelen, waardoor hier doelmatiger en effectiever tegen zou kunnen worden opgetreden. Bron: <https://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/2589-effectmeting-zsm.aspx>.
13. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2013-2014. Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen, Memorie van Toelichting, 33799, nr. 3.

3

Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens het onderzoeksdoel, de onderzoeksvragen en de methoden van onderzoek besproken.

3.1 Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is door de opdrachtgever als volgt omschreven: ‘de evaluatie moet inzicht bieden in de werking en effectiviteit van de Wet middenonderzoek bij geweldplegers (WMG) en daarmee bijdragen aan het tegengaan van het plegen van geweld onder invloed. Op basis van de evaluatie kunnen waar nodig initiatieven ter vergroting van de effectiviteit worden genomen’. De evaluatie bestaat minimaal uit een plan- en procesevaluatie en, afhankelijk van de inzichten hieruit, eventueel een effectevaluatie.

Voor de planevaluatie is de volgende probleemstelling geformuleerd: *‘Wat heeft de wetgever met de WMG beoogd en op welke wijze wordt verondersteld dat dit doel/deze doelen kunnen worden bereikt?’*. Voor de procesevaluatie is de volgende probleemstelling geformuleerd: *‘Hoe verloopt de uitvoering in de praktijk van de in het plan essentieel geachte onderdelen?’*

Vervolgens zijn de volgende onderzoeksvragen voor de planevaluatie geformuleerd:

1. Wat heeft de wetgever met de WMG beoogd, zowel als hoofddoel en als eventuele onderliggende doelen?
2. Op welke wijze wordt verondersteld dat dit doel of deze doelen kunnen worden bereikt?
3. Welke mogelijke andere, waaronder mogelijk ‘tegendraadse’, effecten werden voorzien en zijn aangetroffen?

4. Op welke onderdelen en/of in welke mate moet ten minste in de praktijk aan het plan (zie onderzoeksvraag 2) zijn voldaan om doelbereiking in enige mate te kunnen veronderstellen?

Voor de procesevaluatie zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

5. Hoe ziet de uitvoering in de praktijk eruit van de voor doelbereiking essentieel geachte onderdelen?
6. Is de uitvoering op essentieel geachte onderdelen in de praktijk voldoende in overeenstemming met het plan (onderzoeksvraag 4), zodat de beoogde effecten kunnen optreden?
7. Zijn er in de praktijk aanwijzingen voor het optreden van onvoorziene, zowel positieve als 'tegendraadse', effecten?

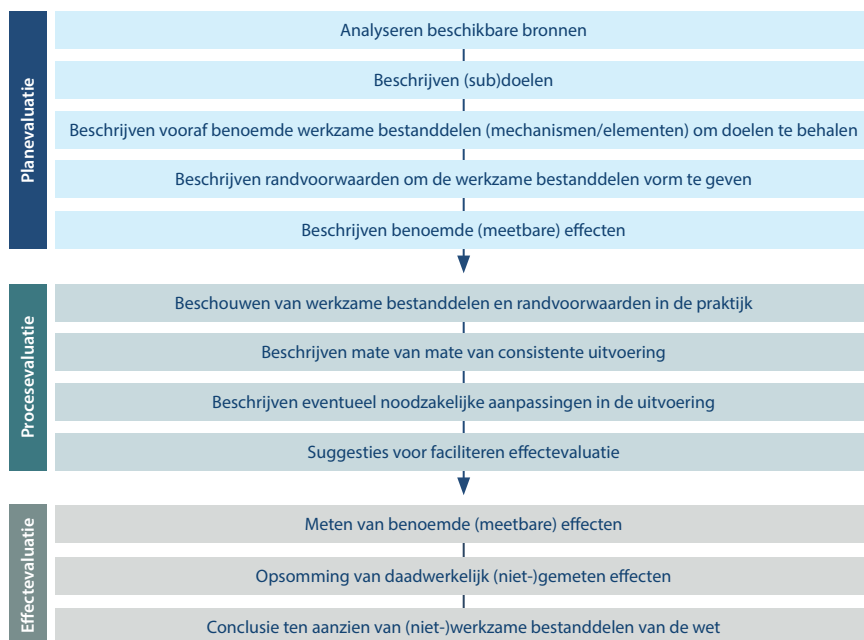
Voor de eventuele effectevaluatie zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

8. In hoeverre wordt/worden het doel/de doelen van de WMG bereikt?
9. Zijn onvoorziene (zowel positieve als tegendraadse) effecten opgetreden?
10. Op welke manier kan de effectiviteit van de wet worden vergroot?
11. Op welke manier kunnen eventuele tegendraadse effecten worden tegengegaan?

3.2 Overzicht onderzoeksactiviteiten

Het geheel van plan-, proces- en effectevaluatie kent een sterke onderlinge verbintenis, waarbij de basis wordt gelegd in de analyse van de wet, relevante beleidsdocumenten, op de wet betrekking hebbende onderzoeken en interviews met relevante stakeholders. In de planevaluatie staat de beschrijving van de beschreven (sub)doelen, beoogde werkzame bestanddelen, randvoorwaarden en effecten centraal. Deze elementen komen vervolgens weer terug in de proces- en effectevaluatie. Visueel is dit in figuur 3.1 weergegeven.

Figuur 3.1 – overzicht van activiteiten plan-, proces- en mogelijke effectevaluatie van de WMG

3.3 Methoden planevaluatie

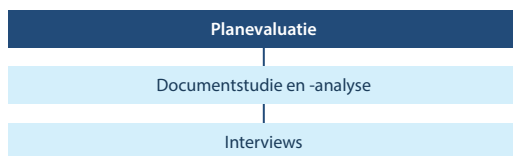
De planevaluatie staat ten eerste in dienst van een reconstructie van de beleidstheorie. Bij een reconstructie van een beleidstheorie gaat het erom veronderstellingen van beleidsactoren over de werking van hun beleid voor een specifiek probleem te expliciteren. Dit gebeurt aan de hand van a) een analyse van documenten en b) het afnemen van semigestructureerde interviews met beleidsactoren en c) het achterhalen van de beleidsveronderstelling aan de hand van de (beleids)documenten en de interviews. Van belang bij deze werkwijze is dat duidelijk wordt wat nu het probleem is waarvoor het beleid een oplossing zoekt (probleemverheldering). Dit probleem behoort idealiter gerelateerd te zijn aan de doelen van het beleid en de middelen (de wetswijziging) die men vervolgens inzet.¹

De reconstructie van de beleidstheorie dient als basis voor de proces- en de eventuele effectevaluatie. Om een oordeel te kunnen uitspreken over de mate waarin de doelstellingen van de wet zijn gerealiseerd, is het nodig voor ogen te hebben welke concrete doelen werden beoogd. Maar ook is het noodzakelijk inzicht te krijgen in de (impliciete en expliciete) veronderstellingen die aan de

keuze van de beoogde doelen en ingezette middelen ten grondslag liggen. Deze inzichten zijn verzameld door de wetsgeschiedenis te bestuderen en betrokkenen bij dit wetgevingsproces te interviewen.

Om de onderzoeksvragen in de planevaluatie te beantwoorden, zijn de volgende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd:

Figuur 3.2 – onderzoeksdesign planevaluatie

Binnen de planevaluatie zijn dus twee onderzoeksactiviteiten uitgevoerd: documentstudie en -analyse en interviews. De bevindingen uit de documentstudie zijn als een van de te bespreken onderwerpen in de interviews gebruikt.

De interviews

Bij de ontwikkeling en implementatie van de WMG waren diverse instanties betrokken, via de zogenaamde implementatiegroep. Dit waren in ieder geval de Nationale Politie, Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG), het Nederlands Forensisch Instituut (NFI), het Openbaar Ministerie en het ministerie van Veiligheid en Justitie. Ook is toentertijd een expertgroep 'Middelen en geweld', onder begeleiding van het Nederlands Forensisch Instituut, betrokken geweest bij de achtergronden van de wet. Met een aantal vertegenwoordigers van deze instanties is gesproken, om de uit de documentstudie opgetekende beoogde (sub)-doelen, beoogde werkzame bestanddelen, handelingen en resultaten voor te leggen. De volgende vragen hebben als rode draad in de gesprekken gefungeerd:

- Wat ziet men als de belangrijkste doelen van de wet?
- Zijn de beoogde werkzame bestanddelen in de wet reëel gekozen?
- Zijn de doelen daadwerkelijk door middel van de wet te behalen of was de uitwerking van de meetbare doelen op voorhand te ambitieus?
- Worden nog doelen gemist?
- Zijn er 'tegendraadse' effecten te benoemen die de WMG met zich meebrengt?

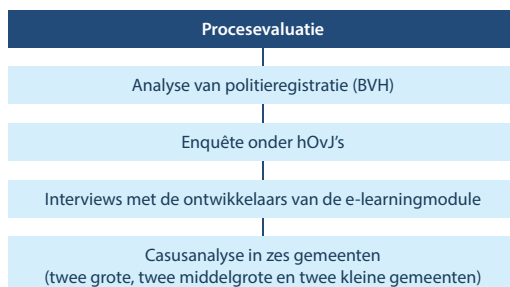
Het proces richting de interviews

Vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid zijn de namen van contactpersonen van de politie, het Nederlands Forensisch Instituut (NFI), het Openbaar Ministerie (OM) en de stichting verslavingsreclassering GGZ (SVG) aangeleverd. Aan alle mogelijke respondenten is vervolgens een mail gestuurd met het verzoek om een interview. Daar waar personen niet meer werkzaam waren voor de organisatie is gezocht naar vervangers in de organisatie. Vanuit de politie is met drie personen gesproken en bij het NFI, de reclassering en het OM ieder een. Ten slotte is namens het ministerie van Justitie en Veiligheid een wetgevingsjurist bevraagd.²

3.4 Methoden procesevaluatie

Een procesevaluatie is bedoeld om te bekijken of een interventie of, in dit geval, een wet wordt uitgevoerd zoals beoogd. Een evaluatie legt op een systematische manier bloot wat (minder) goed gaat in de uitvoering van de wet. Vervolgens wordt beoordeeld welke aanpassingen nodig zijn om eventuele aandachtspunten op te lossen en zo een effectevaluatie mogelijk te maken. In de praktijk kunnen twee vormen van een procesevaluatie worden onderscheiden. Een *instrumentele* procesevaluatie richt zich op het verloop van de wet en hetgeen daarin goed en (nog) niet goed gaat. Centraal daarbinnen staan de aanpak, de randvoorwaarden waaronder deze kunnen slagen en de uitvoerbaarheid daarvan. Een *constructivistische* procesevaluatie gaat daarentegen meer uit naar de waardering en ervaring van betrokken partijen over het procesverloop. In onze procesevaluatie zijn beide vormen ingezet, waarbij zowel gebruik gemaakt is van kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksmethoden. Om de onderzoeksvragen in de procesevaluatie te beantwoorden, zijn de volgende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd:

Figuur 3.3 – onderzoeksdesign procesevaluatie

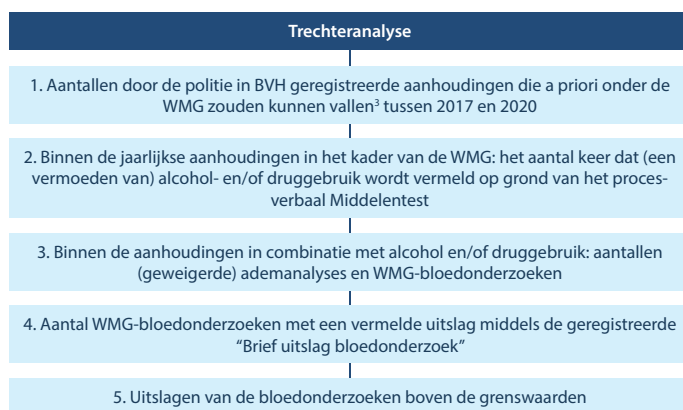

Analyse van politieregistratie (BVH)

Binnen Basisvoorziening Handhaving (BVH), het politiesysteem waarin incidenten worden geregistreerd, is het mogelijk te zoeken op middelengerelateerde geweldsincidenten. Wanneer de politiefunctionaris zijn discretionaire bevoegdheid heeft uitgevoerd en heeft gekozen voor de handelingen die de WMG vereisen, zal dit in BVH geregistreerd worden via diverse formulieren. Op basis van die informatie in BVH is een zogenaamde ‘trechteranalyse’ uitgevoerd. Hierbij wordt in getalsmatige zin duidelijk wat de verhouding is geweest tussen gewelds-zaken die onder de WMG kunnen vallen (in combinatie met middelengebruik) en daadwerkelijke uitvoering van ademanalyses en bloedonderzoeken is geweest.

De trechteranalyse is naar onze mening voor de procesevaluatie van belang. Een dergelijke analyse geeft namelijk een goed beeld van de ontwikkeling in prevalentie van de WMG-zaken over de eerste vier jaren (2017 tot en met 2020). Tot slot is de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van deze trechteranalyse ook van belang voor een eventuele effectevaluatie, om te bepalen in hoeverre dergelijke data op te leveren zijn. De trechteranalyse kent de volgende fasen:

Figuur 3.4 – de vijf fasen van de trechteranalyse binnen BVH

De vijf fasen van de trechteranalyse worden in hoofdstuk 5 verder toegelicht.

Enquête onder hOvJ's

Om een beeld te krijgen van de uitvoering van de WMG in de praktijk, is een enquête afgenomen onder de hulpofficieren van justitie. Zij spelen namelijk een belangrijke rol bij de uitvoering van de wet in de praktijk. De survey is per mail verstuurd naar 1.217 hOvJ's, waarvan er 238 respondenten (20 procent) minimaal de vraag over hun eventuele ervaring met de praktische uitvoering van de WMG hebben ingevuld. De Nationale Politie maakt gebruik van de in figuur 2.1 benoemde processtappen. In de survey is aan de hOvJ's gevraagd in hoeverre iedere processtap in de praktijk werkt en welke eventuele knelpunten de hOvJ's bij het uitvoeren ervan ervaren. Ook is per processtap gevraagd in hoeverre deze naar hun mening bijdraagt aan de uitvoering van de WMG en beoogde effecten. Verder is de hOvJ's gevraagd naar zowel knel- als verbeterpunten, naar hun mening over de e-learningmodule en wat daar eventueel in kan verbeteren. Verder zijn enkele vragen gesteld die betrekking hebben op de rol van artsen/verpleegkundigen en advocaten in het WMG-proces.

Interviews met de ontwikkelaars van de e-learningmodule

Eerder is al aangegeven dat de e-learningmodule belangrijk is voor de WMG-startkwalificaties. Uit een eerder door ons gevoerd gesprek ter voorbereiding van dit onderzoek is tevens de mogelijke noodzaak om de module meer te laten aansluiten op het WMG-proces naar voren gekomen.⁴ Deze punten zijn voorgelegd aan de ontwikkelaars van de module, waarbij onder andere is gevraagd in hoeverre aanpassingen in de module noodzakelijk en mogelijk zijn om de uitvoering van de WMG beter te stroomlijnen.

Casusanalyse in zes gemeenten (twee grote, twee middelgrote en twee kleine gemeenten)

Om een beter beeld van de praktijk te krijgen is in zes gemeenten een casusanalyse uitgevoerd. Bewust is gekozen voor casussen in twee grote, twee middelgrote en twee kleine gemeenten. Uit voorbereidende gesprekken is namelijk duidelijk geworden dat het mogelijk is dat logistieke verschillen (neem de nabijheid van een cellencomplex versus het juist ontbreken ervan) van invloed kan zijn op het WMG-proces. Het gaat om Alkmaar, Amsterdam, Emmen, Doetinchem, Tiel en Winschoten.

Na de selectie van zes casussen is contact gezocht met de bij de WMG betrokken partijen. Dit is niet alleen de politie (implementatiefunctionaris en vertegenwoordigers van een horecapreventieteam en een themaverantwoordelijke huiselijk geweld) maar ook een vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie

en de verslavingsreclassering. De respondenten is gevraagd naar (minder) goed functionerende aspecten van het WMG-proces, positieve en ‘tegendraadse’ effecten, kanttekeningen in de praktijk en suggesties voor noodzakelijke verbetering. Ook is per casus bepaald in hoeverre de in het landelijk beleid beschreven doelen terugkomen in de lokale uitwerking van de wet.

Binnen de casusanalyse zijn per deelnemende instantie verschillende vragen voorgelegd. Aan OM-vertegenwoordigers is bijvoorbeeld gevraagd in hoeverre testuitslagen worden betrokken bij het formuleren van de (verzwaarde) straf-eis en eventuele bijzondere voorwaarden. En de reclassering is gevraagd naar de advisering rondom middelengebruikende geweldplegers (wordt bijvoorbeeld rekening houden met het advies van de reclassering?). Zie bijlage 3 voor het format van de interviews.

Een laatste opmerking is nog relevant om te maken. Dit onderzoek is vooral te typeren als een evaluatie van de WMG vanuit politieperspectief. Of het OM inderdaad strafverzwaring/bijzondere voorwaarden eist en of de rechter dit overneemt, komt niet aan de orde in dit onderzoek.

Eindnoten

1. Deze werkwijze sluit aan bij: Heffen, O. van (2003). Beleidstheorieën uit de beleidspraktijk. In: Hoogerwerf, A. en M. Herweijer (red.), *Overheidsbeleid. Een inleiding in de beleidswetenschap*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
2. Zie bijlage 4 voor een overzicht. Vanwege het kleine aantal respondenten en daarmee de herkenbaarheid van meningen zijn de personalia van de respondenten niet in de rapportage vermeld.
3. Het gaat dan volgens het Besluit middelenonderzoek bij geweldplegers om ‘geweldsmisdrijven waarvoor een onderzoek naar het gebruik van alcohol of een middel als bedoeld in artikel 3 kan worden ingezet, zijnde misdrijven als omschreven in de artikelen 92, 95, 95a, 108 tot en met 110, 115 tot en met 117, 121, 121a, 123 tot en met 124a, 131, 141, 157, 161, 161bis, onder 2° tot en met 4°, 162, 162a, 164, 166, 168, 170, 179, 242 tot en met 247, 248f, 249, 250, eerste lid, onder 1°, en tweede lid, 252, tweede en derde lid, 282, 282a, 285, 285a, 285b, 287, 288, 289, 290, 291, 300 tot en met 303, 307, tweede lid, 312, 317, 350, 352, 385a, 385b en 385d van het Wetboek van Strafrecht’.
4. De module is overigens niet alleen ingezet ten behoeve van de uitvoering van de WMG, maar ook voor de uitvoering van de Wegenverkeerswet.

4

De planevaluatie

De essentie van de planevaluatie is om te achterhalen wat precies de doelstellingen van de WMG zijn en op welke wijzen (via welke instrumenten) deze doelstellingen behaald dienen te worden. In hoofdzaak maken we gebruik van drie soorten bronnen voor de planevaluatie: officiële stukken vanuit de Eerste en Tweede Kamer die invulling hebben gegeven aan de wet, onderzoeken die (de totstandkoming van) de WMG bespreken en interviews met enkele experts vanuit instanties die betrokken zijn geweest bij het ontstaan van de wet. Omdat tijdens deze gesprekken bleek dat er weinig tot geen nieuwe informatie voor de planevaluatie naar boven kwam is besloten om de interviews te integreren met de informatie uit de documentenanalyse.

Binnen de analyse van de wetsgeschiedenis zal in de eerste paragraaf de achtergrond van de WMG besproken worden, waarna in de tweede paragraaf het uiteindelijke wetsvoorstel behandeld zal worden. Aan de hand hiervan is een eerste schema opgesteld met doelen en beoogde werkzame bestanddelen achter de WMG, dat naarmate de verschillende paragrafen vorderen steeds verder zal worden aangevuld. Na het wetsvoorstel zal in achtereenvolgende paragrafen de behandeling van de WMG in de Tweede Kamer en de in de Eerste Kamer besproken worden. Aan het einde van paragraaf 3.1.4 zal het complete schematische overzicht van de (sub)doelen, van beoogde werkzame bestanddelen, van beoogde handelingen/instrumenten die moeten worden ingezet (procesmatige criteria) en van beoogde resultaten die moeten worden bereikt (effectmatige criteria) worden weergegeven. Hiermee geven we invulling aan de wens tot inzicht in de minimale componenten voor doelbereiking van de wet. Deze componenten zullen in de procesevaluatie worden onderzocht. Tot slot zullen de bevindingen vanuit de interviews, de uitrol van de WMG in drie startgebieden, de laatste ontwikkelingen rondom de WMG en mogelijke toekomstige ontwikkelingen rondom de WMG besproken worden.

4.1 Analyse van de wetsgeschiedenis

Voor het analyseren van de wetsgeschiedenis is zoveel mogelijk een chronologische volgorde aangehouden om de ontwikkeling van de wet, de standpunten van partijen en de reacties daarop van de zijde van de minister van Veiligheid en Justitie goed in beeld te brengen.

4.1.1 Achtergrond van de WMG

De achtergrond van de totstandkoming van de WMG voert verder terug dan de ontstaansperiode van de wet zelf. In 2005 is een onderzoek naar de aard en omvang van geregistreerd huiselijk geweld en publiek geweld (Lünnemann en Bruinsma, 2005) uitgevoerd. Daarin is zowel gekeken naar de afzonderlijke vormen van huiselijk en publiek geweld als naar de mate waarin plegers van geweld zich schuldig maken aan zowel huiselijk geweld als publiek geweld. Het doel hiervan was om te kijken of de kenmerken van de verschillende soorten plegers een generieke aanpak van geweldplegers mogelijk zou kunnen maken of dat voor verschillende subgroepen een andere aanpak noodzakelijk is. Uit het onderzoek bleek dat er geen verband kon worden gelegd tussen de bestudeerde geweldszaken en de invloed van alcohol en/of drugsgebruik op het plegen van het geweld, voornamelijk omdat 'vermoed wordt dat de politie niet systematisch registreert of alcohol en/of drugs in het spel zijn'. Naar aanleiding van het onderzoek schreef de toenmalige minister van Justitie dat 'bezien zal worden hoe bij geweldsincidenten de registratie van alcohol- en/of drugsgebruik systematisch kan plaatsvinden'.

In hetzelfde jaar ziet het 'Actieplan tegen geweld' het licht (Ministerie van Justitie e.a., 2005). In het actieplan worden concrete maatregelen en acties benoemd om de geweldscriminaliteit te beteugelen.¹ In het actieplan worden diverse oorzaken voor geweld aangedragen, waaronder de normen-en-waarden-discussie, maar ook het gebruik van alcohol, de beschikbaarheid van wapens en 'schadelijke geweldsbeelden' (geweld in films² en gewelddadige computergames). Opmerkelijk genoeg worden drugs niet benoemd.³ In het actieplan worden twintig projecten beschreven, met 125 maatregelen die door zeven ministeries in de periode 2005-2008 worden uitgevoerd. De beschreven projecten richten zich op het publieke domein (geweld in het verkeer, sport, openbaar vervoer, uitgaansleven, de wijk) en op het semipublieke domein (geweld op de werkplek en op school). Daarnaast wordt ingezet op de aanpak van risicofactoren voor geweld (alcohol, wapenbezit en geweldsbeelden in audiovisuele media). Ook zijn er projecten die zich richten op dadergerichte en slachtoffergerichte maatregelen. Het

eerstgenoemde project richt zich op alcohol, waarbinnen ‘registratie van alcoholgebruik bij geweldsincidenten’ een prominente plaats krijgt.

In 2008 werd in drie zogenaamde ‘startgebieden’ geëxperimenteerd met het opbouwen en testen van een nieuwe werkwijze van informatie verzamelen over middelengebruik door geweldplegers (Bruinsma e.a., 2008). Hierbij werd niet alleen onderzoek verricht naar de aard en omvang van alcohol- en drugsgerelateerd geweld, maar ook naar juridische knelpunten bij het vaststellen van middelengebruik bij verdachten van geweldsdelicten en de juridische grenzen van het doorspelen van informatie naar derden in het kader van preventie. Wat de juridische knelpunten betreft, werd de vraag opgeworpen of het bevragen van een verdachte al niet voldoende informatie geeft om te kunnen handelen (en een test overbodig is). Daarnaast ontstond de vraag of agenten bevoegd zijn om tests af te nemen en of de vrijwillige medewerking van een verdachte de uitvoering van de test rechtmatig maakt. Verder werd aangegeven dat een test in een gedwongen kader een bijzondere wettelijke grondslag vereist. Door de onderzoekers werd dan ook benadrukt dat de wetgever een afweging moet maken tussen enerzijds het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer en van de lichamelijke integriteit en anderzijds het doel van de afname van de test. Ook moet de wetgever de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit in acht nemen. Wat betreft de juridische grenzen die spelen ten aanzien van het delen van informatie door de politie naar derden zoals verslavingsinstellingen en reclassering merken Bruinsma e.a. (2008) op dat hierbij gekeken moet worden of dit onder de doelstelling van gegevensverstrekking valt. Het gaat hier om de vraag of de informatie gedeeld kan worden in het kader van delictpreventie of dat het niet gedeeld mag worden vanwege privacygevoeligheid. Volgens de onderzoekers is dit dan ook afhankelijk van de aard van de informatie die feitelijk wordt versterkt. In 2010 werd tot slot een impactanalyse naar de WMG uitgevoerd door Jongebreur e.a. (2010).⁴

4.1.2 Het wetsvoorstel

In november 2013 wordt het wetsvoorstel tot ‘wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen’ ingediend.⁵ In dit wetsvoorstel wordt één doel voor de middelen-testen benoemd: ‘het terugdringen van geweld onder invloed van verdovende middelen en alcohol’. De wet voorziet in een uitbreiding van het Wetboek van Strafvordering met artikelen 55d en 56a (zie bijlage 1). Tot die tijd was de bevoegdheid om een middelentest in te zetten beperkt tot die gevallen waarin het gebruik

van alcohol of drugs onderdeel uitmaakt van de delictsomschrijving (zie artikel 163 jo. artikel 8 Wegenverkeerswet 1994).

In de begeleidende Memorie van Toelichting worden meer doelen achter de wet genoemd: a) het verbeteren van de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs door te voorzien in een wettelijke basis voor de inzet van middelentesten tegen geweldplegers en b) de mogelijkheid om resultaten van de middelentesten te betrekken bij de te vorderen/op te leggen straf.⁶ Het in het wetsvoorstel benoemde doel van het terugdringen van middelengerelateerd geweld wordt in de Memorie van Toelichting nader gespecificeerd door de wens van het kabinet om ‘de veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring’ te vergroten. En de rol van middelentesten in de strafmaatbepaling wordt verderop in de Memorie van Toelichting beschreven als het ‘bevorderen dat het middelengebruik als een afzonderlijke factor in de sanctieoplegging bij geweldsmisdrijven wordt betrokken’. Daarbij moet, naast een verhoogde straf, ook ruimte zijn ‘voor de inzet van gedragsinterventies die op het terugdringen van middelengebruik zijn gericht’.

Kwetsbaarheid binnen de verplichting tot meewerken

De WMG kent een kwetsbaarheid: door niet mee te werken aan de onderzoeken kan een verdachte de hele WMG-procedure voorkomen. De consequenties hiervan zijn niet heel erg groot omdat er geen aparte bepaling voor weigering in de WMG is opgenomen, alleen de algemene bepaling dat het weigeren van bevel strafbaar is (artikel 184 eerste lid Sr). De consequentie van het weigeren van medewerking is een strafdreiging, die zich beperkt tot 3 maanden detentie of een geldboete in de tweede categorie (€ 4.350). Dit ligt in vergelijking met een maximaal 75 procent hogere strafeis, wanneer middelengebruik wel volgens de WMG wordt vastgesteld, lager.

Het is voor onderhavig onderzoek belangrijk om de verhouding tussen voorgaande genoemde doelen goed te schetsen. De Memorie van Toelichting geeft hier de nodige duidelijkheid in, getuige de volgende zinsneden: ‘De onderzoeksresultaten (uit de middelentest) hebben een faciliterende functie bij de straftoemeting. Onderdeel van die straftoemeting kan zijn een op de persoon toegesneden bijzondere voorwaarde. Gedacht kan worden aan een locatiegebod of -verbod, of een alcoholverbod. Met het opleggen van dergelijke sancties wordt beoogd recidive van geweld onder invloed te voorkomen. Een effectieve sanctieoplegging kan daarnaast vorm krijgen door de inzet van erkende gedragsinterventies die

op het terugdringen van het middelengebruik zijn gericht, zoals 'Middelen en Delict' voor jongeren en de gedragsinterventie 'Alcohol en Geweld' voor volwassenen. (...) Aan jeugdigen en jongvolwassenen kan ten behoeve van een effectieve gedragsbeïnvloeding daarnaast de maatregel betreffende het gedrag (GBM) worden opgelegd. Ook deze maatregel biedt een geschikt verplichtend kader voor de inzet van interventies die gericht zijn op het terugdringen van het middelengebruik.' Met andere woorden: de wetgever heeft recidive van geweld onder invloed als hoofddoel benoemd en enkele (persoonsgerichte) straftoemetingen als beoogde werkzame bestanddelen, met de middelentest als objectiverend instrument voor het middelengebruik.

Naar aanleiding van het wetsvoorstel zijn door de Raad voor de Rechtspraak (RvdR), de Raad van Korpschefs (RvK), het Openbaar Ministerie (OM), de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR), het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) en de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) adviezen gegeven.⁷ Sommige adviezen zijn door de wetgever ter harte genomen, andere niet. Zo hebben de adviezen van met name de RvdR, de NOvA en de NVvR geleid tot diverse aanscherpingen van de wet. Zo moet sprake zijn van een strafbaar feit waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan en moet een verdachte worden aangehouden (in plaats van staande gehouden).⁸ Daarentegen heeft de wetgever bepaalde adviezen terzijde geschoven, zoals de wens om alleen verdachten die op heterdaad zijn aangehouden te onderwerpen aan een middelentest. Daarnaast was de RvK van mening dat iedere verdachte van een geweldsdelict aan een middelentest onderworpen moest worden. De wetgever is van mening dat in de wet ruimte bestaat voor de opsporingsambtenaar om hierin eigen afwegingen te maken. Ook is met de kanttekening van de RvK dat het de politie niet toegestaan is om op basis van fysiologische kenmerken een diagnose te stellen niets gedaan.

Andere gevolgen van de adviezen

Ook buiten de ontwikkeling van de wet hadden de adviezen gevolgen. Zo is het hanteren van ondergrenzen voor middelengebruik in de strafvorderingsrichtlijn van het OM opgenomen. Hierdoor staat het het OM vrij om zelf eventueel een verhoogde straf te eisen. De Raad van State was het overigens niet eens met deze automatische strafverhoging.⁹ Daarnaast zijn op grond van het advies van het CBP regels in de algemene maatregel van bestuur opgenomen over het bewaren en vernietigen van afgenomen bloed.

Naast de kritiek van de Raad van State op middelengebruik als automatische strafverzwarende factor is deze instantie nog op een aantal andere terreinen kritisch geweest over het wetsvoorstel.¹⁰ Zo is de vraag opgeworpen in hoeverre de middelentest een inbreuk vormt op de onaantastbaarheid van het lichaam op grond van art. 11 Gw en art. 8 EVRM. Daarnaast vraagt men zich af of de motivering van de noodzaak van een middelentest de eisen van subsidiariteit en proportionaliteit kan weerstaan, ook omdat het OM en de rechter middelengebruik al in hun straftoemeting kunnen betrekken. Ronduit scherp is de Raad van State over het ontbreken van onderleggers op vier terreinen: empirisch onderzoek waaruit blijkt dat het OM en de rechter sowieso al onvoldoende rekening met middelengebruik houden, een uiteenzetting over het in de Memorie van Toelichting benoemde doel van effectievere straftoemeting en strafoplegging, het tegengaan van discussies over de hoeveelheid gebruikte middelen en de gestelde preventieve werking van de middelentest. De Raad van State ziet op grond van de adviezen van de hiervoor genoemde instanties dat discussies over middelengebruik zich in de praktijk nauwelijks voordoen. Verder wordt de middelentest door de Raad van State ‘een momentopname’ genoemd, ‘die geen inzicht biedt of en in welke mate het middelengebruik door de verdachte aan het concrete geweldsmisdrijf heeft bijgedragen’. Ten slotte is door deze instantie een niet-beoogd, mogelijk nadelig effect benoemd, namelijk het ontstaan van verschillen in straftoemeting tussen gevallen waarin de middelentest wel of niet is toegepast. Dit kan bijvoorbeeld ontstaan doordat een test om praktische redenen niet kon worden uitgevoerd. Een laatste punt van kritiek is dat de Raad van State aangeeft dat de test wordt uitgevoerd ‘louter om latere discussie over het middelengebruik te voorkomen’.

Uit het bovenstaande blijkt dat een aantal doelen en beoogde werkzame bestanddelen van de WMG naar voren komen. Wanneer men dit schematisch samenvat krijgt men de volgende weergave van de tot zover bekende elementen:

Tabel 4.1 – Doelen, beoogde werkzame bestanddelen, randvoorwaarden en meetbare effecten na het wetsvoorstel

Benoemd hoofd- doel en subdoel WMG	Benoemd werkzaam bestanddeel	Benoemde randvoorwaar- den (proces- matige criteria)	Benoemde meetbare effecten (effectma- tige criteria)
-1- Verbeteren van de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs			
<i>Objectieve vaststelling van middelengebruik</i>	Helpt de rechter bij het opleggen van de sanctie	Middelentesten beschikbaar en gebruikt	Niet verwoord
<i>Objectieve vaststelling van middelengebruik</i>	Voorkomt discussie in strafproces	Middelentesten beschikbaar en gebruikt	Niet verwoord
-2- Veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten			
Niet verwoord			
-3- Middelengebruik als strafverzwarende factor			
<i>Officier van justitie en rechter objec- tiveerbare keuze bieden op basis van grenswaarden</i>	Het feit dat de verdachte tijdens het plegen van het gewelddsmisdrijf onder invloed van meer alcohol of drugs verkeerde dan de ondergrens, is één van de factoren die de of- ficier van justitie in zijn strafeis en de rechter in zijn op te leg- gen straf kan meewegen	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Officier van justitie en rechter handvat bieden voor hoogte van de te vorderen/op te leggen sanctie</i>	Middelengebruik als zelfstan- dig strafverzwarend element bij geweld	Zowel hogere strafeis als aan- gepaste sanctie en/of een op de persoon toegesneden bijzondere voorwaarde mogelijk	75 procent strafverzwa- ring of op persoon ge- richte voor- waarde(n)

Benoemd hoofddoel en subdoel WMG	Benoemd werkzaam bestanddeel	Benoemde randvoorwaarden (procesmatige criteria)	Benoemde meetbare effecten (effectmatige criteria)
-4- Recidive voorkomen			
<i>Minder recidive</i>	‘Met het opleggen van dergelijke sancties wordt beoogd recidive van geweld onder invloed te voorkomen’	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Minder recidive</i>	Bewijs van middelentest zorgt voor meer gedragsinterventies	Niet verwoord	Meer inzet gedragsinterventies
-5- Preventie			
<i>Meer maatregelen gericht op de aanpak van problematiek achter het middelengebruik</i>	Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat personen aan wie bijzondere voorwaarden worden opgelegd minder recidiveren dan personen bij wie dat niet het geval is	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Meer gerichte maatregelen</i>	Op basis van beleidsinformatie kunnen gemeenten en maatschappelijke organisaties zoals verslavingszorg meer gerichte (preventieve) maatregelen inzetten	Niet verwoord	Niet verwoord

4.1.3 Behandeling in de Tweede Kamer

In 2015 geven de politieke partijen in de Tweede Kamer hun oordeel over het wetsvoorstel.¹¹ In het algemeen worden de beschreven doelen door de partijen onderschreven. Specifiek worden daarbij als kerndoelen benoemd: het terugdringen van middelengerelateerd geweld in het openbare leven en in de huiselijke kring, het voorkomen van recidive, het bieden van een objectief handvat voor middelengebruik en de mogelijkheid om een hogere straf te vorderen.¹²

Tegelijkertijd wordt door enkele partijen getwijfeld aan de effectiviteit van de voorgestelde maatregelen. Hierop reageert de minister van Veiligheid en Justitie dat ‘strafrechtelijk ingrijpen haar grenzen kent en dat het daarom ingebed moet zijn in een groter geheel van maatregelen die moeten leiden tot het voorkomen en reduceren van strafbaar gedrag’, waarmee ‘een mix van preventieve, bestuurs-

rechtelijke en strafrechtelijke maatregelen' wordt bedoeld. Vervolgens worden hiervoor een aantal meetbare indicatoren genoemd:¹³

- Het eventueel voorwaardelijk veroordelen van de geweldpleger onder oplegging van bijvoorbeeld de bijzondere voorwaarde dat hij gedurende een bepaalde tijd geen agressieverhogende middelen mag gebruiken en moet deelnemen aan een zogeheten gedragsinterventie die op het terugdringen van het middelengebruik is gericht.¹⁴ De verwachting bestaat dat daardoor bij een deel van de geweldplegers het bewustzijn met betrekking tot het effect van het gebruik van middelen op hun gedrag zal toenemen en dat zij daarmee in het vervolg rekening zullen houden waardoor zij niet of minder snel zullen recidiveren. Dat komt doordat de bijzondere voorwaarden ruimte bieden voor een op de persoon toegesneden interventie en de dreiging van het voorwaardelijke strafdeel een stevige stok achter de deur vormt. Een voorwaardelijke veroordeling zal echter niet en kan ook niet bij ieder geweldsmisdrijf worden opgelegd'.
- De afschrikwekkende werking van (de dreiging van) de inzet van een middelentest bij geweldsmisdrijven, waardoor mensen worden weerhouden om zich onder invloed van teveel alcohol of een ander agressieverhogend middel in de openbare ruimte te begeven.

Door één van de politieke partijen wordt in het debat van 2015 opgemerkt dat uit onderzoek van Noten e.a. (2013) blijkt dat het gebruik van alcohol, cocaïne en speed een verhoogde kans op agressie tot gevolg kan hebben, maar dat deze relatie afhankelijk is van vele andere factoren, zoals geslacht, herkomst, agressieve karaktertrekken en provocatie. De minister onderschrijft de visie uit het onderzoek dat meer factoren dan middelengebruik aan agressief gedrag ten grondslag liggen, maar 'het gebruik van alcohol of een agressieverhogende drug is wel geïdentificeerd als belangrijke risicofactor voor geweld'. Hij vervolgt verder met: 'niet iedereen die alcohol drinkt of drugs gebruikt, wordt gewelddadig', maar: 'wie geweld pleegt, heeft vaak ook alcohol of drugs gebruikt'.

In het antwoord van de minister op de vraag van een politieke partij over de beperkte registratie van middelengebruik in de processen-verbaal van de politie legt hij een causaal verband tussen betere registratie via de WMG en, via enkele tussenstappen, minder recidive: 'in het overgrote deel van de gevallen wordt nu in het proces-verbaal geen melding gemaakt van het alcohol- of drugsgebruik van de verdachte als gevolg waarvan de officier van justitie en de rechter niet weten of de verdachte het geweldsmisdrijf al dan niet onder invloed heeft gepleegd. Het wetsvoorstel zal ervoor zorgen dat in het proces-verbaal vaker

gewag zal worden gemaakt van het alcohol- of drugsgebruik van de geweldpleger. Daardoor zal beter inzicht kunnen worden verkregen waar, wanneer en in welke mate middelengebruik bij geweld een rol speelt. Op basis hiervan kunnen meer maatregelen worden ingezet die gericht zijn op de aanpak van de problematiek die achter het middelengebruik schuilgaat. De verwachting is bovendien dat dit wetsvoorstel ertoe zal leiden dat meer bijzondere voorwaarden zullen worden opgelegd. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat (...) personen aan wie bijzondere voorwaarden worden opgelegd minder recidiveren dan personen bij wie dat niet het geval is'. Deze meetbare indicatoren zullen uiteindelijk van belang zijn in de effectevaluatie.¹⁵

Strafbare grenswaarden voor alcohol- en drugsgebruik

Aan de hand van de onderzoekservaring, de wetenschappelijke ervaring en kennis van de leden van de expertgroep is vastgesteld dat het bij de door hen voorgestelde ondergrens van 0,050 milligram per liter bloed voor cocaïne, amfetamine en methamfetamine in zeer hoge mate waarschijnlijk is dat er een relatie bestaat tussen het drugsgebruik van betrokkene en zijn gewelddadig gedrag. Hetzelfde geldt voor de grenswaarde voor de agressieverhogende werking van een alcoholpromillage van oorspronkelijk 1,0 milligram alcohol per milliliter bloed. In 2016 is de grenswaarde voor alcohol bijgesteld naar 0,8 milligram alcohol per milliliter bloed.¹⁶

De minister geeft in dit kader in 2015 aan: 'de grenswaarde voor gebruik van de drie drugs bij geweldsmisdrijven is gelijk aan de grenswaarde voor het gebruik van die drugs in het verkeer. Voor alcoholgebruik is de grenswaarde niet in beide situaties gelijk. In het verkeer geldt inderdaad een lagere grenswaarde dan bij geweldsmisdrijven. De reden hiervoor is dat alcohol eerder een negatieve invloed op iemands rijgedrag heeft dan dat het tot gewelddadig gedrag leidt'.¹⁷

De ondergrenswaarden zijn vastgelegd in het Besluit middelenonderzoek bij geweldplegers, omdat het niet de bedoeling is dat een gebruik onder deze grenswaarde, zowel voor alcohol als drugs, wordt meegenomen in de strafeis.

In 2015 ontstaat ook een politieke discussie over de discretionaire bevoegdheid van de opsporingsambtenaar om een middelentest te negeren. Dit zou 'bepaalde minimale voorwaarden' vereisen. De minister van Veiligheid en Justitie geeft hierover aan dat de toen bestaande praktijk na invoering van de wet niet langer het uitgangspunt zal zijn; 'verdachten (...) zullen in beginsel aan een middelenonderzoek onderworpen worden'. Toch kan een middelenonderzoek achterwege

blijven als ‘de verdachte (...) bekent dat hij onder invloed van alcohol of drugs verkeerde op het moment dat hij het geweldsdelict pleegde, aangaf hoeveel alcohol of drugs hij ongeveer tot zich had genomen en een of meer getuigen zijn alcohol- of drugsgebruik bevestigen of de opsporingsambtenaar het alcohol- of drugsgebruik afleidde uit het gedrag of uiterlijke kenmerken van de verdachte’. Deze feiten en omstandigheden moeten dan wel in het proces-verbaal van aanhouding opgenomen zijn, om te voorkomen dat hierover in de strafprocedure alsnog een discussie ontstaat.¹⁸ Toch sluit een bekennende verdachte een middelentest niet automatisch uit, juist om objectivering aan te brengen en discussie in de strafprocedure te vermijden: ‘het doen van een middelentest heeft bovendien het voordeel dat, indien de verdachte op een later moment op zijn bekentenis terugkomt en zijn alcohol- of drugsgebruik ontkent, bagatelliseert of aangeeft zich dat gebruik niet meer te kunnen herinneren, het resultaat van die test dat kan weerleggen’.

Zelfs als de verklaringen van de verdachte een bekentenis inhouden, sluit het onderzoeksbelang de uitvoering van een middelentest aldus de minister van Veiligheid en Justitie op grond van het proportionaliteitsbeginsel niet uit: ‘die test kan in dat geval erop gericht zijn te bevestigen dat het alcohol- of drugsgebruik van de verdachte die de bekentenis heeft afgelegd, ook inderdaad boven de daarvoor vastgestelde grenswaarde uitkomt. Via die test kan immers objectief worden vastgesteld of de verdachte alcohol of een geweldverhogende drug heeft gebruikt en of zijn drugs- of zijn alcoholgebruik boven de daarvoor bepaalde grenswaarde uitstijgt’.¹⁹

In 2016 worden drie moties ingediend. In de motie van kamerlid Kooiman is verzocht om het mogelijk te maken om kort na een delict een bloedmonster af te nemen bij alcoholgebruik, zodat over medicijngebruik meer duidelijkheid kan ontstaan. Dit is verzocht omdat er een verband kan bestaan tussen antidepressiva en agressief gedrag en omdat in rechtszaken discussie is geweest over de relatie tussen medicijngebruik en mogelijke bijwerkingen.²⁰ In de motie van kamerlid Van Toorenburg is aan het OM en de rechtspraak verzocht hun strafvorderingsrichtlijnen en oriëntatiepunten te bespreken wanneer een verdachte tijdens de rechtszitting al aangeeft zich niet aan de bijzondere voorwaarde te willen houden, zodat in deze situaties een onvoorwaardelijke gevangenisstraf geëist en/of opgelegd kan worden.²¹ In de motie van Kamerleden Van Oosten en Marcouch is de regering verzocht om te monitoren of de wet wel degelijk de beoogde uitwerking heeft en verzocht hierover de Kamer te informeren. De wet heeft als doel om de straf te verhogen bij gebruik van alcohol en drugs, en om de inzet van bijzondere voorwaarden te stimuleren bij geweldplegers onder invloed. De resultaten

van de middelentest kunnen worden betrokken bij de te vorderen respectievelijk op te leggen straf; dit wordt dus gezien als een middel om het doel (verzwarende omstandigheden in de strafeis) te bereiken. De laatste motie is aangenomen.²²

Wanneer men de bevindingen qua doelen en meetbare effecten uit voorgaande beschrijving samenvoegt met datgene wat vanuit het wetsvoorstel naar voren is gekomen, is het volgende overzicht te geven. Daarin zijn de paars gemarkeerde stukken, vergeleken met de vorige overzichtstabel, de nieuwe toevoegingen.

Tabel 4.2 – Doelen, beoogde werkzame bestanddelen, randvoorwaarden en meetbare effecten na behandeling in de Tweede kamer

Benoemd hoofddoel en subdoel WMG	Benoemd werkzaam bestanddeel	Benoemde randvoorwaarden (procesmatige criteria)	Benoemde meetbare effecten (effectmatige criteria)
-1- Verbeteren van de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs			
Objectieve vaststelling van middelengebruik	Helpt de rechter bij het opleggen van de sanctie	Middelentesten beschikbaar en gebruikt	Niet verwoord
Objectieve vaststelling van middelengebruik	Voorkomt discussie in strafproces	Middelentesten beschikbaar en gebruikt	Niet verwoord
Objectieve vaststelling van middelengebruik	Inkadering discretionaire bevoegdheid politie	Middelentesten beschikbaar en gebruikt E-learning ingezet	Niet verwoord
Objectieve vaststelling van middelengebruik	Beschikbaarheid van informatie over de gebruikte hoeveelheid in relatie tot de vastgestelde grenswaarde	Middelentesten beschikbaar en gebruikt	Niet verwoord
-2- Veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten			
Niet verwoord			

Benoemd hoofd- doel en subdoel WMG	Benoemd werkzaam bestanddeel	Benoemde randvoorwaar- den (proces- matige criteria)	Benoemde meetbare effecten (effectma- tige criteria)
-3- Middelengebruik als strafverzwarende factor			
<i>Officier van justitie en rechter objec- tieveerbare keuze bieden op basis van grenswaarden</i>	Het feit dat de verdachte tijdens het plegen van het geweldsmisdrijf onder invloed van meer alcohol of drugs verkeerde dan de ondergrens, is één van de factoren die de of- ficier van justitie in zijn strafeis en de rechter in zijn op te leg- gen straf kan meewegen	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Officier van justitie en rechter handvat bieden voor hoogte van de te vorderen/op te leg- gen sanctie</i>	Middelengebruik als zelfstan- dig strafverzwarend element bij geweld	Zowel hogere strafeis als aan- gepaste sanctie en/of een op de persoon toegesneden bijzondere voorwaarde mogelijk	75 procent strafverzwa- ring of op persoon ge- richte voor- waarde(n)
-4- Recidive voorkomen			
<i>Minder recidive</i>	'Met het opleggen van derge- lijke sancties wordt beoogd recidive van geweld onder invloed te voorkomen'	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Minder recidive</i>	Bewijs van middelentest zorgt voor meer gedragsinterventies	Niet verwoord	Meer inzet gedragsin- terventies
<i>Minder recidive</i>	Bijzondere voorwaarden zorgen voor meer bewustzijn bij verdachten en daardoor mogelijk voor minder recidive	Niet verwoord	Meer inzet gedragsin- terventies
<i>Minder recidive</i>	Standaard opnemen middelen- gebruik in proces-verbaal	Aanwezige informatie in proces-verbaal	Niet ver- woord

Benoemd hoofd- doel en subdoel WMG	Benoemd werkzaam bestanddeel	Benoemde randvoorwaar- den (proces- matige criteria)	Benoemde meetbare effecten (effectma- tische criteria)
-5- Preventie			
<i>Meer maatregelen gericht op de aan- pak van proble- matiek achter het middelengebruik</i>	Uit wetenschappelijk onder- zoek blijkt dat personen aan wie bijzondere voorwaarden worden opgelegd minder reci- diveren dan personen bij wie dat niet het geval is	Niet verwoord	Niet ver- woord
<i>Meer gerichte maatregelen</i>	Op basis van beleidsinformatie kunnen gemeenten en maat- schappelijke organisaties zoals verslavingszorg meer gerichte (preventieve) maatregelen inzetten	Niet verwoord	Niet ver- woord
<i>Beter inzicht waar, wanneer en in welke mate middelengebruik een rol speelt</i>	Het wetsvoorstel zorgt ervoor dat er vaker melding wordt gemaakt over middelengebruik in het proces-verbaal	Niet verwoord	Niet ver- woord
<i>Afschrikking</i>	Afschrikwekkende werking; het zou mensen ervan weerhouden om onder invloed van bepaalde middelen zich in de openbare ruimte te begeven	Niet verwoord	Niet ver- woord

4.1.4 Behandeling in de Eerste Kamer

In 2016 is er vanuit de Eerste Kamer ook aandacht voor de discretionaire bevoegdheid van de opsporingsambtenaar. Zo wordt aangegeven dat een objectief testresultaat kan ontbreken als de opsporingsambtenaar niet besluit tot testen, maar wel een aantekening maakt in het proces-verbaal. Daarnaast wordt geopperd dat verschil kan ontstaan in de straftoemeting tussen gevallen waarin de middelen-test wel of niet is toegepast. Het OM had vooraf aangegeven middelengebruik alleen mee te willen nemen in de (hogere) strafeis, als dat gebruik objectief werd vastgesteld.²³ De minister van Veiligheid en Justitie reageert hierop door te stellen dat 'de bezwaren tegen de discretionaire bevoegdheid van de ambtenaar niet

aan de orde zullen zijn omdat slechts in specifieke situaties ervoor gekozen kan worden om de middelentest niet af te nemen'.²⁴

Vanuit de Eerste Kamer kwamen in 2016 overigens niet alleen vragen over de discretionaire bevoegdheid, want ook werden vragen gesteld over de mogelijke tegendraadse effecten van het wetsvoorstel.²⁵ Het tegendraadse effect zou gelegen zijn in de discussie die de WMG opwerpt na geweld ("ik wist niet wat ik deed"). Hoewel de meerwaarde van de WMG het voorkomen van discussies in de rechtszaal zou moeten zijn, kwamen deze discussies in de praktijk voorafgaand aan de invoering van de WMG ook al niet veel voor.

Voor het bepalen van de strafeis door de officier van justitie maakt het geen verschil of het alcohol- en drugsgebruik vastgesteld is op basis van een middenonderzoek of op andere wijze, mits die andere wijze overtuigend genoeg is. In de 'Aanwijzing kader voor strafvordering en OM-afdoeningen' zijn de algemene uitgangspunten beschreven die het Openbaar Ministerie hanteert in het gebruik van deze strafvorderingsrichtlijnen en is het gebruik van alcohol en drugs bij geweldsmisdrijven als specifieke strafverzwarende factor opgenomen. Alcohol- en drugsgebruik moet volgens de aanwijzing tot een verhoging van 75 procent van de strafmaat leiden indien een duidelijke relatie is vastgesteld tussen het geweldsmisdrijf en het gebruik van die stoffen, maar kan ook, afhankelijk van de persoonlijke omstandigheden van de geweldpleger leiden tot het stellen of eisen van voorwaarden die gericht zijn op gedragsbeïnvloeding.²⁶

Daarnaast zijn nog andere kanttekeningen benoemd bij de invoering van de wet.²⁷ Deze kanttekeningen worden in het volgende overzicht benoemd en toegelicht.

Tabel 4.3 – door de Eerste Kamer geplaatste kanttekeningen bij de WMG en de reactie van de minister van Veiligheid en Justitie hierop

Mogelijke contraproductieve werking WMG
<i>Toelichting</i> De WMG wekt de indruk dat middelengebruik slechts als relevante factor kan worden meegenomen mits er objectief bewijs is
<i>Reactie minister</i> ²⁸ Als er geen sprake is van een bijzondere situatie, wordt een middelentest afgenomen omdat de OvJ anders het middelengebruik niet mee kan nemen in de strafeis. Een rechter zal daarnaast sneller objectief bewijs gebruiken.

De noodzakelijkheid van de WMG

Toelichting

- Tot op dat moment geen aanwijzingen dat middelengebruik te weinig werd meegenomen in het bepalen van straftoemetingen
- Geen bewijs voor een betere effectiviteit als er een test wordt gebruikt in vergelijking met het "oude proces"

Reactie minister

- Het gebeurt weinig omdat er weinig melding van middelengebruik in het proces-verbaal wordt gemaakt, omdat het de politie ontbreekt aan de bevoegdheid om middelengebruik bij de verdachte vast te kunnen stellen. Het verplichten van medewerking beoogt het aantal strafzaken van geweld onder invloed meer overeen te laten komen met de daadwerkelijke prevalentie van middelenmisbruik.
- Een objectieve vaststelling van middelengebruik helpt de rechter bij het opleggen van de sanctie, geeft een stevige grondslag omdat discussies worden tegengegaan en stelt informatie beschikbaar over de gebruikte hoeveelheid in relatie tot de vastgestelde grenswaarde.

De preventieve werking WMG

Toelichting

Het is onduidelijk op welke manier de middelentest een preventieve werking kan hebben

Reactie minister

- De verplichting tot medewerking aan het onderzoek heeft ook een preventieve aard. Door geweldplegers voorwaardelijk te veroordelen door bijvoorbeeld een gedragsinterventie op te leggen, bestaat de verwachting dat bij een deel van hen het bewustzijn met betrekking tot het effect van middelengebruik op hun gedrag zal toenemen en dat ze hier rekening mee houden en niet recidiveren.
- Bijzondere voorwaarden zorgen voor een op de persoon toegesneden interventie en de dreiging van het voorwaardelijke strafdeel zorgt voor een stok achter de deur. Daarnaast kan van de dreiging van de inzet van een middelenonderzoek bij geweldsmisdrijven ook in algemene zin een afschrikwekkende werking uitgaan.
- Het is van meerwaarde dat het resultaat van het middelenonderzoek beschikbaar is als bewijs en dat het aantal gedragsinterventies naar verwachting toeneemt en hiermee recidive wordt voorkomen.
- Er kunnen meer maatregelen worden ingezet die gericht zijn op de aanpak van de problematiek die achter het middelengebruik schuilgaat (bijzondere voorwaarden: gedragsbeïnvloeding, verbod op alcohol/drugs, verplichte deelname behandeling). Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat personen aan wie bijzondere voorwaarden worden opgelegd minder recidiveren dan personen bij wie dat niet het geval is.

Middelengebruik als strafverzwarende factor

Toelichting

- Een middelentest kan achterwege blijven als een verdachte alcohol- of drugsgebruik toegeeft. Het is onduidelijk hoe dit doorwerkt in de systematiek van de WMG en of het dan ook strafverzwarend is.
- Het oorzakelijk verband tussen middelengebruik en geweld is moeilijk vast te stellen, zelfs met een middelentest. Het is onduidelijk hoe dit dan in praktijk kan worden toegepast.

Reactie minister

- Het gebruik van alcohol of drugs dat boven de daarvoor voorgestelde ondergrens uitkomt, is niet automatisch een strafverzwarende factor. Het is slechts één van de factoren die de OvJ in zijn strafeis en de rechter in zijn op te leggen straf zal meewegen. Zij zullen ook altijd rekening houden met de omstandigheden waaronder het strafbare feit is gepleegd en de persoon van de verdachte. Afhankelijk daarvan zal het alcohol- of drugsgebruik leiden tot die sanctie, die gelet op het samenstel van deze factoren voor de verdachte het meest geschikt is. Dat kan een hogere straf zijn, maar ook het opleggen van voorwaarden gericht op gedragsbeïnvloeding.

De inzet van de middelentest

Toelichting

- De test kan pas worden ingezet bij aanwijzingen van middelengebruik dat grenst aan de vastgestelde grenswaarden. Het is onduidelijk hoe dit door verbalisanten wordt vastgesteld.

Reactie minister

- Aanwijzingen tot alcohol- of drugsgebruik zijn al voldoende om een middelennonderzoek te kunnen starten. Er hoeven dus geen vermoedens te zijn van een zodanig gebruik dat grenst aan de vastgestelde grenswaarde, voordat het middelennonderzoek kan worden uitgevoerd. Politieambtenaren hebben door hun ervaring met de handhaving van het alcoholverbod uit de Wegenverkeerswet genoeg expertise om alcoholgebruik te herkennen. Voor het herkennen van drugsgebruik krijgen politieambtenaren een aanvullende training.

De afbreuk van de ZSM-aanpak

Toelichting

- Een middelentest en contra-onderzoeken kosten (extra) tijd. Het is onduidelijk of dit afbreuk kan doen aan de ZSM-aanpak.

Reactie minister

- Het middelennonderzoek staat de ZSM-werkwijze niet in de weg vanwege de korte tijd die de uitvoering van het onderzoek kost. Het voorlopig onderzoek van uitgeademde lucht en een nader ademonderzoek duren gemiddeld 5 minuten en 20 minuten. Alleen in het geval van combigebruik of drugsgebruik (samen goed voor 3 procent van het totale geweld) zal het onderzoek langer duren omdat het dan gaat om een bloedonderzoek. De ZSM-werkwijze is dan niet geschikt.

'Culpoze' delicten

Toelichting

- De vraag rijst of de ondergrenzen van de drugsconcentratie eveneens voor de artikelen 307 en 308 Sr (lichamelijk letsel of dood door schuld) gelden. Niet uitgesloten werd dat de ondergrenzen verschillen (amendement Van Toorenburg)

Reactie minister

- De ondergrens van cocaïne, amfetamine en methamfetamine zoals vastgesteld door de expertgroep geldt ook voor de culpoze delicten die naar aanleiding van het amendement Van Toorenburg in het wetsvoorstel zijn opgenomen. Doordat de Kamer dit amendement heeft aanvaard is het niet meer nodig om te kijken of het eventueel meer zin heeft om voorlopige hechtenis mogelijk te maken voor deze delicten dan om de toepassingsgrens van de bevoegdheid te verlagen.

Strafvermindering

Toelichting

- Niet uitgesloten is dat een beroep op de test een grond kan zijn voor strafvermindering

Reactie minister

- De effecten van het wetsvoorstel zullen onderdeel uitmaken van de evaluatie van de wet. Daarbij zal ook gekeken worden naar eventuele onverwachte effecten, zoals een beroep op de test als grond voor strafvermindering. De minister is van mening dat alcohol- en drugsgebruik nooit een verzachtende omstandigheid mag zijn voor het gepleegde geweld.

In dezelfde reactie van de minister van Veiligheid en Justitie wordt aangegeven dat de registratie door de politie informatie kan opleveren voor (de aanpak van) drie specifiek benoemde subgroepen burgers: jeugdigen, veelplegers en verwarde personen. Voor die tijd is dit doel van informatievergaring voor specifieke doelgroepen niet vermeld geweest.

Ook voor de Eerste Kamer was het advies van de expertgroep ten aanzien van de grenswaarden in 2016 aanleiding voor enkele vragen. In zijn antwoorden refereert de minister van Veiligheid en Justitie naar het eerste advies van de expertgroep uit 2012.²⁹ Ten aanzien van het gebruik van cocaïne, amfetamine en methamfetamine wordt dit advies herhaald: bij de ondergrens van 0,050 milligram per liter bloed is het in zeer hoge mate waarschijnlijk dat er een relatie bestaat tussen het drugsgebruik van betrokkene en zijn gewelddadig gedrag. Voor alcoholgebruik wordt de ondergrens bijgesteld. Destijds werd de ondergrens bij 1,0 milligram alcohol per milliliter bloed neergelegd. In 2016 stelde de expertgroep vast dat uit literatuuronderzoek blijkt dat de grens waarbij alcohol geweld in de hand werkt, bij geweld tegen personen bij een alcoholpromillage van 0,8

milligram alcohol per milliliter bloed ligt in plaats van 1,0 mg/ml. Die nieuwe ondergrens werd vervolgens geschikt geacht voor alle geweldsmisdrijven die in de WMG worden vastgelegd.

Hoewel deze niet als zodanig zijn beschreven als beoogde effecten van de WMG, wordt door de minister een aantal mogelijke bijeffecten genoemd.³⁰ Deze hebben betrekking op reclasseringstoezicht en kostenbesparingen. Wat betreft het reclasseringstoezicht stelt de minister van Veiligheid en Justitie: 'Een gevolg van dit wetsvoorstel zal naar verwachting wel zijn dat de reclassering in meer gevallen toezicht zal houden. Dat is gebaseerd op de verwachting dat de rechter verdachten van een geweldsmisdrijf vaker een voorwaardelijke sanctie zal opleggen'.

Medio 2016 rijst in de Eerste Kamer de vraag in hoeverre de strafverzwarende factor (verhoging van 75 procent van de strafmaat) op grond van de strafvoordersrichtlijnen zoals omschreven in de Aanwijzing kader voor strafvordering en OM-afdoeningen dwingend moet worden opgelegd.³¹ Deze vraag wordt opgeworpen omdat geweld onder invloed van middelen volgens de aanwijzing ook kan leiden tot het stellen of eisen van voorwaarden gericht op gedragsbeïnvloeding, afhankelijk van de persoonlijke omstandigheden. De minister van Veiligheid en Justitie geeft hierover aan dat de strafverzwaring van 75 procent als uitgangspunt voor de straftoemeting geldt, maar dat er geen sprake is van een minimumstraf. De officier van justitie wordt geacht maatwerk te leveren: hij/zij maakt een afweiging om te komen tot een op de zaak toegesneden afdoening, binnen de maatschappelijke context van het feit. Daarin worden ook factoren zoals persoonlijke omstandigheden van de verdachte, het advies van de reclassering of de impact op de omgeving meegenomen.³²

Na de aandacht voor het perspectief van de Eerste Kamer kan worden overgegaan op een compleet overzicht van de doelen, beoogde werkzame bestanddelen, randvoorwaarden en meetbare effecten, met in blauw de nieuwe toevoegingen (vergeleken met tabel 4.2). Op basis van hetgeen in de tabel is aangegeven, is te constateren dat er vooraf weinig meetbare effecten aan de doelen zijn gekoppeld. In hoeverre procesmatige criteria eventueel nader zijn ingevuld, zal de procesevaluatie uitwijzen.

Tabel 4.4 – compleet overzicht van doelen, beoogde werkzame bestanddelen, randvoorwaardes en meetbare effecten van de WMG

Benoemd hoofddoel en subdoel WMG	Benoemd werkzaam bestanddeel	Benoemde randvoorwaarden (procesmatige criteria)	Benoemde meetbare effecten (effectmatige criteria)
-1- Verbeteren van de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs			
<i>Objectieve vaststelling van middelengebruik</i>	Helpt de rechter bij het opleggen van de sanctie	Middelentesten beschikbaar en gebruikt	Niet verwoord
<i>Objectieve vaststelling van middelengebruik</i>	Voorkomt discussie in strafproces	Middelentesten beschikbaar en gebruikt	Niet verwoord
<i>Objectieve vaststelling van middelengebruik</i>	Inkadering discretionaire bevoegdheid politie	Middelentesten beschikbaar en gebruikt E-learning ingezet	Niet verwoord
<i>Objectieve vaststelling van middelengebruik</i>	Beschikbaarheid van informatie over de gebruikte hoeveelheid in relatie tot de vastgestelde grenswaarde	Middelentesten beschikbaar en gebruikt	Niet verwoord
<i>Betere registratie</i>	Zicht krijgen op aandeel jeugdigen dat zich schuldig maakt aan geweldpleging onder invloed van alcohol of drugs	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Betere registratie</i>	Registratie gebruiken voor het jeugdbeleid en voor de handhaving van de leeftijdsgrenzen zoals gesteld in de Drank- en horecawet	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Betere registratie</i>	Informatie genereren voor de Top-X-aanpak van veelplegers.	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Betere registratie</i>	Inzicht geven in het alcohol- en drugsgebruik van gewelddadige verwarde personen, hetgeen weer behulpzaam kan zijn bij het formuleren van beleid op het gebied van (gedwongen) hulpverlening.	Niet verwoord	Niet verwoord

Benoemd hoofddoel en subdoel WMG	Benoemd werkzaam bestanddeel	Benoemde randvoorwaarden (proces- matige criteria)	Benoemde meetbare effecten (effectmatige criteria)
-2- Veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten			
Niet verwoord			
-3- Middelengebruik als strafverzwarende factor			
<i>Officier van justitie en rechter objectieveerbare keuze bieden op basis van grenswaarden</i>	Het feit dat de verdachte tijdens het plegen van het geweldsmisdrijf onder invloed van meer alcohol of drugs verkeerde dan de ondergrens, is één van de factoren die de officier van justitie in zijn strafeis en de rechter in zijn op te leggen straf kan meewegen	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Officier van justitie en rechter handvat bieden voor hoogte van de te vorderen/ op te leggen sanctie</i>	Middelengebruik als zelfstandig strafverzwarend element bij geweld	Zowel hogere strafeis als aangepaste sanctie en/of een op de persoon toegesneden bijzondere voorwaarde mogelijk	75 procent strafverzwaring of op persoon gerichte voorwaarde(n)
-4- Recidive voorkomen			
<i>Minder recidive</i>	'Met het opleggen van dergelijke sancties wordt beoogd recidive van geweld onder invloed te voorkomen'	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Minder recidive</i>	Bewijs van middelentest zorgt voor meer gedragsinterventies	Niet verwoord	Meer inzet gedragsinterventies
<i>Minder recidive</i>	Bijzondere voorwaarden zorgen voor meer bewustzijn bij verdachten en daardoor mogelijk voor minder recidive	Niet verwoord	Meer inzet gedragsinterventies
<i>Minder recidive</i>	Standaard opnemen middelengebruik in proces-verbaal	Aanwezige informatie in proces-verbaal	Niet verwoord

Benoemd hoofddoel en subdoel WMG	Benoemd werkzaam bestanddeel	Benoemde randvoorwaarden (procesmatige criteria)	Benoemde meetbare effecten (effectmatige criteria)
-5- Preventie			
<i>Meer maatregelen gericht op de aanpak van problematiek achter het middelengebruik</i>	Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat personen aan wie bijzondere voorwaarden worden opgelegd minder recidiveren dan personen bij wie dat niet het geval is	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Meer gerichte maatregelen</i>	Op basis van beleidsinformatie kunnen gemeenten en maatschappelijke organisaties zoals verslavingszorg meer gerichte (preventieve) maatregelen inzetten	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Beter inzicht waar, wanneer en in welke mate middelengebruik een rol speelt</i>	Het wetsvoorstel zorgt ervoor dat er vaker melding wordt gemaakt over middelengebruik in het proces-verbaal	Niet verwoord	Niet verwoord
<i>Afschrikking</i>	Afschrikwekkende werking; het zou mensen ervan weerhouden om onder invloed van bepaalde middelen zich in de openbare ruimte te begeven	Niet verwoord	Niet verwoord

4.1.5 De implementatiegroep WMG

In 2011 is de implementatiegroep voor de WMG tot stand gekomen. Hierin waren diverse instanties betrokken, zoals de Nationale Politie, Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG), het Nederlands Forensisch Instituut, het Openbaar Ministerie en het ministerie van Veiligheid en Justitie. Met een aantal personen uit deze groep is in onderhavig onderzoek gesproken. Over het onderlinge contact binnen de implementatiegroep zijn de respondenten tevreden. Alle partijen waren aanwezig en de samenwerking binnen de groep ging goed. De discussies die er waren gingen volgens de respondenten voornamelijk over de praktische uitvoering van de wet. Alle respondenten herkennen zich in de doelen die uit de documentanalyse naar voren zijn gekomen en bevestigen dat dit inderdaad

de doelen zijn die achter de WMG zitten. De respondenten geven aan dat zij de doelen als compleet ervaren en dat deze tijdens de bijeenkomsten van de implementatiegroep goed zijn besproken.

4.1.6 Uitrol WMG in drie startgebieden

Nadat de WMG op 1 januari 2017 in werking trad, zijn in de periode daarna (januari 2017 tot juli 2017) leerpilots gestart in drie gebieden (Alkmaar, Eindhoven-Zuid en Veluwe-West). In de startgebieden is alleen getest op alcohol omdat de drugstesten in deze periode nog niet beschikbaar waren. Op 1 juli 2017 is gestart met de landelijke implementatie van de wet. Er is voor startgebieden gekozen omdat bij de ontwikkelaars de verwachting ontstond dat de WMG-werkwijze diverse vragen op zou roepen. Vooral de mogelijkheid dat zich knelpunten bij de invoering konden voordoen was de reden dat gekozen is voor startgebieden. Daarmee werd voorkomen dat heel Nederland geconfronteerd zou worden met uitvoeringsperikelen. Ook wilde men de volledige politieorganisatie niet met die vragen belasten. De drie startgebieden zijn een weerspiegeling van een grootstedelijke, een middelgrote en een plattelandsgemeente.³³

Abraham e.a. (2017) voerden een procesevaluatie naar de uitvoering van de wet in de drie startgebieden uit. Deze procesevaluatie heeft niet geleid tot veranderingen in de wet.³⁴

4.1.7 Laatste ontwikkelingen rondom de WMG

Hoewel de WMG na 2017 niet meer werd aangepast, werden er nog wel kleine wijzigingen in de regeling van de WMG doorgevoerd. Deze hebben vooral te maken met technisch-medische aspecten van de afname van de middelentesten en met de verhoogde kosten van de bloedafname. Zo wordt een specifieke ademtester na aanbesteding definitief aangewezen en is aangegeven dat een buisje bloed op droogijs of in een vriezer van ongeveer -20°C getransporteerd moet worden en worden testwaarden (de zogenaamde *Limit of identification*) nader gespecificeerd.³⁵

4.1.8 Mogelijk toekomstige ontwikkelingen die verband houden met de WMG

In 2016 is op voorhand door de minister uitgesloten dat geneesmiddelen in de WMG werden opgenomen. Dit omdat het niet wenselijk werd geacht om een wettelijke grondslag te hebben om na een (gewelds)delict bloedmonsters af te nemen bij verdachten om te achterhalen of er sprake is van gebruik van geneesmiddelen. De minister stelt 'dat een onderzoek naar gebruik van geneesmiddelen een gro-

tere en minder te rechtvaardigen inbreuk maken op de privacy van de verdachte, in vergelijking met een onderzoek naar het gebruik van alcohol of drugs in dergelijke omstandigheden'. Daarnaast acht hij het niet wenselijk om een strafrechtelijk traject te gebruiken om inzicht in de effecten van geneesmiddelengebruik, waaronder antidepressiva en benzodiazepines, op agressief gedrag te vergroten.³⁶

Toch is er sinds de invoering van de WMG aandacht voor de mogelijke relatie tussen geneesmiddelen en geweld. In 2018 is in een brief van de minister voor Rechtsbescherming aan de Tweede Kamer een reactie verschenen op een uitzending van Zembla, waarin werd gerefereerd naar een mogelijke relatie tussen antidepressiva en geweld.³⁷ In algemene zin stelde de minister hierover dat er al langere tijd een debat gaande is over de relatie tussen geneesmiddelen en plotse, ogenschijnlijk onverklaarbare geweldpleging. 'Dat deze medicijnen tot agressie kunnen leiden, lijkt inmiddels niet betwist, maar de mechanismen waarlangs en de mate waarin dit effect zich voordoet, is wel onderwerp van discussie. Het mechanisme zal niet bij elk individu hetzelfde zijn'. De minister noemt naast antidepressiva ook andere geneesmiddelen, zoals benzodiazepinen en bepaalde middelen ter verhoging van het testosteron of tegen de ziekte van Parkinson. Ook wordt gerefereerd naar een prevalentie van agressie bij gebruik van antidepressiva en benzodiazepinen van 1 procent. De WMG wordt in deze brief niet door de minister aangehaald.

Dat er steeds meer aandacht is voor medicijngebruik, wijst ook een brief van de minister van Justitie en Veiligheid aan de Tweede Kamer uit. Daarin is aandacht voor de strafbaarstelling van medicijngebruikers in het verkeer.³⁸ Belangrijk daarbij is de redenering dat 'de Kamer bij de parlementaire behandeling van de Wet drugs in het verkeer (DIV) heeft aangegeven geen onderscheid te willen maken tussen medicinaal en recreatief gebruik van die stoffen, omdat de verkeersveiligheid leidend moet zijn'. Verderop in de brief wordt door de minister ook een nadere specificatie gegeven van verantwoord medicijngebruik enerzijds en drugsgebruik (inclusief onverantwoord medicijngebruik): 'Ik ben van mening dat hard moet worden opgetreden tegen bestuurders die onder invloed van drugs deelnemen aan het verkeer zonder dat de bestuurders die op een verantwoorde manier geneesmiddelen gebruiken en geen gevaar voor de verkeersveiligheid vormen, hiervan de dupe worden'. Een relatie met geweld en/of de WMG wordt door de minister niet gelegd.

4.2 Reflectie op de planevaluatie en doelenboom

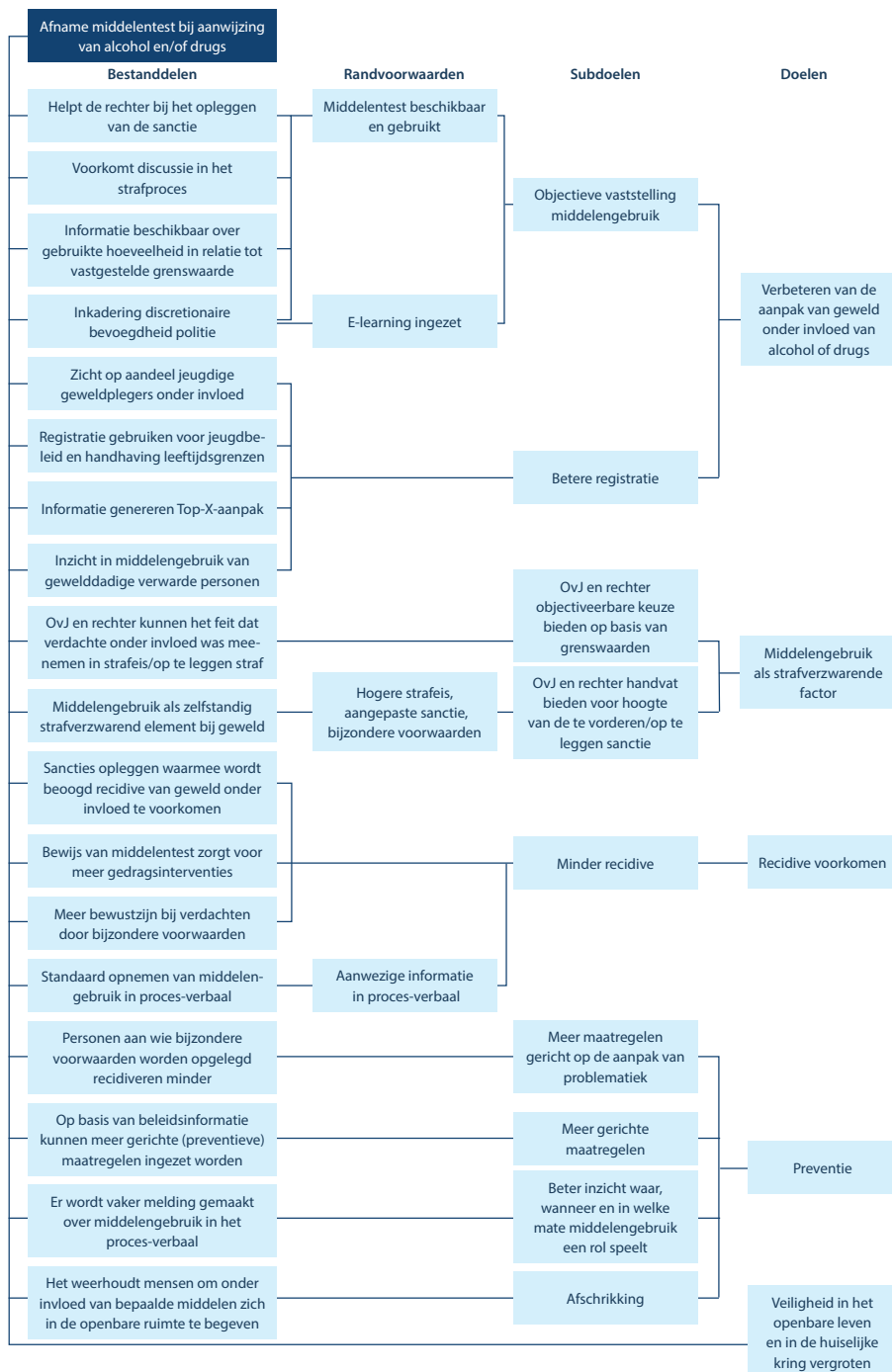
Gaandeweg de ontwikkeling van de wet zijn door de minister van Veiligheid en Justitie diverse beoogde werkzame bestanddelen ten aanzien van het bereiken van de doelen benoemd. Dit geldt dan vooral voor de hoofddoelen ‘verbeteren van de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs’, ‘middelengebruik als strafverzwarende factor’, ‘recidive voorkomen’ en ‘preventie’. Voor het hoofddoel ‘veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten’ zijn geen directe beoogde werkzame bestanddelen genoemd, hoewel het behalen van de andere vier hoofddoelen logischerwijs kan leiden tot het behalen van dit doel. In zoverre wordt veiligheid in het openbare leven en de huiselijke kring door respondenten ook benoemd als belangrijk doel.

Uit de analyse van de wetsgeschiedenis is te concluderen dat in de vooraf geformuleerde hoofddoelen geen verandering is gekomen. Daarmee lijkt de bedoeling achter de wet tamelijk robuust. Wel zijn gaandeweg het proces van conceptwet richting uiteindelijke wet enkele nuanceringen aangebracht. Deze hebben vooral te maken met de beoogde werkzame bestanddelen, die op grond van de vraagstelling vanuit de Eerste en Tweede Kamer nader zijn gespecificeerd door de minister. Zo is tijdens de ontstaansgeschiedenis van de wet na een aantal jaren aangegeven dat het subdoel van betere registratie (onderdeel van het verbeteren van de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs) zich mede ten dienste stelt van de aanpak van specifieke doelgroepen: jeugd, veelplegers en verwarde personen.

Wat ook uit de analyse van de wetsgeschiedenis blijkt, is dat er weinig effecten zijn gekwantificeerd. We bedoelen hiermee dat nergens specifiek is vastgesteld wat de mate van doelbereiking moet zijn. Dit had bijvoorbeeld uitgedrukt kunnen worden in bepaalde aantallen WMG-afdoeningen per jaar, een procentuele toename op jaarbasis van die afdoeningen of een percentage WMG-afdoeningen op het geheel van middelengerelateerd geweld. De geraadpleegde respondenten geven hier wel enig zicht op, maar ook zij kunnen niet concreet aangeven op grond van welke criteria de doelen daadwerkelijk bereikt zijn.

Om de doelen achter de WMG samen te vatten is een doelenboom gemaakt waarin de (sub)doelen, beoogde werkzame bestanddelen en randvoorwaarden schematisch zijn weergegeven. In dit schema wordt aangegeven via welke weg men vanaf het afnemen van een middelentest beoogt te komen tot de hoofddoelen van de wet.

Figuur 4.1–doelenboom WMG

Eindnoten

1. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2005-2005. Naar een veiliger samenleving. Brief van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 28684, nr. 65.
2. Artikel 240a Sr (de vervanger van de oude Bioscoopwet) strekt zich uit tot alle films, niet alleen tot geweld op tv.
3. In de aan het actieplan ten grondslag liggen verkenning Van afzijdigheid naar betrokkenheid. Preventieve strategieën tegen geweld (Van Erpecum, 2005) worden drugs wel genoemd.
4. Deze impactanalyse had echter enkel betrekking op de kosten van de WMG en niet op de doelen, beoogde werkzame bestanddelen of effecten van de WMG. Daarom zal deze analyse verder buiten beschouwing worden gelaten.
5. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2013-2014. Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen, 33799, nr. 2.
6. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2013-2014. Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen, Memorie van Toelichting, 33799, nr. 3.
7. Bronnen: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2013-2014. Zes bijlagen bij Kamerstuk (Adviezen van RvdR, OM, Raad van Korpschefs, NVvR, CBP en NOvA), 33799, nr. 3. Er zijn nog enkele andere adviezen niet gehonoreerd, bijvoorbeeld als het gaat om het slachtoffer als agressor en het op medische gronden kunnen weigeren van het onderzoek naar de psychomotorische functies. Hierin voorziet de wet volgens de wetgever voldoende en wordt eveneens verwezen naar de onafhankelijkheid van de rechtspraak.
8. Na het amendement Van Toorenborg zijn twee zogenaamde 'culpoze' delicten (artt. 307 en 308 Sr.) aan de WMG-reikwijdte toegevoegd. Dit zijn strafbare feiten waarvoor geen voorlopige hechtenis is toegestaan.
9. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2013-2014. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen. Advies afdeling Advisering Raad van State en nader rapport, 33799, nr. 4.
10. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2013-2014. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen. Advies afdeling Advisering Raad van State en nader rapport, 33799, nr. 4.
11. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2014-2015, 33799, nr. 6, 29-06-2015. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen. Nota naar aanleiding van het verslag.
12. Wat deze laatste twee punten betreft: de minister geeft aan dat dit in de zogenaamde Richtlijnen voor strafvordering van het OM gespecificeerd staat. In deze richtlijnen is het gebruik van alcohol en drugs bij geweldsmisdrijven als specifieke strafverzwargingsgrond opgenomen. Verder in dit hoofdstuk gaan we dieper op deze aanwijzing in. Bron: OM (2015). Aanwijzing kader voor strafvordering en OM-afdoeningen, Staatscourant 2015, 4952, 25-02-2015.
13. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2014-2015, 33 799, nr. 6, 29-06-2015. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen. Nota naar aanleiding van het verslag.
14. Specifiek wordt door de minister het volgende genoemd: 'Voor jongeren gaat het hier om de gedragsinterventie 'Stay-a-way' en voor volwassenen om de gedragsinterventies 'Alcohol en geweld' en 'de Leefstijltraining'.

15. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2014-2015, 33 799, nr. 6, 29-06-2015. Bron: Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen. Nota naar aanleiding van het verslag.
16. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994. Nadere memorie van antwoord. 33799, nr. E.
17. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2014-2015, 33799, nr. 6, 29-06-2015. Bron: Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen. Nota naar aanleiding van het verslag.
18. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2014-2015, 33799, nr. 6, 29-06-2015. Bron: Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen. Nota naar aanleiding van het verslag.
19. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2014-2015, 33799, nr. 6, 29-06-2015. Bron: Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen. Nota naar aanleiding van het verslag.
20. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994. Motie Lid Kooiman, 33799, nr. 13.
21. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994. Motie Lid Van Toorenburg, 33799, nr. 14.
22. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994. Motie Lid Van Oosten en Marcouch, 33799, nr. 15.
23. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994. Voorlopig verslag van de vaste commissie voor veiligheid en justitie. 33799, nr. B.
24. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994. Memorie van Antwoord. 33799, nr. C.
25. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994. Voorlopig verslag van de vaste commissie voor veiligheid en justitie. 33799, nr. B.
26. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994. Memorie van antwoord. 33799, nr. C.

27. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een mid-delenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegen-verkeerswet 1994. Voorlopig verslag, 33799, nr. B.
28. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een mid-delenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegen-verkeerswet 1994. Memorie van antwoord. 33799, nr. C (en E, Nadere Memorie van antwoord).
29. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een mid-delenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegen-verkeerswet 1994. Nadere memorie van antwoord. 33799, nr. E.
30. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een mid-delenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegen-verkeerswet 1994. Nadere memorie van antwoord. 33799, nr. E.
31. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een mid-delenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegen-verkeerswet 1994. Verslag van de vaste commissie voor veiligheid en justitie. 33799, nr. F.
32. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een mid-delenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegen-verkeerswet 1994. Nota naar aanleiding van het verslag. 33799, nr. G.
33. Bron: Abraham, M., Nauta, O. en Roorda, W. (2017). Blazen bij geweld. Procevaluatie Wet mid-delenonderzoek bij geweldplegers in startgebieden. Amsterdam: DSP-groep.
34. We beschikken niet over informatie over eventuele overige gevolgen die de procevaluatie had.
35. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2020-2021, nr. 64 099, 16-12-2020. Rege-ling van de Minister van Justitie en Veiligheid van 11 december 2020, nr. 3107314, tot wijziging van de Regeling alcohol, drugs en geneesmiddelen in het verkeer en de Regeling middelenonderzoek bij geweldplegers.
36. Bron: Tweede Kamer der Staten-generaal, vergaderjaar 2015-2016, nr.2790, 09-06-2016. Antwoord op vragen van de leden Van Nispen en Van Gerven over nader onderzoek naar het verband tussen het gebruik van bepaalde medicijnen en agressie. Aanhangsel van de Handelingen.
37. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2017-2018. Geneesmiddelenbeleid. Brief van de minister van Rechtsbescherming, 29477, nr. 471, 03-03-2018.
38. Bron: Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2020-2021. Maatregelen verkeersveiligheid. Brief van de minister van Justitie en Veiligheid, 29398, nr. 901, 05-03-2021.

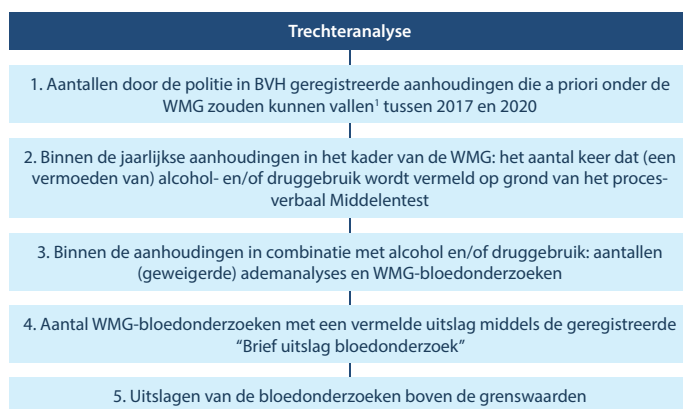
5

Procesevaluatie: WMG in cijfers

Om in getalsmatige zin te verduidelijken wat de omvang van WMG-gerelateerde incidenten op basis van politieregistraties is, is een zogenaamde ‘trechteranalyse’ uitgevoerd. Via deze analyse wordt duidelijk wat de verhouding tussen de aanhoudingen die onder de WMG zouden kunnen vallen tot de aanhoudingen met een uiteindelijke uitslag van ademanalyses en bloedonderzoeken is geweest.

De trechteranalyse is naar onze mening voor de procesevaluatie van belang. Een dergelijke analyse geeft namelijk een goed beeld van de ontwikkeling in prevalentie van de WMG-zaken over de eerste vier jaren (2017 tot en met 2020). Tot slot is de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van deze trechteranalyse ook van belang voor een eventuele effectevaluatie, om te bepalen in hoeverre dergelijke data op te leveren zijn. De trechteranalyse kent de volgende fasen:

Figuur 5.1 – de vijf fasen van de trechteranalyse binnen BVH

De vijf fasen van de trechteranalyse worden achtereenvolgens toegelicht.

Fase 1: binnen het bedrijfsprocessensysteem BVH van de Nationale Politie is het per incident mogelijk om een rol aan bij het incident betrokken individuen te koppelen. Dit kunnen bijvoorbeeld melders of slachtoffers van een incident zijn, maar ook betrokkenen (bijvoorbeeld omstanders) en verdachten. De basis voor de trechteranalyse vormen de verdachten die een vorm van geweld hebben gepleegd die onder de WMG kan vallen. Door Bureau Managementinformatie (BMI) van de Nationale Politie zijn al deze geweldsincidenten voor de jaren 2017 tot en met 2020 aangeleverd waarbij geregistreerd is dat er een verdachte is aangehouden. Incidenten met alleen een selectie op de rol 'verdachte' levert namelijk een incompleet beeld op, omdat deze rol na een OM-sepot verwijderd wordt en er door verwijdering/verandering geen verdachte meer bij het incident staat. In dat geval zou het incident niet meer geselecteerd zijn voor de trechteranalyse.

Fase 2: voor de volgende fase in de trechteranalyse is gebruik gemaakt van een specifiek, op middelengebruik gericht proces-verbaal, het proces-verbaal Middelentest. Dit proces-verbaal maakt het zoeken op middelengerelateerde termen in een proces-verbaal overbodig en geeft een nauwkeuriger beeld van middelengerelateerd geweld in de BVH.

Fase 3: daarna bieden de BVH-data de mogelijkheid om binnen de aanhoudingen, in combinatie met alcohol en/of druggebruik, het aantal uitgevoerde ademanalyses en bloedproeven in het kader van de WMG te bepalen. Daarnaast geven de data ook inzicht in het aantal geweigerde ademanalyses en bloedafnames.

Fase 4 en 5: vervolgens is gebruik gemaakt van de in BVH geregistreerde uitslag van bloedonderzoeken in de zogenaamde 'Brief uitslag bloedonderzoek'. Deze vermeldt het resultaat van een uitgevoerd bloedonderzoek. Daardoor kan in de trechteranalyse zowel meegenomen worden hoeveel bloedonderzoeken zijn ingezonden (fase 4) als hoeveel uitslagen de grenswaarden voor de verschillende middelen zijn overschreden (fase 5).

Een toelichting bij de trechteranalyse is nog noodzakelijk. Ten eerste zijn de BHV-data op politie-eenheidsniveau aangeleverd. De hoofdmoot van de trechteranalyse wordt vanwege de overzichtelijkheid op landelijk niveau gepresenteerd; de verschillen per eenheid volgen op hoofdlijnen in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk.

Ten tweede kan via de trechteranalyse op jaarbasis inzichtelijk worden gemaakt hoe het aantal geweldsincidenten zich verhoudt tot het gebruik van alcohol en/of drugs tijdens die incidenten en tot het uiteindelijke aantal afgenomen ademanalyses en bloedproeven. Wel moeten de aantallen in 2017, het startjaar van de WMG, voor fasen 2 tot en met 5 met enige terughoudendheid beschouwd worden omdat de wet pas halverwege dat jaar operationeel werd.

Ten derde betreffen de aantallen in de trechteranalyse unieke zaken. Er zitten bijvoorbeeld geen dubbeltellingen in omdat meerdere melders hetzelfde incident meldden; er is geteld op unieke misdrijven, niet op persoonsrollen en/of personen in de telling.

Kritiek op de politieregistratie van middelengebruik

Een regelmatig gehoord punt is dat de politie niet alles registreert op het gebruik van alcohol en drugs. Ondanks dit gegeven beschouwen we de trechteranalyse toch als een relevant onderdeel van de procesevaluatie. Deze analyse geeft namelijk zicht op de ontwikkeling van WMG-gerelateerde incidenten over de periode 2017-2020 en de afhandeling daarvan. Het artefact van niet-structurele registratie op middelengebruik door de politie zal aanwezig zijn, maar omdat dit voor alle onderzoeksjaren geldt, is dit acceptabel.

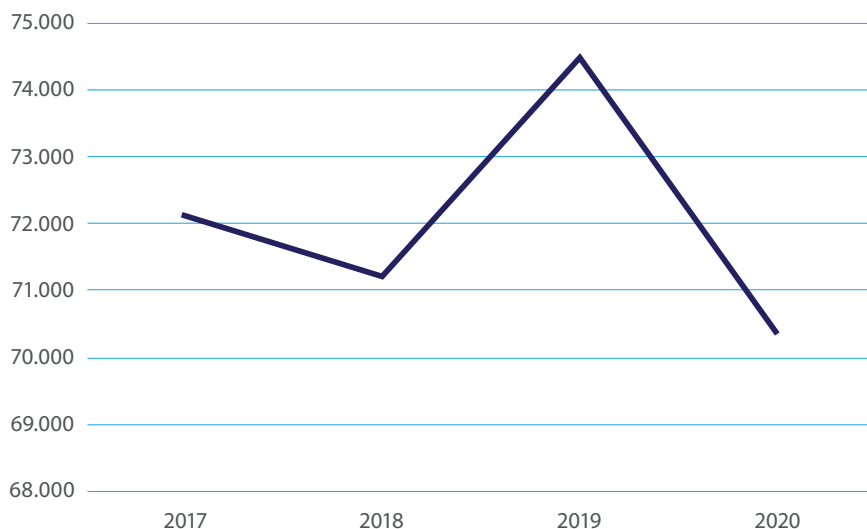
In de volgende paragrafen zal iedere fase zoals hiervoor beschreven afzonderlijk aan bod komen. Aan het eind van iedere paragraaf zal nog een specificatie volgen van het aantal huiselijkgeweldincidenten. Deze zijn op basis van de door de politie gekoppelde projectcode Huiselijk Geweld geselecteerd en maken het mogelijk om voor dit soort geweld een indicatie te geven van de proportie huiselijkgeweldincidenten in de WMG-zaken. Voor andere soorten geweld, bijvoorbeeld uitgaansgeweld, bestaat geen projectcode en is dit dus niet mogelijk.

We kiezen in deze trechteranalyse bewust voor het grotendeels weergeven van aantallen in plaats van percentages. De reden hiervoor is dat de aantallen, vooral tussen fase 1 en 2, een sterk verval laten zien. Dit zou tot erg lage percentages en daarmee tot een te hoog abstractieniveau leiden.

5.1 Aantallen in BVH geregistreerde aanhoudingen die onder de WMG zouden kunnen vallen

Het totaal aantal in BVH geregistreerde aanhoudingen dat onder de WMG zou kunnen vallen bedraagt over de jaren 2017 tot en met 2020 288.208.² Over de jaren 2017 tot en met 2020 is het volgende beeld op te tekenen:

Figuur 5.1 – aantal in BVH geregistreerde aanhoudingen voor potentiële WMG-incidenten tussen 2017 en 2020

Het aantal geregistreerde aanhoudingen die, onder de WMG zouden kunnen vallen omdat middelengebruik in het spel is, fluctueert op jaarbasis grofweg tussen de 70- en 75-duizend incidenten, maar per saldo is over de vier jaar een daling te zien. De aantallen per soort incident verschillen sterk over de onderzoeksjaren. Voor incidenten die ongeveer vanaf 1.000 stuks per jaar liggen, geeft het overzicht in tabel 5.1 enige verdieping.

Eenvoudige mishandeling, bedreiging, vernieling van overige objecten en zware mishandeling zijn de incidentsoorten waarvoor op jaarbasis de meeste potentiële WMG-verdachten worden aangehouden. In grove lijnen volgen de incidenten de ontwikkeling over de tijd van alle incidenten op jaarbasis, dus dat in 2019 een (lichte) stijging te zien is en vervolgens in 2020 een daling.

Tabel 5.1 – aantal in BVH geregistreerde aanhoudingen voor potentiële WMG-geweldsincidenten tussen 2017 en 2020 voor meest voorkomende incidentsoorten (± 800 per jaar of hoger)

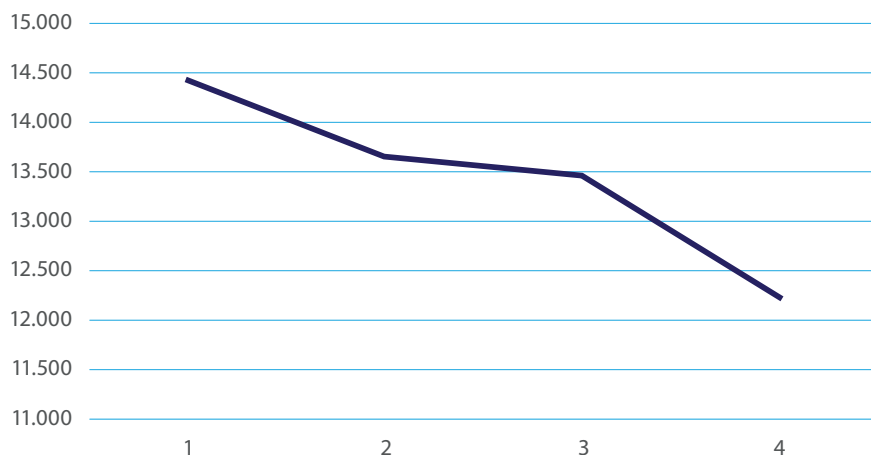
Maatschappelijke Klasse	2017	2018	2019	2020
Eenvoudige mishandeling	26.211	24.884	24.097	20.734
Bedreiging	14.030	13.342	13.693	14.070
Vernieling overige objecten	7.459	7.931	8.974	8.916
Zware mishandeling	3.461	3.409	3.576	3.843
Vernieling van/aan auto	3.169	3.191	3.703	3.730
Niet voldoen aan bevel/vordering	2.870	2.874	3.326	2.854
Openlijke geweldpleging tegen personen	2.391	2.267	2.293	1.814
Doodslag/moord	2.164	2.032	1.946	2.035
Huisvredebreuk	1.643	1.804	2.176	2.169
Wederspansigheid (verzet)	759	1.308	1.985	1.940
Brandstichting	1.009	1.135	1.050	1.167
Straatroof	913	999	1.128	1.061
Overige delicten openbare orde	1.025	912	869	738
Aanranding	818	846	809	647

Het aantal huiselijkgeweldincidenten

Omdat de WMG zich volgens de Memorie van Toelichting ook richt op de aanpak van middelengerelateerd huiselijk geweld is via de BVH-data nader hierop ingezoomd. Zoals al eerder aangegeven is het binnen BVH mogelijk om uit te splitsen naar huiselijkgeweldincidenten. Dit soort incidenten wordt namelijk gekoppeld aan de zogenaamde projectcode Huiselijk Geweld.³

Het aantal aanhoudingen die onder de WMG kunnen vallen en waaraan de projectcode huiselijk geweld is gekoppeld bedraagt over de jaren 2017-2020 53.754 stuks. Dit is 19 procent van het eerder genoemde totaal aantal incidenten (288.208 stuks). Op jaarbasis vertoont het aantal aanhoudingen het volgende verloop, waarbij over de onderzoeksperiode voor ieder jaar sprake is van een daling:

Figuur 5.2 – aantal in BVH geregistreerde aanhoudingen voor potentiële WMG-huiselijkgeweldincidenten tussen 2017 en 2020

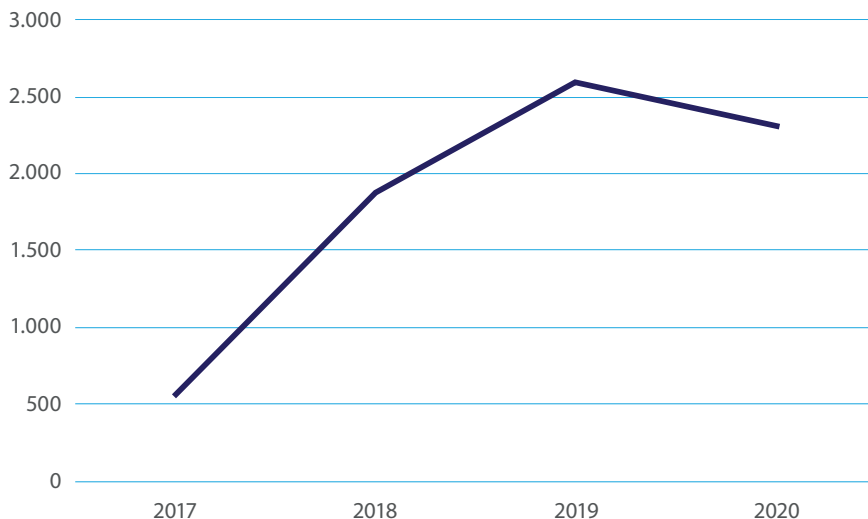

Wanneer figuur 5.1 en 5.2 in ogenschouw worden genomen, dan valt de daling in aantallen aanhoudingen in 2020 vooral op. Het valt alleen buiten de doelstellingen van de procesevaluatie om deze daling te verklaren.

5.2 Aantallen (vermoedens van) middelengebruik voor de geweldsincidenten die op grond van de WMG worden afgedaan⁴

Om inzicht te geven in het aantal afgenomen adem- en speekseltesten is gebruik gemaakt van de in BVH aanwezige processen-verbaal Middelentest (fase 2). Deze aantallen processen-verbaal geven dus zicht op het formele vermoeden van middelengebruik dat een politiefunctionaris heeft, na in eerste instantie aanwijzingen hiervoor te hebben. Zoals in de inleiding al aangegeven, zijn deze cijfers gebaseerd op het opgemaakte proces-verbaal Middelentest. In totaal gaat het in de jaren 2017-2020 om 7.336 processen-verbaal. Deze zijn op jaarbasis als volgt verdeeld:

Figuur 5.3 – aantal (vermoedens van) middelengebruik voor geweldsincidenten die op grond van de WMG worden afgedaan tussen 2017 en 2020

Ondanks de daling van het totale aantal WMG-gerelateerde incidenten blijkt uit de analyse van de aantallen processen-verbaal Middelentest dat het aantal incidenten met (een vermoeden van) middelengebruik over een periode van 4 jaar een sterke stijging vertoont: van 558 in 2017 naar 2.308 in 2020. Dit is vooral terug te voeren op de eerste drie jaar dat de WMG operationeel is. De kanttekening daarbij is, dat de WMG in 2017 pas halverwege dat jaar operationeel werd. In 2020 is een lichte afname te zien. Een mogelijke, maar verder niet gefundeerde aanname kan zijn dat dit (deels) coronagerelateerd is.

De mogelijkheid bestaat om nader te kijken naar de incidentsoort. Dit levert de volgende top-10 in tabel 5.2 op.⁵

Tabel 5.2 – aantal in BVH geregistreerde en geweldsincidenten die op grond van de WMG worden afgedaan met (vermoeden van) middelengebruik tussen 2017 en 2020 (top 10)

Maatschappelijke Klasse	2017	2018	2019	2020
Eenvoudige mishandeling	305	923	1.279	1.120
Bedreiging	66	236	330	335
Vernieling overige objecten	49	200	298	256
Zware mishandeling	43	164	204	201
Doodslag/moord	18	88	100	125
Openlijke geweldpleging tegen personen	30	83	110	61
Vernieling van/aan auto	14	61	80	73
Openlijke geweldpleging tegen goederen	7	31	29	24
Winkeldiefstal met geweld	3	19	29	26
Aanranding	5	19	20	13

	Niet in top-14 in alle geweldsincidenten ogv WMG-strafrechtsartikelen (tabel 5.1)
	Hoger aantal dan op grond van de aantallen in tabel 5.1 mag worden verwacht
	Lager aantal dan op grond van de aantallen in tabel 5.1 mag worden verwacht

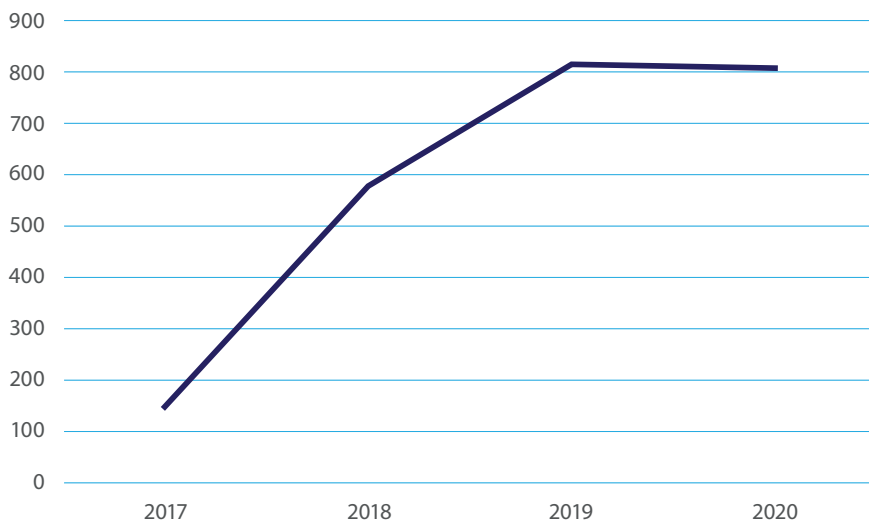
In vergelijking met het overzicht van de incidentsoorten op grond van alle strafrechtsartikelen die onder de WMG-reikwijdte vallen (tabel 5.1) komen openlijke geweldpleging tegen goederen en winkeldiefstal met geweld niet voor. De overige incidentsoorten wel, hoewel in enigszins andere volgorde.

De verhouding in aantallen (naar soort incident en jaar) in tabel 5.1 is naast de verhouding in aantallen met (vermoeden) van middelengebruik gelegd.⁶ De verhouding in tabel 5.1 geldt dan als referentie. Uit die vergelijking blijkt dat binnen het aantal geweldsincidenten dat te relateren is aan eenvoudige en zware mishandeling, openlijke geweldpleging tegen personen en goederen en winkeldiefstal met geweld meer sprake is van (vermoedens van) middelengebruik dan verwacht had mogen worden. Voor bedreiging, vernieling en aanranding wordt (in relatie tot het voorkomen van) juist relatief minder vaak vermoed dat er sprake is van middelengebruik.⁷

Het (vermoeden van) middelengebruik bij huiselijkgeweldincidenten

Ook binnen het proces-verbaal Middelentest is het mogelijk een nadere uitsplitsing te maken voor de huiselijkgeweldincidenten. Het aantal incidenten met (een vermoeden van) middelengebruik waaraan de projectcode Huiselijk Geweld is gekoppeld bedraagt over de jaren 2017-2020 2.345. Dit is 32 procent van het hierboven genoemde totaal aantal incidenten (7.336 stuks). Dit terwijl huiselijk geweld “slechts” 19 procent uitmaakte van het totaal aantal geweldsincidenten dat onder de WMG zou kunnen vallen. Op jaarbasis vertoont het aantal huiselijkgeweldincidenten het verloop zoals weergegeven in figuur 5.4, waarbij over vier jaar sprake is van een stijging in de eerste drie jaar.

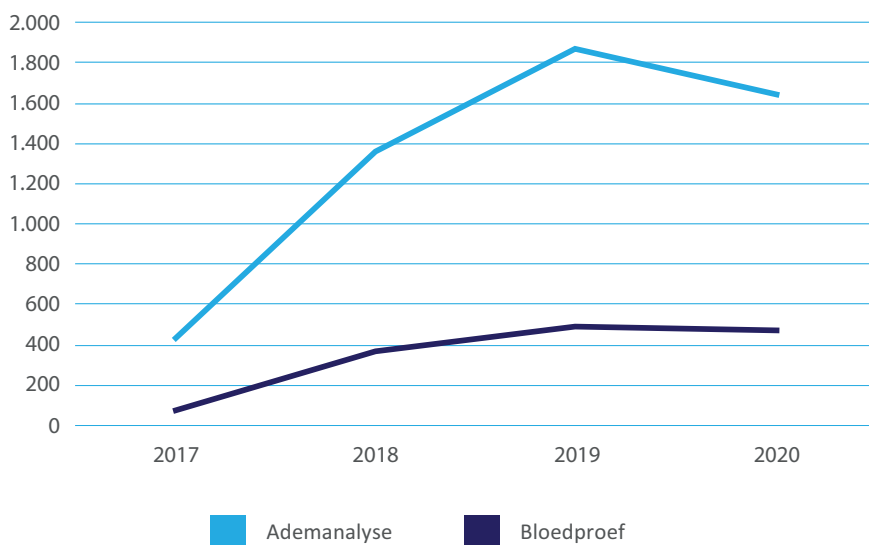
Figuur 5.4 – aantal in BVH geregistreerde en WMG-gerelateerde huiselijkgeweldincidenten met (een vermoeden van) middelengebruik tussen 2017 en 2020

5.3 Aantallen (geweigerde) ademanalyses en bloedproeven

In de vorige paragraaf is ingegaan op het aantal vermoedens van middelengebruik dat uit de adem- en de speekseltest naar voren komt. Wanneer de vermoedens na deze testen bevestigd worden, kan de ademanalyse en/of de bloedproef volgen. Het aantal ademanalyses dat in het kader van de WMG is uitgevoerd loopt uiteen van 432 in 2017 tot 1.641 in 2020, met een duidelijke toename tussen 2017 en 2019 en een lichte daling in 2020. Voor bloedproeven gaat het respectievelijk om 78 tot 473, waarbij sprake is van eenzelfde ontwikkeling als voor de ademanalyses.

Figuur 5.5 – aantal in BVH geregistreerde ademanalyses en bloedproeven (op grond van de WMG) tussen 2017 en 2020

Het aantal ademanalyses en bloedproeven na huiselijkgeweldincidenten

Ook binnen de processen-verbaal Middelentest is het mogelijk een nadere uitsplitsing te maken voor de huiselijkgeweldincidenten. Grofweg ligt dit aantal voor de ademanalyses en bloedproeven op ongeveer een vierde tot een derde van het totaal aantal uitgevoerde tests, met een toename van deze percentages tussen 2017 en 2019/2020.

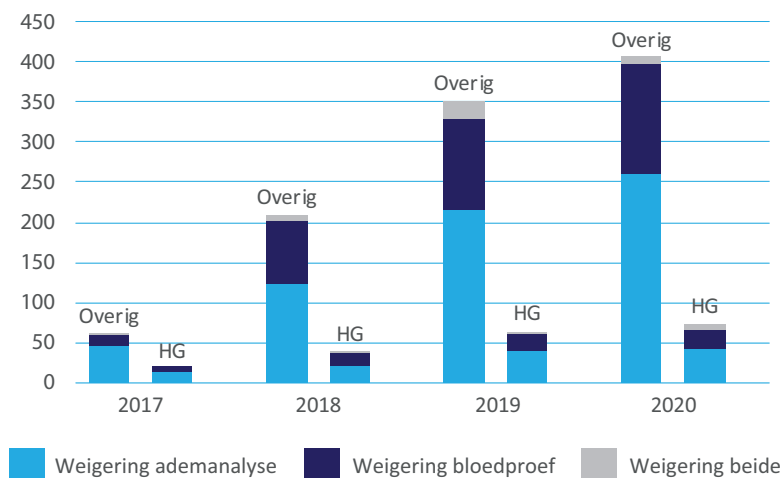
Tabel 5.3 – aantal in BVH geregistreerde huiselijkgeweldincidenten dat op grond van de WMG wordt afgedaan waarin tussen 2017 en 2020 een ademanalyse/bloedproef is uitgevoerd, % van totale n ademanalyse/bloedproef

	2017		2018		2019		2020	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ademanalyse	103	24	365	27	532	28	557	34
Bloedproef	23	29	125	34	172	35	157	33

Aantallen weigeraars van ademanalyses en/of bloedproeven

Het aantal weigeraars van ademanalyses en/of bloedproeven is zowel voor huiselijkgeweldincidenten als andere incidenten in één figuur weergegeven.

Figuur 5.6 – aantal weigeraars van ademanalyses en/of bloedproeven (op grond van de WMG) voor incidenten tussen 2017 en 2020

Zowel voor huiselijkgeweldincidenten als overige incidenten neemt het aantal weigeraars ieder jaar toe, ook in 2020, het jaar waarin het aantal tests juist een daling vertoont. Uitgedrukt in percentages stijgt het percentage weigeraars voor alle incidenten van 14 procent in 2017 naar 20 procent in 2020.⁸ De stijging in weigeraars geldt zowel voor ademanalyses als bloedproeven. Er zijn weinig weigeraars van zowel een ademanalyse als een bloedproef komen weinig voor, het maximum is 22 in 2019.

5.4 Aantallen uitslagen bloedonderzoeken (met overschrijding grenswaarde)

In deze paragraaf worden fasen 4 en 5 van de trechteranalyse samengenomen. Binnen BVH zijn deze fasen in beeld te brengen door het aantal geregistreerde uitslagen van de bloedonderzoeken te bepalen. Vervolgens biedt BVH ook zicht op de uitslagen die boven de vastgestelde grenswaarden voor de middelen liggen.

Op basis van de BVH-registraties 'Brieven Uitslag Bloedonderzoek' is te herleiden hoeveel bloedonderzoeken bij het NFI zijn aangevraagd. Dit levert het overzicht in tabel 5.4 op.

Tabel 5.4 – aantal in BVH geregistreerde uitslagen bloedonderzoek voor WMG-gerelateerde incidenten tussen 2017 en 2020

	2017	2018	2019	2020
Soort incident	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>
Huiselijk geweld	18	153	194	169
Anders dan huiselijk geweld	38	270	341	307
Totaal	56	423	535	476

Ook het aantal uitslagen van bloedonderzoeken stijgt tussen 2017 en 2019, waarna in 2020 een daling optreedt. Daarnaast schommelt het aandeel huiselijkgeweldincidenten dat een WMG-traject is ingegaan bij de bloedonderzoeken rond een derde van het totaal aantal incidenten.

Aantallen bloedonderzoeken boven de grenswaarde

In BVH staan ook de resultaten van de bloedonderzoeken boven de voor de WMG vastgestelde grenswaarden vermeld. Dit levert per soort incident het overzicht in tabel 5.5 op.

Tabel 5.5 – aantal in BVH geregistreerde uitslagen bloedonderzoek boven de vastgestelde grenswaarden tussen 2017 en 2020

	2017	2018	2019	2020
Soort Incident	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>
Huiselijk geweld	11	91	110	95
Anders dan huiselijk geweld	36	266	339	309
Totaal	47	357	449	404

Er lijkt een ogenschijnlijke fout te ontstaan omdat een uitslag boven de grenswaarden hoger ligt dan de geregistreerde uitslagen in tabel 5.4. Voor andere incidenten dan huiselijk geweld bedraagt dit in 2020 namelijk 307 uitslagen om 309 overschrijdingen van de grenswaarde. Ook andere aantallen liggen dicht bij elkaar. Dit wordt veroorzaakt door het gegeven dat een bloedonderzoek op meerdere stoffen kan resulteren in een overschrijding van de betreffende grenswaarde.

Wanneer de grenswaardenoverschrijdingen (tabel 5.5) vergeleken worden met het aantal geregistreerde uitslagen (tabel 5.4), dan blijkt de proportie overschrijdingen over de jaren 2017 tot en met 2020 nagenoeg stabiel met 84 tot 85

procent. Dat betekent toch ook dat 15 procent van de uitslagen, ondanks de eerdere aanwijzingen voor middelengebruik, onder de grenswaarden blijven. Het WMG-traject is voor deze zaken dus als niet-succesvol te typeren.

Verder verloopt de ontwikkeling in aantallen overschrijdingen analoog aan de al eerder gemelde ontwikkeling van een stijging in aantallen tussen 2017 en 2019 en een lichte daling in 2020. Ten slotte neemt de proportie huiselijkgeweldincidenten die de grenswaarde overschrijden, vergeleken met de aantallen aangevraagde bloedonderzoeken (zie bij tabel 5.4), licht af naar ongeveer een vierde van het totaal aantal incidenten.

Soorten middelen boven de grenswaarde

Voor in totaal 1.247 incidenten is bekend voor welk middel het bloedonderzoek een score boven de grenswaarde opleverde; 941 overige incidenten en 306 huiselijkgeweldincidenten. Overschrijdingen op alcohol komen, met 67 procent van alle incidenten, het meest voor. Amfetamine en cocaïne liggen voor alle incidenten nagenoeg op hetzelfde niveau met ongeveer 30 procent. Er treden geen noemenswaardige verschillen op tussen huiselijkgeweldincidenten en overige incidenten:⁹

Tabel 5.6 – verhouding tussen de middelen in score boven de grenswaarde voor de gehele periode 2017-2020 (in %)¹⁰

	% van overige Incidenten (n=941)	% van incidenten huiselijk geweld (n=306)	% van alle incidenten (n=1.247)
Soort incident			
Alcohol	67	68	67
Amfetamine	31	31	31
Cocaïne	29	35	30
Methamfetamine	1	1	1
Totaal %	129	135	130

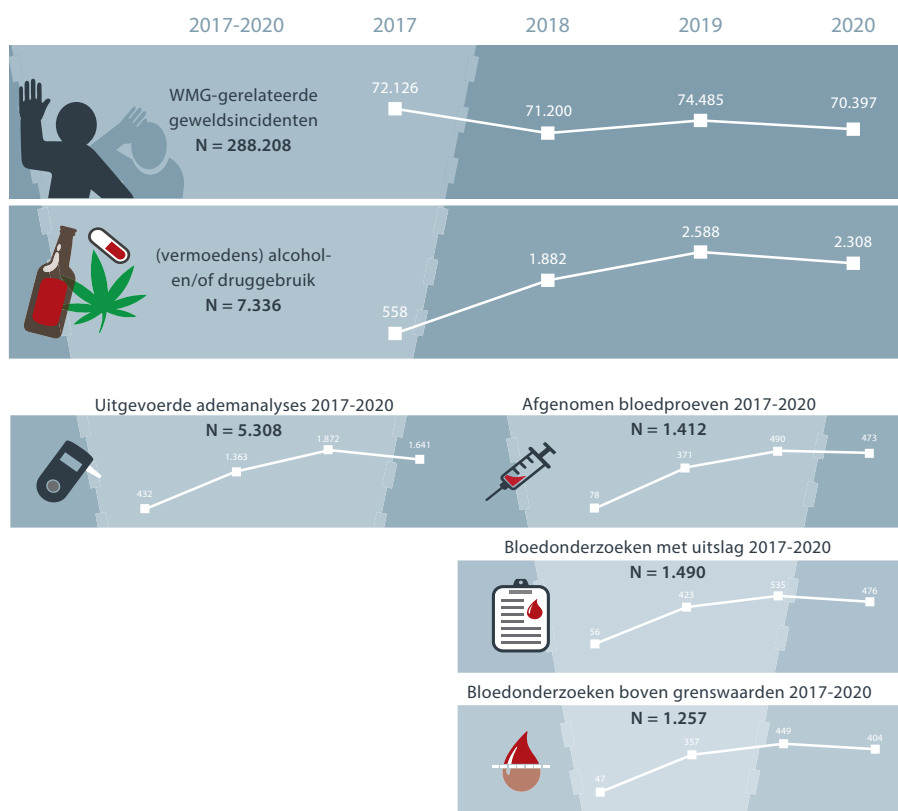
5.5 De trechteranalyse grafisch weergegeven

De trechteranalyse kende voor de periode 2017-2020 getalsmatig de volgende vijf fasen:

1. Aantallen aanhoudingen die onder de WMG zouden kunnen vallen
2. Aantallen (vermoedens) van alcohol en/of druggebruik
3. Aantallen afgenomen ademanalyses en bloedproeven
4. Aantallen bloedonderzoeken met uitslag
5. Aantallen overschrijdingen van grenswaarden

In figuur 5.7 is deze trechteranalyse visueel, voorzien van in het politiesysteem BVH geregistreeerde gevallen, weergegeven.

Figuur 5.7 – grafische weergave van de trechteranalyse op landelijk niveau voor WMG-gerelateerde incidenten tussen 2017 en 2020 (bron: BVH, in aantallen)

5.6 Verschillen tussen de politie-eenheden

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk komen de verschillen in de afhandeling van WMG-gerelateerde incidenten tussen de eenheden naar voren. Deze verschillen richten zich op alle incidentsoorten samen, niet meer op de onderverdeling tussen overige incidenten en huiselijkgeweldincidenten. Ook zijn de aantallen samengenomen voor de gehele periode 2017-2020. De politie-eenheden zijn geanonimiseerd weergegeven omdat de procesevaluatie niet op eenheidsniveau is uitgevoerd, maar de getalsmatige verschillen toch illustratief zijn voor de uitvoering van de WMG verspreid over het land.

In de analyse geldt het percentage potentiële WMG-gerelateerde geweldsincidenten uit de eerste fase als referentie. Wanneer de percentages van de daaropvolgende vier fasen lager liggen dan het referentiepercentage per eenheid, is deze gearceerd. Wanneer het percentage hoger ligt dan het referentiepercentage, is deze gearceerd. Veel arceringen geven in dit geval aan dat een politie-eenheid lager scoort ten opzichte van het referentiepercentage op fasen 2, 3, 4 en/of 5. Andersom betekenen veel arceringen dat een politie-eenheid veel activiteiten in de afhandeling van WMG-incidenten verricht.

Een aantal zaken is op basis van de analyse in tabel 5.7 vermeldenswaardig. Ten eerste blijkt fase 2 (vermoedens van middelengebruik) in absolute en relatieve zin bepalend voor de stappen die op grond van de WMG gezet worden. Als eenmaal voor die handeling binnen de WMG gekozen is, blijven de vervolgfases in de regel ook ingezet worden.

Ten tweede is sprake van grote variatie in afhandeling op grond van de WMG tussen de eenheden. Zo is er een aantal politie-eenheden dat op basis van het aantal geweldsincidenten dat onder de WMG kan vallen naar verhouding (beduidend) minder fase 2 inzet (dus minder vaak test), laat staan de fasen daarna. Daarnaast liggen de percentages voor sommige eenheden regelmatig significant hoger dan op basis van het referentiepercentage verwacht had mogen worden.

Tabel 5.7 – verschillen tussen de politie-eenheden op de vijf fasen van de trechteranalyse voor de gehele periode 2017-2020 (in aantallen)¹¹

Politie-eenheid	1: potentiële geweldsincidenten ogv een WMG-aftandeling		2: (vermoedens van) alcohol-en/of druggebruik		3: ademanalyses en bloedproeven		4: bloedonderzoeken met uitslag		5: bloedonderzoeken boven grenswaarden	
I	30.810	11	254	3*	247	4*	72	5*	56	4*
II	34.408	12	1.327	18*	1.199	18*	290	19*	246	20*
III	17.759	6	122	2*	123	2*	71	5*	57	5*
IV	28.192	10	631	9*	572	8*	123	8*	95	8*
V	20.102	7	607	8*	514	8*	89	6	76	6
VI	25.909	9	250	3*	232	3*	150	10	119	10
VII	24.845	9	1353	18*	1.294	19*	135	9	128	10*
VIII	47.472	16	1035	14*	961	14*	245	16	218	17
IX	33.682	12	1161	16*	1.034	15*	213	14*	168	13
X	25.026	9	596	8	544	8	102	7*	84	7*
Totaal	288.205	100	7.336	100	6.720	100	1.490	100	1.247	100
	Referentiepercentage per politie-eenheid, op een totaal van 288.205 geweldsincidenten									
	Politie-eenheid procentueel significant lager op deze fase dan referentiepercentage									
	Politie-eenheid procentueel significant hoger op deze fase dan referentiepercentage									

* significant tov referentiepercentage binnen de politie-eenheid op niveau $p < .05$ ¹²

Eindnoten

1. Het gaat dan volgens het Besluit middelenonderzoek bij geweldplegers om 'geweldsmisdrijven waarvoor een onderzoek naar het gebruik van alcohol of een middel als bedoeld in artikel 3 kan worden ingezet, zijnde misdrijven als omschreven in de artikelen 92, 95, 95a, 108 tot en met 110, 115 tot en met 117, 121, 121a, 123 tot en met 124a, 131, 141, 157, 161, 161bis, onder 2° tot en met 4°, 162, 162a, 164, 166, 168, 170, 179, 242 tot en met 247, 248f, 249, 250, eerste lid, onder 1°, en tweede lid, 252, tweede en derde lid, 282, 282a, 285, 285a, 285b, 287, 288, 289, 290, 291, 300 tot en met 303, 307, tweede lid, 312, 317, 350, 352, 385a, 385b en 385d van het Wetboek van Strafrecht'.
2. Zie tabel 5.1 voor een overzicht van de verschillende soorten geweldsincidenten.
3. Via de projectcode Huiselijk Geweld is het mogelijk om te monitoren op de aard en omvang van door de politie geregistreerde huiselijkgeweldincidenten.
4. De WMG maakt onderscheid tussen 'aanwijzingen van middelengebruik', die een agent heeft en 'vermoedens van middelengebruik', die uit de adem- of speekseltest naar voren komt. Aan de afdeling BMI van de Nationale Politie is gevraagd of dit onderscheid terug komt in de BVH-data. Het blijkt dat dit in de BVH-data niet het geval is; het gaat dus om minimaal een vermoeden van middelengebruik dat wordt opgenomen in het proces-verbaal Middelentest. Ter controle is binnen BVH nog gezocht op de term 'aanwijzing', maar dit levert geen andere registraties op.
5. We kiezen in deze trechteranalyse bewust voor het grotendeels weergeven van aantallen in plaats van percentages. In de inleiding van dit hoofdstuk is al dieper op de beweegredenen hiervoor ingegaan.
6. In deze analyse zijn alle incidentsoorten meegenomen, dus niet alleen de soorten die in de tabellen vermeld staan. Alleen wordt gerapporteerd op de vermelde incidentsoorten in tabel 5.2.
7. Het geven van mogelijke verklaringen voor deze onder- en oververtegenwoordigingen is op grond van deze basale analyse niet mogelijk.
8. In aantallen uitgedrukt gaat het in 2017 om 82 weigeringen van de 607 ademanalyses/bloedonderzoeken, tegenover 485 van de 2.465 in 2020.
9. Per bloedanalyse kon de grenswaarde voor alcohol en voor de drie soorten drugs overschreden worden. De grenswaarden zijn 0,8 mg/ml voor alcohol en 50 µg/l voor drugs.
10. De totaalpercentages komen hoger uit dan 100 procent omdat per incident op meerdere soorten middelen getest kan zijn. vanwege afrondingsverschillen tellen de afzonderlijke percentages niet altijd op tot het totaalpercentage.
11. De totaalaantallen in fase 1 en 5 komen niet geheel overeen met de totaalaantallen in figuur 5.7. Van een aantal incidenten ontbrak namelijk informatie over de eenheid.
12. De significantie-analyse is uitgevoerd op basis van de Chi-kwadraattoets.

6

Procesevaluatie: mening van de hOvJ's

Om een breed landelijk beeld te schetsen van de praktijk van de WMG is aan politiefunctionarissen die bij de Nationale Politie als hOvJ geregistreerd staan een mail gestuurd. In de mail is een link naar een survey opgenomen, met het verzoek deze in te vullen. In totaal is de mail aan 1.217 personen verstuurd. Ook zijn naar deze personen na verloop van tijd nog twee reminders gestuurd, om hen te attenderen op de survey.

Omdat uit de interviews met politiefunctionarissen in de casusanalyse (zie hoofdstuk 6) bleek dat sommigen de mail naar de survey niet ontvangen hadden, is door de onderzoekers zelf nog een mail naar vier hOvJ's gestuurd.¹

In dit hoofdstuk komen de resultaten uit de survey aan bod. Deze volgen grotendeels de chronologie van de vragenlijst (zie bijlage 2).

6.1 Achtergrond van de respondenten

In totaal hebben 238 respondenten (20 procent van het totaal aantal aangeschreven hOvJ's) minimaal de vraag over hun eventuele ervaring met de praktische uitvoering van de WMG ingevuld. Dit zijn voor het onderzoek relevante respondenten die voor de beschrijving van de survey zijn meegenomen. De verdeling naar politie-eenheid is weergegeven in tabel 6.1.

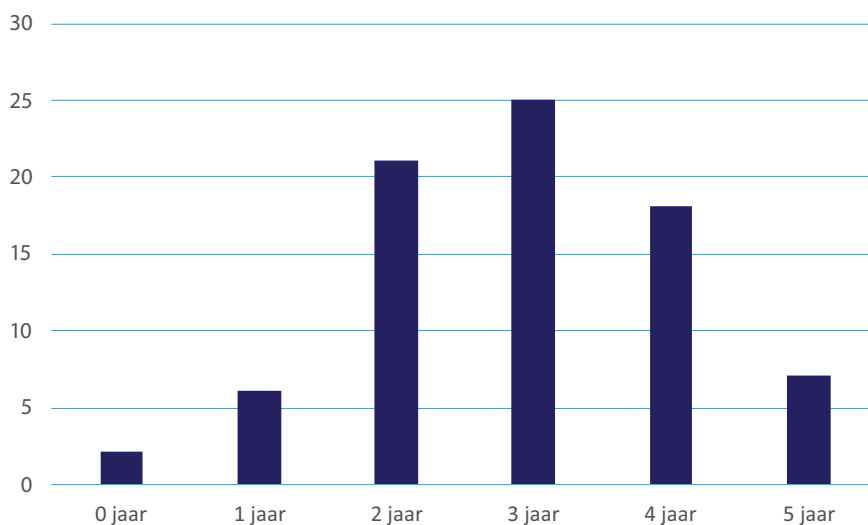
Uit tabel 6.1 blijkt dat hOvJ's van alle politie-eenheden in meer of mindere mate hebben gerespondeerd. In het onderzoek wordt de WMG-evaluatie vanuit landelijk perspectief benaderd, dus er zal verder niet op eenheidsniveau worden gerapporteerd.²

Tabel 6.1 – respondenten per politie-eenheid (in n en afgerond %)³

Politie-eenheid	n	%
Amsterdam	44	18
Den Haag	42	18
Rotterdam	33	14
Oost-Nederland	27	11
Noord-Nederland	18	8
Noord-Holland	17	7
Oost-Brabant	12	5
Landelijke eenheid	11	5
Limburg	11	5
Midden-Nederland	11	5
Zeeland West-Brabant	11	5
Onbekend	1	0
Totaal	238	100

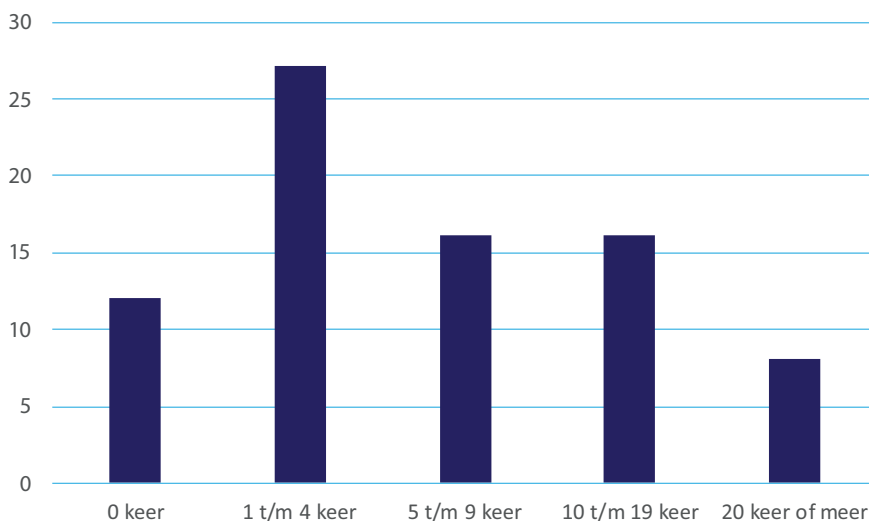
Door 82 van de 238 respondenten (34 procent) is aangegeven dat ze ervaring met de WMG hebben. De verdeling naar ervaringsjaren met de WMG is als volgt:

Figuur 6.1 – jaren ervaring met de WMG (in aantal respondenten)⁴

Ook is naar het gemiddeld aantal keer dat de WMG per jaar wordt gebruikt gevraagd. Dit levert het volgende overzicht op:

Figuur 6.2 – aantal maal dat de WMG jaarlijks wordt ingezet (in aantal respondenten)⁵

Het aantal respondenten dat bekend is met de WMG is, zeker gezien het aantal personen waar de mail naar is verstuurd, niet hoog. Daardoor is ook onduidelijk of de surveyresultaten representatief zijn. De surveyresultaten zullen daarom vooral in kwalitatieve zin beschreven worden. In ieder geval maakt het merendeel van de respondenten die ervaring met de WMG heeft in de praktijk ook gebruik van de WMG.

6.2 Knelpunten en verbeterpunten in het praktijkproces van de WMG

Aan de respondenten met ervaring met de WMG is gevraagd naar knelpunten binnen de praktijk van de WMG-procedure. Per processtap binnen de WMG levert dit het overzicht in tabel 6.2 op.

Tabel 6.2: door hOvJ's genoemde knelpunten per processtap van de WMG (in n)

Processtap	Genoemd knelpunt	n
Bevel tot medewerking geven	• Te dronken/recalcitrante verdachten	7
	• Op WMG niet-alerte collega's	4
	• Ontbrekende kennis bij collega's	2
Check op aanwijzing alcoholgebruik	• Ontbrekende kennis bij collega's	2
Blaastest afnemen/uitslag registreren	• Op WMG niet-alerte collega's	3
	• Aanhoudende agenten zijn vaak alweer de straat op	2
Check op aanwijzing (meth) amfetamine/cocaïne	• Ontbrekende kennis bij collega's	4
	• MDMA/GHB ontbreekt	1
Speekseltest afnemen/uitslag registreren	• Risicovol bij agressieve verdachte	3
	• Onleesbaar testapparaat	2
	• Negatieve uitslag wordt niet geregistreerd	2
Psychomotorische test afnemen	• Wordt (bewust) vergeten	12
Ademanalyse afnemen	• Geen apparatuur voor ademanalyse aanwezig	2
	• Apparatuur storingsgevoelig	1
	• Geen meerwaarde testen op alcohol én drugs	1
Wijzen op mogelijkheid tot tegenonderzoek na positieve ademanalyse	• Wordt bij niet-meewerkende verdachten vaak vergeten	2
Bevel tot medewerking aan bloedonderzoek door (h)OvJ bij vermoeden	• Geen (h)OvJ beschikbaar	3
	• Afspraak met OM niet helder	1
	• Geen meerwaarde testen op alcohol én drugs	1
Bloedmonster afnemen door arts/verpleegkundige	• Termijn van anderhalf uur te kort	32
	• Geen arts/verpleegkundige beschikbaar	3
Formulier 'Bloedblok' ⁶ invullen en naar NFI opsturen	• Procedures veranderen te vaak	4
	• Procedure onduidelijk	4
Igv bijzondere medische redenen geen bevel tot medewerking geven	• Moeilijk te beoordelen voor agent	2
Uitslag NFI binnen week aan verdachte mededelen	• Uitslag komt regelmatig te laat	3
	• Verdachten zijn lastig bereikbaar	3

Een aantal benoemde knelpunten wordt specifiek gegeven voor bepaalde processtappen binnen de WMG. Zo wordt vaak niet gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot het uitvoeren van de psychomotorische test, al dan niet opzettelijk. En door veel respondenten is aangegeven dat de termijn van anderhalf uur voor het afnemen van een bloedmonster door een arts of verpleegkundige te kort is. Dit is terug te voeren op diverse factoren, vooral vanwege andere bezigheden bij artsen/verpleegkundigen en een te lange aanrijtijd. Verder is de procedure rondom het bloedproef te complex en veranderlijk gebleken. En ten slotte verloopt de samenwerking met de (h)OvJ soms stroef bij het bevel tot medewerking aan een bloedproef.

Daarnaast zijn knelpunten benoemd die voor meerdere processtappen gelden. Zo is de ontbrekende kennis en alertheid bij collega's een aandachtspunt, net zoals ontbrekende of haperende apparatuur om testen af te nemen. Verder zijn ook niet-meewerkende verdachten bij verschillende handelingen die moeten worden uitgevoerd een knelpunt, soms zelfs risicovol voor agenten. Ook wordt regelmatig aangegeven dat agenten geen meerwaarde zien in het uitvoeren van zowel alcohol- als drugtests; in dat geval wordt regelmatig voor één soort middel gekozen.

Ook is in algemene zin gevraagd naar verbeterpunten voor de uitvoering van de WMG in de praktijk. Hierop hebben we 64 suggesties ontvangen.

Tabel 6.3 – door hOvJ's genoemde verbeterpunten per processtap van de WMG (in n)

Genoemd verbeterpunt	n
Bekendheid WMG vergroten door (simpele) informatieverstrekking via: • (her)scholing (zowel hOvJ's, gebiedsgebonden politie als aspiranten) • intervisie • periodiek inzetten training ADA • meer aandacht voor app Politieacademie	28
Afhandeling van de WMG versimpelen door: • minder processtappen • afschaffen ademanalyse en bloedproef	9
Belang van de WMG vergroten door terugkoppeling afloop van de rechtszaak	7
Meer kennis van en bewustzijn rond de WMG bij het OM ontwikkelen	5
De anderhalfuurtermijn voor het afnemen van het bloedmonster oprekken	6
Bij invoeren van incident in registratie aandachtsvestiging op WMG krijgen	3
HOvJ standaard alle processtappen laten toetsen	2

Genoemd verbeterpunt	n
Bekendheid WMG onder burgers vergroten door publiekscampagnes	2
Vaste straf opleggen (zoals ook bij 8 VVW gebeurt)	1
Meer drugssoorten opnemen in de WMG	1
Uitslag van het NFI versnellen	1

6.3 Inzoomen op weigerende burgers en de anderhalfuurtermijn

In tabel 6.2 is al aangegeven dat weigerachtige verdachten als knelpunt binnen de WMG worden ervaren. Dit kan soms uitmonden in recalcitrant tot zelfs gewelddadig gedrag. Aan de hOvJ's met kennis van de WMG is een aantal vragen voorgelegd over de mate waarin weigerachtige verdachten in de praktijk voorkomen. In tabel 6.4 is een overzicht van het gemiddeld percentage weigeraars per soort test weergegeven.

Tabel 6.4 – door hOvJ's ingeschat gemiddeld percentage weigeraars per testsoort (in n en %)

	Gemiddeld geschat	Genoemde range	hOvJ's
Testsoort	%	%	n
Weigeraars blaastest	11	1-49	39
Weigeraars speekseltest	10	1-41	33
Weigeraars psychomotorische test	9	1-25	19
Weigeraars ademanalyse	17	1-57	37
Weigeraars bloedproef	21	1-78	41

Uit tabel 6.4 is een aantal zaken te herleiden. Ten eerste lijkt het gemiddeld geschatte percentage weigeraars toe te nemen bij de ademanalyse en de bloedproef, hoewel de door hOvJ's genoemde percentages voor die testen verder uiteen liggen dan voor de andere testen. De blaas-, speeksel- en psychomotorische testen ontlopen elkaar minder qua ingeschat percentage. Daarnaast valt het geringere aantal hOvJ's op dat een inschatting geeft van het percentage weigeraars van de psychomotorische test. Dit kan ook te maken hebben met het gegeven dat deze test meer "automatisch" meegenomen kan worden in het contact met de verdachte.⁷

Verder is aan hOvJ's gevraagd of zij een procentuele inschatting kunnen maken van de prevalentie van bepaalde praktijksituaties (als percentage van het totaal aantal WMG-zaken). Dit levert het overzicht in tabel 6.5 op.

Tabel 6.5 – gemiddeld door hOvJ's ingeschat percentage van praktijksituaties als percentage van het totaal aantal geweldszaken waarin een aanwijzing is voor middelengebruik (in n en %)

	Gemiddeld geschat	Genoemde range	hOvJ's
Praktijksituaties	%	%	<i>n</i>
Verdachten die te zeer onder invloed zijn om mee te werken aan een test	18	1-91	43
Niet-uitvoerbaar bloedonderzoek binnen de wettelijke termijn (1,5 uur na aanhouding)	23	1-87	44
Percentage van testuitslagen die niet wijzen op middelengebruik en toch in het proces-verbaal worden opgenomen	20	2-56	16
Percentage zaken huiselijk geweld	32	1-100	44
Percentage zaken uitgaansgeweld	42	3-99	40

Het eerste dat uit deze analyse naar voren komt, is dat er grote verschillen in de geschatte percentages onder hOvJ's voorkomen. Dit maakt dat harde uitspraken op basis van deze analyse eigenlijk niet mogelijk zijn.

De antwoordcategorieën hebben betrekking op verschillende dimensies. De eerste drie antwoordcategorieën hebben betrekking op de processtappen binnen de WMG, de laatste twee categorieën op de soorten geweld waar de WMG voor een groot deel voor bedoeld is.

Als gekeken wordt naar de eerste drie antwoordcategorieën, dan zijn het vooral de eerste twee die de meeste consequenties hebben voor het aantal WMG-zaken; als namelijk sprake is van niet-meewerkende verdachten is een bloedproef afnemen binnen 1,5 uur na aanhouding sowieso niet mogelijk.⁸ Het percentage geregistreerde negatieve uitslagen is vooral een indicatie voor de zuiverheid van de BVH-registratie.

Ook is aan hOvJ's gevraagd naar de rol van advocaten bij het weigeren van testen. Dit levert voornamelijk het beeld van een ontbrekende rol bij advocaten

op. En daar waar de advocaat wel een rol had, leidde deze slechts zelden tot een weigering van een test.

Tabel 6.6 – rol advocaat bij weigeren test volgens hOvJ's (n=82, in n en %)⁹

Omschrijving rol	n	%
Geen rol, want er waren nooit advocaten betrokken	55	67
Geen rol, ondanks dat er in de minderheid van de gevallen advocaten betrokken waren	13	16
Een instemmende rol: advocaten adviseerden verdachten in de meerderheid van de gevallen om een of meerdere testen te ondergaan	3	4
Een instemmende rol: advocaten adviseerden verdachten in de minderheid van de gevallen om een of meerdere testen te ondergaan	2	2
Geen rol, ondanks dat er in de meerderheid van de gevallen advocaten betrokken waren	1	1
Geen rol, ondanks dat er altijd advocaten betrokken waren	1	1
Een weigerende rol: advocaten adviseerden verdachten in de meerderheid van de gevallen om een test te weigeren	1	1
Geen ervaring mee	6	7
Totaal	82	100

Uit tabel 6.2 komt al naar voren dat het overschrijden van de anderhalfuurtermijn veelvuldig als knelpunt wordt benoemd. In de survey is hierover nog een extra vraag gesteld, namelijk naar de redenen dat artsen/verpleegkundigen niet altijd op tijd kunnen zijn om een bloedtest af te nemen. Andere werkzaamheden, een te grote afstand en capaciteitsgebrek vormen de meest voorkomende redenen.

Tabel 6.7 – reden(en) voor de overschrijding van de anderhalfuurtermijn door artsen/verpleegkundigen volgens hOvJ's (meerdere antwoorden mogelijk, n hOvJ's=78, in n en %)

Genoemde reden	n	% v/d 78 hOvJ's
Niet van toepassing, de arts/verpleegkundige was altijd op tijd	17	21
De artsen of verpleegkundigen hadden werkzaamheden elders	47	57
Er waren geen artsen of verpleegkundigen beschikbaar (capaciteitsgebrek)	14	17
De afstand tussen de locatie van de artsen of verpleegkundigen en de locatie van het afnemen van het bloedmonster was te groot	23	28
Onvoorziene omstandigheden (geen vervoer, lekke band, et cetera)	4	5
Procedure te laat opgestart	5	6
Arts/verpleegkundige had geen rol	3	4
Arts/verpleegkundige vertraagde het proces omdat hij/zij niet wilde komen	2	2

6.4 De reikwijdte van de WMG

De respondenten met WMG-ervaring hebben veertien stellingen voorgelegd gekregen over de reikwijdte die de WMG heeft. Dit levert het op de volgende pagina geschetste beeld op als gekeken wordt naar het percentage hOvJ's dat het (zeer) mee eens is met de stelling.

Wanneer gekeken wordt naar de mate waarin hOvJ's het (zeer) eens zijn met de stellingen, dan zijn het vooral de stellingen rondom de objectivering van middelengebruik en de registratie ervan die onderschreven worden. De stellingen die het proces van de WMG (inclusief het OM-proces) en de uiteindelijke beoogde effecten van de WMG belichten krijgen (zeer) weinig bijval. Met de stelling 'de WMG weerhoudt mensen ervan om zich onder invloed van bepaalde middelen in de openbare ruimte te begeven' is het grootste deel van de hOvJ's het (zeer) mee oneens: 66 procent. Voor de stelling 'De WMG bevordert het terugdringen van middelengerelateerd geweld' ligt het percentage (zeer) mee oneens op 54 procent. Kortom: met de stellingen die zich vooral richten op (het objectiveren van) de praktijk van de WMG zijn de hOvJ's het vaak (zeer) eens, met de stellingen over de uiteindelijk beoogde effecten aanzienlijk minder.

Figuur 6.3 – hOvJ's die het (zeer) eens zijn met stellingen over de reikwijdte van de WMG (in %)

6.5 Mening over de ADA, eventuele extra instructie en WMG-app

In de survey zijn aan de hOvJ's vragen voorgelegd over de ADA (de training Alcohol, Drugs en Agressie), over een eventuele extra instructie die rond de WMG op het basisteam gegeven is en over de app van de politieacademie waarin de WMG wordt toegelicht.

De ADA

Aan de 238 respondenten is gevraagd of ze de ADA gevolgd hebben. Op deze vraag hebben 78 hOvJ's (33 procent) bevestigend geantwoord.¹⁰ Ook is aan de respondenten gevraagd of zij een inschatting kunnen maken van het percentage collega's dat de ADA in hun basisteam gevolgd heeft. Hierop geven 41 hOvJ's (17 procent) een schatting. Gemiddeld geven zij aan dat 61 procent de ADA gevolgd heeft. Verder is gevraagd of het voor nieuwe collega's nog steeds mogelijk is om de ADA te volgen. Maar liefst 199 hOvJ's (84 procent) weet dit niet, terwijl 18 (8 procent) aangeven dat dit nog kan en 10 (4 procent) dat dit niet meer mogelijk is.¹¹

Daarnaast is gevraagd of er aanvullingen op de ADA nodig zijn. Hierop geven 19 hOvJ's (9 procent) de volgende suggesties:

- Het (verplicht) aanbieden van een opfriscursus (n=12)
- Meer bekendheid aan de ADA geven (n=5)
- Naast de e-learning een praktijktest aan de ADA koppelen (n=1)
- Jurisprudentie opnemen in de ADA (n=1)

Ondanks dat 33 procent van de hOvJ's de ADA gevolgd heeft, ziet een groter deel (97 personen, 41 procent) de meerwaarde van de ADA bij het uitvoeren van de WMG. Ze onderbouwen hun mening voornamelijk onder de noemers 'training is altijd goed' en 'kennis is macht'. Slechts een enkeling (5 personen, 2 procent) ziet geen meerwaarde.¹²

De extra training over de WMG op de basisteams

Aan de 238 hOvJ's is gevraagd of op hun basisteam een extra training over de WMG is aangeboden. Dit levert de bevinding op dat op de basisteams van 35 procent van de hOvJ's extra training wordt of werd aangeboden:

Tabel 6.8 – eventueel aanbod van extra WMG-training op het basisteam (in n en %)

Eventueel aanbod van extra WMG-training	n	%
Bij ons was en is er geen extra training	123	65
Bij ons was er een extra training, maar nu niet meer	43	23
Bij ons is er nog steeds een extra training	20	11
Bij ons was er geen extra training, maar inmiddels wel	6	3
Totaal	192	101

Ook is aan de hOvJ's gevraagd of ze op de hoogte zijn van de app van de Politieacademie, met daarin informatie over de WMG. Hiervan blijken 36 procent van de hOvJ's op de hoogte.¹³ Van deze groep ervaringsdeskundigen maakt twee derde (50 hOvJ's) daadwerkelijk gebruik van de app.¹⁴

6.6 De invloed van de coronapandemie op de WMG-instroom

Aan de hOvJ's die ervaring hebben met de praktische uitvoering van de WMG is gevraagd of, en zo ja, welke invloed de coronapandemie op de instroom van het aantal verdachten die onder de WMG vallen heeft gehad. Uit de analyse blijkt vooral dat veel hOvJ's hier geen zicht op hebben en dat het beeld hierover onder de hOvJ's verder uiteenloopt.

Tabel 6.9 – invloed coronacrisis op de instroom van het aantal verdachten die onder de WMG vallen (in n en %)

Invloed coronacrisis op de instroom	n	%
Instroomverhogende invloed	7	9
Instroomverlagende invloed	27	36
Geen invloed op de instroom	10	14
Weet ik niet	30	41
Totaal	74	100

Ten slotte is aan de ervaringsdeskundige hOvJ's gevraagd of de coronapandemie invloed heeft gehad op de beschikbaarheid van artsen of verpleegkundigen voor het afnemen van de bloedproef. Ook op deze vraag geven veel hOvJ's aan geen

antwoord te weten. Van de resterende respondenten geven relatief veel hOvJ's aan dat corona hierop geen invloed heeft gehad.

Tabel 6.10 – invloed coronacrisis op beschikbaarheid artsen of verpleegkundigen voor het afnemen van de bloedproef (in n en %)

Invloed coronacrisis op beschikbaarheid artsen of verpleegkundigen	n	%
Deze zijn minder beschikbaar	8	11
Deze zijn meer beschikbaar	1	1
Geen invloed op beschikbaarheid	31	42
Weet ik niet	34	46
Totaal	74	100

6.7 De resultaten uit de survey in vogelvlucht

Samengevat leidt de survey onder de hOvJ's tot de volgende bevindingen:

- De onder 1.217 hOvJ's uitgezette survey resulteert in een bruikbare respons van 20 procent (238 hOvJ's). Deze zijn uit alle politie-eenheden afkomstig. Van die 238 respondenten hebben 82 hOvJ's in meer of mindere mate ervaring met de WMG.
- De belangrijkste knelpunten binnen de processtappen van de WMG zijn volgens de hOvJ's de ontbrekende kennis over de WMG bij collega's, weigerachtige/dronken verdachten, een bij sommige stappen onwelwillende houding ten aanzien van de WMG bij collega's, soms wisselende procedures en een te korte termijn voor het afnemen van de bloedproef.
- Als voornaamste verbeterpunten noemen de hOvJ's het vergroten van de bekendheid van de WMG bij collega's, maar ook bij het OM, het versimpelen/inperken van de processtappen, het oprekken van de termijn voor het afnemen van de bloedproef en het vaker communiceren van de afloop van de zaak door het OM.
- Weigeraars, verdachten die te zeer onder invloed zijn van middelen en het te laat afnemen van een bloedproef gelden als beperkende factoren voor het aantal WMG-zaken. Deze factoren kunnen het aantal WMG-zaken met tientallen procenten laten afnemen. De advocaat speelt bijna geen rol bij het weigeren.
- HOvJ's zijn het regelmatig (zeer) eens met stellingen over de WMG als instrument voor het objectiveren van het middelengebruik en de regi-

- stratie ervan. De stellingen die betrekking hebben op het proces achter de WMG vinden veel minder bijval. Ook worden beoogde effecten weinig onderschreven.
- De training Alcohol, Drugs en Agressie (ADA) en andere lokale trainingen zijn door ongeveer een derde van de hOvJ's gevolgd. Gemiddeld schatten de hOvJ's wel in dat ongeveer 60 procent van de collega's de ADA gevolgd heeft. Ook kent ongeveer een derde van de hOvJ's de WMG-app van de Politieacademie.
 - De meeste hOvJ's die aangeven dit te weten, merken op dat de coronapandemie een instroomverlagende invloed op het aantal potentiële WMG-verdachten heeft gehad. Op de beschikbaarheid van artsen/verpleegkundigen heeft de coronapandemie volgens veel hOvJ's die hierover een mening hebben geen invloed gehad.

Eindnoten

1. Op vragen hierover geeft een politievertegenwoordiger aan dat het hOvJ-mailbestand niet handmatig, maar op functie geselecteerd is. Het is dan niet uitgesloten dat in de registratie van de politie enige hiaten voorkomen. Het bleek niet mogelijk om hOvJ's op een dergelijk grote schaal op een andere wijze te benaderen.
2. Alleen de analyse in paragraaf 5.6 vormt hierop een uitzondering omdat de aantallen in deze analyse groot genoeg zijn en de politie-eenheden geanonimiseerd zijn weergegeven.
3. In sommige tabellen in dit hoofdstuk tellen de percentages door afronding niet op tot 100 procent. Er is bij de onderzoekers geen informatie bekend over de aantallen hOvJ's per politie-eenheid, dus een analyse op over- en ondervertegenwoordiging kan niet uitgevoerd worden.
4. N=79.
5. N=79.
6. Met deze term wordt de afgenomen proef bedoeld.
7. Op het PMT-formulier staat voor drugsgebruik onder 'eerste contact' bijvoorbeeld 'overmatig transpireren', 'wijdopengesperde ogen' en 'bloeddoorlopen ogen'. Onder 'voortgezet contact' staat bijvoorbeeld 'onvast ter been' en 'onsamenhangende taal'. Voor alcoholgebruik wordt onder andere 'ademgeur alcohol', 'bloeddoorlopen ogen' en 'waggelende gang/onvast ter been' genoemd. Bron: Nationale Politie (2017).
8. Dit punt is alleen aan de orde bij drugsgebruik, combigebruik, onvoltooid ademademonderzoek en tegenonderzoek. Voor de ademanalyse is de anderhalfuurtermijn geen knelpunt. Voor een vermoeden van combigebruik kan ook overwogen worden te volstaan met alleen nader onderzoek naar alcoholgebruik.
9. De volgende antwoordcategorieën leverden een o-score op: 'Een weigerende rol: advocaten adviseerden verdachten in de minderheid van de gevallen om een test te weigeren', 'een weigerende rol: advocaten adviseerden verdachten altijd om een test te weigeren', 'een instemmende rol: advocaten adviseerden verdachten altijd om een of meerdere testen te ondergaan'.
10. Een significant hoger percentage hOvJ's met ervaring met de WMG heeft op deze vraag bevesti-

gend geantwoord: 45 procent, om 26 procent hOvJ's die geen ervaring met de WMG hebben. Het verschil is significant op niveau $p < .05$.

11. Ook gaven 11 personen (5 procent) geen antwoord op deze vraag.
12. De rest weet dit niet (120 personen, 50 procent) of heeft geen antwoord gegeven (16 personen, 7 procent).
13. Het gaat om 75 van de 207 hOvJ's die op deze vraag hebben geantwoord.
14. In deze groep zitten relatief meer hOvJ's met ervaring met de WMG: 76 procent, tegen 24 procent hOvJ's zonder ervaring met de WMG. Het verschil is significant op niveau $p < .05$.

7

Procesevaluatie: casusanalyse en interviews

In dit hoofdstuk wordt de WMG in de praktijk geschetst. Dit gebeurt aan de hand van een casusanalyse in zes basisteams en aanvullende interviews. Ter introductie wordt het Plan van aanpak van de Nationale Politie weergegeven, dat aan het eind van dit hoofdstuk gespiegeld wordt aan de bevindingen uit de drie hoofdstukken van de procesevaluatie.

7.1 Het Plan van aanpak

Door de Nationale Politie is het Plan van aanpak 'Invoering Wet middelentest bij geweld' (Klomp, 2016) geschreven. Daarin zijn de volgende te realiseren randvoorwaarden voor een professionele uitvoering als projectresultaten benoemd:¹

1. Een implementatiewijzer met daarin:
 - a. Middelen voor professionalisering van uitvoerende collega's: noodzakelijke ontwikkelinterventies voor uitvoering van de wetswijziging
 - b. Een beschrijving van het werkproces inclusief werkinstructie
 - c. Analyse van de impact van de wet
 - d. Communicatie: een complete communicatieset voor de uitvoering van de Wet Middelentest bij geweld voor de eenheden, dit betekent een werkinstructie voor collega's (proces en handelingsperspectief) en informatie over het nut en de noodzaak van de Wet middelentest bij geweld.
2. Acceptatie bij de uitvoerende collega's van de testen met betrekking tot de noodzaak van middelentesten bij geweld. De wetswijziging omvat een discretionaire bevoegdheid en geen verplichting. Dit betekent dat collega's de keus hebben om de test wel of niet uit te voeren. Om de acceptatie van de uitvoering van de testen te vergroten en daarmee de kwaliteit van het geleverde projectresultaat te vergroten is het noodzakelijk collega's duidelijk te maken

dat het instrument nut heeft en er daadwerkelijk voortzetting is in de strafrechtketen.

5. Aanpassing van systemen en formulieren zodanig dat registratie zo arbeids-extensief mogelijk kan plaatsvinden.
6. Geschikte alcohol- en drugstesten.
7. Inventarisatie en advies van de gevolgen van de invoering van middelentesten bij geweld voor de huisvesting. Specifiek voor alcoholtesten heeft de politie in 2010 de wens geformuleerd om een blaaskamer te kunnen betreden met twee collega's en een verdachte. Specifiek voor drugstesten wordt meegenomen: de gevolgen van een toename van de hoeveelheid bloedonderzoek en daarmee het bewaren en vervoeren van bloedblokken.
8. Afspraken en afstemming met partners in de keten.

Aan het eind van dit hoofdstuk zullen we nader gaan bepalen in hoeverre invulling is gegeven aan deze randvoorwaarden en, indien niet, dit nog moet plaatsvinden.

7.2 De achtergrond van de casusanalyse

Voor de casusanalyse is contact gezocht met politiefunctionarissen die werkzaam zijn bij zes basisteams. Hierbij is gekozen voor twee grote basisteams, twee middelgrote basisteams en twee kleine basisteams. Het gaat om basisteams in de gemeenten Alkmaar, Amsterdam, Emmen, Doetinchem, Tiel en Winschoten.

In totaal hebben twaalf politiefunctionarissen in het kader van de procesevaluatie meegewerkt aan interviews, zijn twee OM-functionarissen geïnterviewd en hebben vijf OM-functionarissen schriftelijke vragen beantwoord. Daarnaast is op landelijk niveau een gesprek gevoerd met een vertegenwoordiger van de SVG, aangezien het niet mogelijk bleek om per casus een reclasseringsmedewerker te spreken te krijgen. Verder is nog gesproken met een ontwikkelaar van de ADA-training en met een verkeersfunctionaris van de politie. Ten slotte zijn ook de procesmatige bevindingen die tijdens de interviews voor de planevaluatie naar voren kwamen meegenomen.

In de interviews is aan de respondenten een set vragen voorgelegd die na overleg met de begeleidingscommissie zijn samengesteld. Deze vragen zijn opgedeeld in de volgende thema's, die ieder in een paragraaf beschreven worden:²

- De opleiding ADA en extra instructie
- Bekendheid/betrokkenheid met de WMG bij de politie
- Daadwerkelijke inzet van de WMG

- Wisselwerking tussen politie en OM
- Bekendheid/betrokkenheid met de WMG bij het OM en de reclassering

Omdat sprake is van een betrekkelijk laag aantal casussen, beschrijven we de procesmatige bevindingen meer in algemene termen, vooral gericht op de mening van de meerderheid van de respondenten. Dit om de herkenbaarheid naar individuele respondenten/basisteams zoveel mogelijk te voorkomen. Mochten de "stemmen staken" over bepaalde aspecten, dan wordt dit natuurlijk wel beschreven.

7.3 De ADA en extra instructie

Onder de bevroegde politiefunctionarissen verschilt de mening of de meeste collega's de ADA (de training Alcohol, Drugs en Agressie) hebben gedaan. In het algemeen zijn zij van mening dat zeker niet iedereen de training (gegeven via e-learning) heeft doorlopen. Dit loopt uiteen van 'geen enkel persoon' tot 'iedereen' die de training heeft doorlopen. Een respondent geeft aan dat in bepaalde basisteams, niet degene in de casusanalyse, bewust niet gekozen is voor een opleidingsinspanning. Twee van de geïnterviewden kunnen zich (het aanbieden van) de ADA sowieso niet meer herinneren. In dit kader geven de meesten ook aan dat de ADA lang geleden aangeboden werd. Door een respondent in de planevaluatie is in dit kader ook aangegeven dat er geen centrale coördinatie en zicht is geweest op het uitrollen van de e-learning voor de WMG. Wel is aangegeven dat hiervoor veel is meegelift op het uitrollen van Drugs in het verkeer (DIV).

De ADA-training is in de basisteams op verschillende manieren aan de politiefunctionarissen aangeboden. Regelmatig is de e-learning onder leiding van een collega gegeven, maar het is ook voorgekomen dat deze via een mail aan de collega's werd verstrekt, met het verzoek om kennis van de e-learning te nemen. In een basisteam kregen de collega's een mail dat ze de e-learning moesten doorlopen en dat de e-learning als basisvoorwaarde gold voor het volgen van een extra training. In een ander basisteam is de e-learning direct gekoppeld aan een extra training. De extra trainingen zijn in de regel door basisteams zelf opgesteld, meestal in de vorm van een powerpointpresentatie. Daarin komen onderwerpen als de e-learning, concrete casussen, het uitvoeren van testen en de verwerking van bevindingen in BVH terug. De extra training werd vaak in samenhang met DIV gegeven.

De politiefunctionarissen zijn wisselend in hun mening over de e-learning, zowel wat betreft de inhoud van de e-learning als wat betreft het vasthouden van de opgedane kennis. Qua inhoud is men in het algemeen van mening dat de e-learning weliswaar goede achtergrondinformatie geeft over de invloed van middelen op geweld, maar ongeveer de helft is van mening dat deze niet echt aansluit bij de praktische uitwerking van de WMG voor de politie. Een enkeling geeft bijvoorbeeld aan juridische informatie te missen (bijvoorbeeld de wetsartikelen waar de WMG betrekking op heeft), een ander juist meer technische uitleg over de wijze van testen. Daarnaast geven twee functionarissen aan dat ze bijvoorbeeld informatie over het herkennen van drugs al in de opleiding hebben gehad. Wat de werkwijze van het aanbieden WMG-stof in een e-learning betreft, twijfelt een respondent of dit medium sowieso geschikt is om dergelijke kennis over te dragen.

Ook is de WMG-app van de Politieacademie ter sprake gekomen. De meningen hierover verschillen eveneens. Sommigen zien de meerwaarde van de app, anderen zijn van mening dat dit weer 'een van de zovele apps is'.

De ADA-training

De ADA-training is op grond van wetenschappelijk onderzoek (Ferwerda e.a., 2012) tot stand gekomen. De training richt zich op de professional die geconfronteerd wordt met agressie onder invloed van alcohol en drugs. Daarnaast komt het voor dat mensen onder invloed van een mix van alcohol en drugs eerder geweld plegen. In de ADA staat het herkennen van mensen die onder invloed zijn van alcohol en/of drugs centraal. Ook wordt aandacht geschonken aan de omgang met burgers die agressief en niet aanspreekbaar zijn (Van Hasselt en De Jonge, 2014).

Vanuit het trainingsbureau van het Trimbos-instituut worden ADA-trainingen aangeboden, maar het implementatietraject van de ADA-training is bewust bij politie zelf neergelegd. De gedachte hierachter was om de ADA-training volgens het principe van 'Train the trainer' uit te zetten in de basisteams, waarna de trainer de informatie verder zou verspreiden. Dit is hooguit gedeeltelijk gelukt.

Inhoudelijk richt de ADA-training zich voornamelijk op de effecten van alcohol- en drugsgebruik op geweld, het herkennen van alcohol- en drugsgebruik en het de-escaleren in het geval van middelengerelateerd geweld. Door een aantal respondenten wordt in de ADA-training de nodige informatie over de juridische grondslag

van de WMG en de praktische uitwerking daarvan gemist. Volgens een ontwikkelaar van de ADA-training gold vooral de duur van de training als beperkend criterium, maar ziet ook zij mogelijkheden om de ADA-training op deze vlakken uit te breiden.

Bron: interview met ontwikkelaar ADA-training

Ook is nog gevraagd of nieuwe collega's geïnstrueerd worden op de WMG. Dit blijkt te verschillen bij de vertegenwoordigers van de zes basisteams. De sturing hierop is ook bij verschillende personen belegd binnen de basisteams. Veel respondenten weten niet exact of nieuwelingen specifiek op de WMG worden geïnstrueerd. In de meeste basisteams krijgen nieuwelingen een periode een algemeen introductieprogramma, maar onder de respondenten weet niemand of de WMG daarin wordt meegenomen.

7.4 Bekendheid/betrokkenheid met de WMG bij de politie

Het verschilt sterk van basisteam tot basisteam of de WMG daarbinnen "leeft". Deels heeft dit te maken met de context waarin de WMG gebruikt kan worden. Respondenten die werken in basisteams waar men te maken heeft met uitgaansgeweld geven op voorhand aan meerwaarde in de WMG te zien, los van het gegeven of ze de testen daadwerkelijk toepassen. Ook geeft een respondent uit een basisteam aan veel te maken te hebben met drugsgebruik. De WMG geeft hem de gelegenheid om dit gebruik na geweld te onderbouwen, zodat de problematiek beter in beeld komt. In dit basisteam is bijvoorbeeld ook veel aandacht voor drugsgebruik onder jongeren. De WMG beschouwt hij daarom ook als een ondersteunend middel om deze specifieke doelgroep beter in kaart te krijgen.

Dit alles hangt ook samen met het gegeven of er binnen een basisteam een of meerdere collega's zijn die als een soort implementatiemedewerker zijn ingezet om het WMG-proces te initiëren binnen het basisteam. Daar blijft het alleen niet bij, want het lijkt ook essentieel of deze personen nog steeds werkzaam zijn in het basisteam en collega's blijven wijzen op de WMG. Een respondent geeft aan: *'ik ben de persoon die collega's er aan helpt herinneren, want dit is wel noodzaak. Maar uiteindelijk blijft de WMG-uitvoering hun eigen verantwoordelijkheid'*.

Wanneer de mening van alle respondenten wordt beschouwd, dan overheerst het beeld dat er onder politiefunctionarissen sterk de neiging bestaat om de WMG na een geweldszaak onder invloed te vergeten of bewust niet mee te nemen. In zeker drie basisteams zijn ze dan ook van mening dat de aandacht voor het thema middelengerelateerd geweld onder de collega's wegebt.

De meeste respondenten in de casusanalyse vervullen een rol als hOvJ. Zij schatten de rol van een hOvJ hoog in als het gaat om het in herinnering brengen van de WMG 'in the heat of the moment'. Alleen geven verschillende, maar zeker niet alle, respondenten aan dat de kennis van hOvJ's soms tekort schiet om agenten die een verdachte aanhouden te ondersteunen. Twee respondenten vinden dan ook dat juist de kennis bij hOvJ's, in hun rol als procesbewaker wanneer collega's een verdachte aanhouden, vergroot moet worden.

7.5 Daadwerkelijk gebruik van de WMG

Eigenlijk weet bijna geen enkele respondent hoe vaak de testen in het kader van de WMG binnen het basisteam worden ingezet. Wel geeft een respondent met verkeerservaring aan dat DIV-gerelateerde incidenten ongeveer twintig keer vaker voorkomen dan WMG-gerelateerde incidenten.³ Andere respondenten geven ook aan dat WMG-gerelateerde incidenten naar hun mening heel weinig voorkomen.

Er worden door de politiefunctionarissen diverse redenen genoemd om de WMG niet in te zetten. Zo wordt werkdruk als reden genoemd, ook omdat de WMG volgens politiefunctionarissen tot veel extra (administratieve en test-) handelingen leidt. Maar ook de ontbrekende kennis bij agenten op straat wordt veelvuldig aangehaald. Een respondent geeft het als volgt aan: *'door onwetendheid wordt de WMG ook weinig toegepast en ontstaat er zelfs een drempel bij agenten om het middel toe te passen'*. Daarnaast benadrukken bijna alle politierespondenten dat het WMG-proces tamelijk complex is. Meerdere respondenten pleiten dan ook voor een simpeler proces, waarbij één respondent de suggestie geeft om de bloedafname te vervangen door elektronische meetapparatuur.⁴

Regelmatig vergelijken de politiefunctionarissen de testen die in het kader van de WMG worden uitgevoerd met het testen op grond van DIV. In getalsmatige zin wordt aangedragen dat de testen in het kader van DIV veel vaker voorkomen. Een verklaring die voor dit verschil is aangedragen ligt in de langere historie van het bestrijden van alcohol in het verkeer. Het bleek (mogelijk daardoor) betrekkelijk eenvoudig om drugs aan verkeerscontroles te koppelen, zeker in vergelijking met de betrekkelijk recente aandacht voor middelengebruik in relatie tot geweld.

De soms grote afstand tussen een basisteam en een cellencomplex is een volgende reden die is genoemd en die van invloed is op de uitvoering van de WMG. Er zijn basisteams waar dit punt in het geheel niet speelt omdat het cellencomplex in de nabijheid ligt. Maar er zijn door respondenten ook voorbeelden genoemd van tientallen kilometers, soms 60, die overbrugd moeten worden voordat een

verdachte in een cel geplaatst kan worden. Dit is voor die specifieke respondenten vaak een reden om niet te handelen op grond van de WMG, ook omdat ze zelf regelmatig niet verantwoordelijk zijn voor het overbrengen van een verdachte.

Een punt dat hiermee deels samenhangt is de termijn voor het afnemen van bloed. Deze anderhalfuurstermijn is regelmatig niet haalbaar vanwege te grote afstanden, maar ook vanwege niet-beschikbare artsen/verpleegkundigen.

Ook zijn geweldszaken volgens enkele respondenten niet altijd eenduidig te bewijzen en maakt een politiefunctionaris hierin soms de afweging om af te zien van testen in het kader van de WMG. Er zijn bijvoorbeeld getuigenverklaringen nodig om een zaak rond te krijgen, hetgeen een zaak arbeidsintensief maakt. Het risico bestaat vervolgens dat een zaak niet bewezen kan worden en alle WMG-activiteiten voor niets waren.

Verder zijn er volgens twee respondenten diverse wijzigingen in het proces van bloedafname geweest en zou er sprake zijn van een nieuwe speekseltest in de toekomst. Dergelijke proceswijzigingen komt volgens hen een eenduidige en door iedereen gekende werkwijze niet ten goede.

Een andere aangedragen reden is volgens een respondent dat het WMG-proces niet het enige proces is waar politiefunctionarissen mee te maken hebben. Volgens deze respondent worden op dit moment *‘wel 75 van dit soort processen en projecten over de basisteams uitgestrooid. Vrijwel allemaal in de trant van “we geven de benodigde informatie en zeggen er nog een keer bij wat ze moeten doen”. En dan verwachten we ook dat het zo gebeurt. Zo niet, dan ligt het nooit aan de boodschap, maar altijd aan de ontvanger. Die doen niet wat is opgedragen’*.

Een gedachte die bij enkele respondenten leeft, is dat de coronapandemie mogelijk negatieve invloed heeft op de aantallen geweldsincidenten die op grond van de WMG worden afgedaan. Grotendeels ligt de oorzaak hiervoor volgens hen in de tijdelijke sluiting van de horeca en evenementen, waardoor zich minder uitgaansgerelateerde WMG-incidenten voordeden.

De meeste politierespondenten uit de zes basisteams geven aan dat de werkprocessen op locaties in de regel als reminder opgehangen zijn in de testhokjes. Ook bij arrestantenzorg is dit vaak zo. De politiefunctionarissen ervaren ook weinig belemmeringen bij het uitvoeren van testen, zoals te weinig testmateriaal of het ontbreken van een koelkast voor het bloedblok.

Wel geven alle politierespondenten aan dat weigerachtige/agressieve of vanwege teveel middelengebruik niet-aanspreekbare verdachten een aandachtspunt zijn bij de uitvoering van de WMG. Beide groepen belemmeren het afnemen van testen, hoewel voor de eerste groep dan betrekkelijk eenvoudig op grond van artikel 184 lid 1 Sr. kan worden afgedaan.⁵

7.6 De wisselwerking tussen politie en OM

Ruim de helft van de politierespondenten benadrukt het doel van het strafverzwarend element wanneer hen gevraagd wordt naar hun motivatie om gebruik te maken van de WMG. Velen hopen dat het OM een verhoogde strafeis oplegt, maar geven aan dit eigenlijk niet te weten omdat er in hun ogen weinig wordt teruggekoppeld vanuit het OM. Een enkeling bij de politie is tevreden over de samenwerking met het OM, met name in een basisteam waar het OM vooral aandacht heeft voor het eisen van bijzondere voorwaarden. Wel wordt door de meeste respondenten aangegeven dat er regelmatig overleg met het OM is via ZSM, hetgeen als prettig ervaren wordt voor eventuele terugkoppeling op zaken. Dan komt het ook voor dat naar WMG-aspecten gevraagd wordt.

Wel wordt door de meeste politierespondenten aangegeven dat ze de voorkeur geven aan de WMG-testen boven de psychomotorische test (PMT). Een respondent geeft hierover het volgende aan: *‘de testen leveren voor het OM een betere stok op om mee te slaan dan de PMT. Het OM geeft hier ook de voorkeur aan, het voorkomt namelijk discussie. Dus je ziet dat we de PMT overslaan en de neiging hebben tot testen’*.

7.7 Bekendheid/betrokkenheid met de WMG bij het OM en de reclassering

De mening onder de politierespondenten is enigszins kritisch over de betrokkenheid van het OM bij de WMG. In essentie komt het erop neer dat politiefunctionarissen graag zien dat het OM een actievere rol inneemt en terugkoppelt richting de politie als de WMG-activiteiten van de politie ook zijn meegenomen in een rechtszaak. Vanuit het OM wordt juist opgemerkt dat dit kan, maar dat het initiatief hiervoor ook vanuit de politie kan komen.

Zelf geven nagenoeg alle bevraagde OM-respondenten aan juist rekening met de WMG te houden in een geweldszaak, als de politie testen heeft uitgevoerd. Een OM-functionaris geeft in dit kader aan dat dit meer context aan een zaak geeft. Wel geeft een van de OM-respondenten aan dat dit slechts in beperkte mate kan, omdat er veel meer factoren een rol spelen bij de strafoplegging. Deze respondent ziet middelengebruik ook lang niet altijd als de dominante factor voor het geweld. Veel OM-functionarissen geven aan ook te kijken naar de noodzaak tot het eisen van aanvullende hulp vanwege problematisch middelengebruik.

De mening van de OM-respondenten verschilt als hen gevraagd wordt of de WMG-testen discussie met verdachten in de rechtszaal voorkomen. De helft van de OM-functionarissen geeft aan dat dit discussie vermindert. De ande-

re helpt is juist van mening dat de discussie in de rechtszaal is gebleven. Eén OM-functionaris geeft aan dat door verdachten de redenatie wordt aangevoerd dat ze dermate onder invloed waren dat ze niet meer wisten wat ze deden. De rest van de OM-functionarissen herkent dit tegendraadse effect trouwens niet. Ook door de respondent van de reclassering is aangegeven dat dit tegendraadse effect in het geheel niet herkend wordt en dat de overtuiging bestaat dat het OM dit argument juist goed kan pareren.

Verder is de OM-respondenten gevraagd naar het mogelijke tegendraadse effect van het "stapelen" van straffen, bijvoorbeeld als het middelengerelateerde geweld tegen een politiefunctionaris gericht is.⁶ Geen enkele OM-respondent is van mening dat er van dit fenomeen sprake is.

Of door OM-functionarissen ingezet wordt op strafverzwaring en/of hulpverlening als bijzondere voorwaarde hangt voor de meeste van hen niet alleen af van de persoon van de verdachte, maar ook van een eventueel advies van de reclassering. In het algemeen hebben de bevraagde OM-functionarissen geen voorkeur voor strafverzwaring of hulpverlening. Een OM-functionaris verwoordt het als volgt: *'het is altijd van belang om een goede balans te vinden tussen de verschillende doelen die met strafoplegging worden beoogd. Middelengebruik kan daarbij strafverzwarend zijn, maar ook reden zijn om bijvoorbeeld een groter deel van de straf in voorwaardelijke zin op te leggen.'* Wel betwijfelen twee OM-functionarissen of strafverzwaring op grond van de WMG afschrikt om in de toekomst geweld te plegen.

Alle OM-respondenten hebben zeer veel waardering voor de adviezen van de reclassering, als die gevraagd zijn. Deze worden door een OM-functionaris zelfs *'onmisbaar'* genoemd. Als er een advies ligt, wordt dit ook eigenlijk altijd gebruikt, tenzij er bijzondere redenen zijn om van dit advies af te wijken. Dit kan bijvoorbeeld voorkomen als het strafbare feit niet in verhouding staat tot een langdurige klinische opname.

Vanuit de reclassering zelf wordt aangegeven dat het belangrijk is om op maat in een rechtszaak te adviseren. Maar dan is wel vereist dat een verdachte meewerkt. In dat opzicht is de reclassering tevreden met een extra objectivering vanuit de WMG, zodat een verdachte minder kan ontkennen dat er sprake was van middelengebruik. De reclassering kan ook verschillende modaliteiten aanbieden als het gaat om het invullen van bijzondere voorwaarden. Zo is er de training Alcohol en geweld, met verschillende trainingslengtes en verschillende modules.

7.8 Kortom: de belangrijkste bevindingen in dit hoofdstuk

Samengevat leveren de casusanalyse en de aanvullende interviews de volgende bevindingen op:

- De kennis bij de vertegenwoordigers van de basisteams loopt uiteen in hoeverre iedereen de ADA-training heeft doorlopen: van 'geen enkel persoon' tot 'bijna iedereen'.
- Centrale coördinatie op het uitrollen van de ADA-training ontbrak. De training is bij de basisteams op verschillende manieren aangeboden, in verschillende mate van intensiteit en begeleiding.
- De inhoud van de ADA-training had volgens veel respondenten meer aan mogen sluiten op onder andere de politiepraktijk en op de juridische grondbeginselen van de WMG.
- De mate waarin de WMG onderdeel van het politiewerk in het basisteam vormt verschilt sterk tussen de basisteams. Het ene basisteam gebruikt het gericht voor een traject richting hulpverlening, binnen andere basisteams wordt de WMG vergeten of bewust niet meegenomen.
- Weinig respondenten weten hoe vaak de WMG wordt ingezet in hun basisteam. Er worden diverse redenen genoemd om de WMG niet in te zetten: onder andere ontbrekende kennis bij agenten, vrees voor extra (administratieve) handelingen, een te complex WMG-proces en problemen met het halen van de anderhalffuurtermijn voor de bloedproef.
- Weigerachtige/agressieve verdachten komen regelmatig voor. Deze kunnen buiten de WMG via artikel 184 lid 1 Sr. (niet opvolgen bevel tot medewerking) afgedaan worden.
- De politie zou van het OM graag meer terugkoppeling op WMG-zaken willen hebben, maar dit geldt in het algemeen voor andere soorten zaken ook. OM-functionarissen geven aan dat terugkoppeling mogelijk is. Maar voor hen is middelengebruik niet alleen doorslaggevend voor de strafeis; ook andere omstandigheden spelen een rol.
- Onder OM-functionarissen verschilt de mening of de WMG tot minder discussie in de rechtszaal leidt. Het tegendraadse effect ('ik wist niet wat ik deed') lijkt in ieder geval geen veel voorkomende omstandigheid.
- Vanuit het OM is veel waardering voor de adviezen van de reclassering. Deze geven zicht op de achtergrond van verdachten en op de eventuele noodzaak tot hulpverlening.
- Door de reclassering is opgemerkt dat de WMG in een rechtszaak extra objectivering meebrengt, zodat een verdachte minder kan ontkennen dat er sprake was van middelengebruik.

7.9 Spiegeling van de resultaten aan het Plan van aanpak

Samengevat levert de spiegeling tussen het Plan van aanpak van de Nationale Politie (Klomp, 2016) en de uitvoering in de praktijk de volgende bevindingen op.

Tabel 7.1 – spiegeling van het Plan van aanpak van de Nationale Politie (Klomp, 2016) aan de bevindingen uit de procesevaluatie

Hoofdelementen in het Plan van aanpak	Uitvoering in de praktijk
1. Implementatie (ontwikkeliinterventies, werkproces, analyse impact wet en communicatieset)	De essentie is voorhanden, de daadwerkelijke implementatie ervan varieert sterk per basisteam/politie-eenheid.
2. Acceptatie bij de uitvoerende collega's van de testen met betrekking tot de noodzaak van middelentesten bij geweld. De wetswijziging omvat een discretionaire bevoegdheid en geen verplichting. Om de acceptatie van de uitvoering van de testen te vergroten en daarmee de kwaliteit van het geleverde projectresultaat te vergroten is het noodzakelijk collega's duidelijk te maken dat het instrument nut heeft en er daadwerkelijk voortzetting is in de strafrechtketen.	Discretionaire bevoegdheid is geregeld. De acceptatie van het uitvoeren van testen verschilt sterk per basisteam/politie-eenheid. Er wordt door politie getwijfeld aan daadwerkelijke voortzetting in de strafrechtketen. Als dat al gebeurt, is er weinig terugkoppeling tussen OM en politie.
3. Aanpassing van systemen en formulieren zodanig dat registratie zo arbeidsexpansief mogelijk kan plaatsvinden.	Systemen en formulieren zijn aangepast en worden gebruikt als de WMG na een aanhouding uitvoerbaar is.
4. Geschikte alcohol- en drugstesten	Alcohol- en drugstesten zijn voorhanden, maar zijn, evenals de procedures eromheen, soms onderhevig aan wijzigingen. ⁷
5. Afspraken en afstemming met partners in de keten	Artsen/verpleegkundigen kunnen niet altijd binnen de anderhalfuurtermijn voor het afnemen van bloedproeven verschijnen. Tussen de politie en het OM zit, naar de mening van de politie, te weinig terugkoppeling op zaken. Tussen het OM en de reclassering loopt de samenwerking ogenschijnlijk naar behoren.

Eindnoten

1. De punten van het Plan van aanpak zijn integraal weergegeven.
2. Zie voor een overzicht van de vragen de topiclijst in bijlage 3.
3. Deze respondent noemt een verhouding van 95 om 5 procent.
4. Dergelijke apparatuur zou alleen nog niet zijn geijkt.
5. Artikel 184, lid 1: 'Hij die opzettelijk niet voldoet aan een bevel of een vordering, krachtens wettelijk voorschrift gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig toezicht belast of door een ambtenaar belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen of onderzoeken van strafbare feiten, alsmede hij die opzettelijk enige handeling, door een van die ambtenaren ondernomen ter uitvoering van enig wettelijk voorschrift, belet, belemmert of vrijdelt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van de tweede categorie.'
6. Op grond van de zogenaamde Eenduidige Landelijke Afspraken kan dan ook een verhoogde straf geëist worden.
7. Periodiek doet de Nationale Politie een Europese aanbesteding voor het bestellen van testen (voor zowel geweld als verkeer). Deze testen worden vervolgens formeel aangewezen in de ministeriële regelingen voor respectievelijk geweld en verkeer.

Terugblik, onderzoeksvragen en conclusies

Aan het eind van deze rapportage blikken we terug op het onderzoek, beantwoorden we de onderzoeksvragen en geven we enkele conclusies op basis van de plan- en procesevaluatie.

8.1 Korte terugblik op het onderzoek

In 2017 is de Wet middelenonderzoek bij geweldplegers (WMG) ingevoerd. Op grond hiervan zijn opsporingsambtenaren bevoegd om verdachten van geweldsmisdrijven te testen op het gebruik van alcohol en drugs. Met deze rapportage zijn enkele door de minister van Veiligheid en Justitie toegezegde delen van de evaluatie van deze wet uitgevoerd: de planevaluatie en de procesevaluatie. De effectevaluatie volgt eventueel later.

De planevaluatie is uitgevoerd om te achterhalen wat de doelstellingen en de werkzame bestanddelen achter de WMG zijn. Hiervoor is een documentenanalyse uitgevoerd, waarin alle stukken rondom het wetsvoorstel zelf en diverse onderzoeken die betrekking hebben op de WMG zijn meegenomen. Op basis van deze analyse is een reconstructie van de wetsgeschiedenis gemaakt en zijn de doelen en de werkzame bestanddelen achter de WMG op een rij gezet. Ook zijn er gesprekken gevoerd met experts die betrokken zijn geweest bij het ontstaan van de wet.

De procesevaluatie bestaat uit drie onderdelen. Ten eerste is een zogenaamde ‘trechteranalyse’ uitgevoerd. Dit is een analyse van WMG-gerelateerde incidenten en de afhandeling daarvan in het kader van de WMG in het bedrijfsprocessensysteem van de Nationale Politie (BVH). Op basis van de BVH-data bleek het mogelijk om ook het aantal adem- en bloedonderzoeken, inclusief de uitslag van de laatste soort, mee te nemen. De trechteranalyse geeft daardoor een volledig beeld van de ontwikkeling in prevalentie van het WMG-proces bij de politie over

de eerste vier jaren van de wet. Ten tweede is een survey afgenomen onder hulp-officieren van justitie (hOv)'s, werkzaam bij de politie), waarin naar procesmatige aspecten van de WMG is gevraagd. Deze survey schetst een breed landelijk beeld van de praktijk van de WMG bij de politie. Ten derde is een casusanalyse onder zes basisteams uitgevoerd naar de praktische uitwerking van de WMG in hun team en zijn nog enkele aanvullende interviews afgenomen.

In het onderzoek is de WMG vooral vanuit politieperspectief benaderd. Of het OM inderdaad strafverzwaring/bijzondere voorwaarden eist en of de rechter dit overneemt, komt feitelijk niet aan de orde in dit onderzoek. Dit komt als eerste stap van of voorafgaand aan een eventueel effectonderzoek aan de orde.

8.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen

Het onderzoeksdoel van het project is door de opdrachtgever als volgt omschreven: 'de evaluatie moet inzicht bieden in de werking en effectiviteit van de Wet middelenonderzoek bij geweldplegers (WMG) en daarmee bijdragen aan het tegengaan van het plegen van geweld onder invloed. Op basis van de evaluatie kunnen waar nodig initiatieven ter vergroting van de effectiviteit worden genomen'.

Voor de planevaluatie is de volgende probleemstelling geformuleerd: *'Wat heeft de wetgever met de WMG beoogd en op welke wijze wordt verondersteld dat dit doel/deze doelen kunnen worden bereikt?'*. Voor de procesevaluatie is de volgende probleemstelling geformuleerd: *'Hoe verloopt de uitvoering in de praktijk van de in het plan essentieel geachte onderdelen?'*

Vervolgens zijn de volgende onderzoeksvragen voor de planevaluatie geformuleerd:

1. Wat heeft de wetgever met de WMG beoogd, zowel als hoofddoel en als eventuele onderliggende doelen?
2. Op welke wijze wordt verondersteld dat dit doel of deze doelen kunnen worden bereikt?
3. Welke mogelijke andere, waaronder mogelijk 'tegendraadse', effecten werden voorzien en zijn aangetroffen?
4. Op welke onderdelen en/of in welke mate moet ten minste in de praktijk aan het plan (zie onderzoeksvraag 2) zijn voldaan om doelbereiking in enige mate te kunnen veronderstellen?

Voor de procesevaluatie zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

5. Hoe ziet de uitvoering in de praktijk eruit van de voor doelbereiking essentieel geachte onderdelen?
6. Is de uitvoering op essentieel geachte onderdelen in de praktijk voldoende in overeenstemming met het plan (zie vraag 4), zodat de beoogde effecten kunnen optreden?
7. Zijn er in de praktijk aanwijzingen voor het optreden van onvoorziene, zowel positieve als ‘tegendraadse’, effecten?

Onderzoeksvragen 1 tot en met 7 worden achtereenvolgens beantwoord, op basis van de onderzoekbevindingen.

1. Wat heeft de wetgever met de WMG beoogd, zowel als hoofddoel en als eventuele onderliggende doelen?

De doelen en de subdoelen van de WMG zijn te herleiden vanuit drie verschillende momenten, na de wetontwikkeling, na de behandeling in de Tweede Kamer en na de behandeling in de Eerste Kamer. In de tabel hieronder wordt dit schematisch weergegeven:

Tabel 8.1 – vindplaats doelen en subdoelen van de WMG

Doelen en subdoelen	Wets-ontwikkeling	Tweede Kamer	Eerste Kamer
Verbeteren van de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs	X		
<i>Objectieve vaststelling van middelengebruik</i>	X		
<i>Betere registratie</i>			X
Veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten	X		
Middelengebruik als strafverzwarende factor	X		
<i>Officier van justitie en rechter objectieveerbare keuze bieden op basis van grenswaarden</i>	X		
<i>Officier van justitie en rechter handvat bieden voor hoogte van de te vorderen/op te leggen sanctie</i>	X		

Doelen en subdoelen	Wets- ontwikkeling	Tweede Kamer	Eerste Kamer
Recidive voorkomen	X		
<i>Minder recidive</i>	X	X	
Preventie	X		
<i>Meer maatregelen gericht op de aanpak van problematiek achter het middelengebruik</i>	X		
<i>Meer gerichte maatregelen</i>	X		
<i>Beter inzicht waar, wanneer en in welke mate middelengebruik een rol speelt</i>		X	
<i>Afschrikking</i>		X	

2. Op welke wijze wordt verondersteld dat dit doel of deze doelen kunnen worden bereikt?

Achter de doelen en subdoelen zitten diverse werkzame bestanddelen, deze worden hieronder per hoofddoel omschreven. Alleen voor het doel ‘Veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten’ zijn geen werkzame bestanddelen bekend geworden.

Verbeteren van de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs

Achter het subdoel ‘objectieve vaststelling van middelengebruik’ zit een aantal werkzame bestanddelen, namelijk: verduidelijking van de discretionaire bevoegdheid van de politie, het voorkomen van discussie in het strafproces, de hulp voor de rechter bij het opleggen van de sanctie en de beschikbaarheid van informatie over de gebruikte hoeveelheid in relatie tot de vastgestelde grenswaarde. Voor het subdoel ‘betere registratie’ gaat het om de volgende bestanddelen: zicht krijgen op aandeel jeugdigen dat zich schuldig maakt aan een geweldpleging onder invloed van alcohol of drugs, het gebruiken van de registratie voor het jeugdbeleid van de leeftijdsgrenzen zoals gesteld in de Drank- en horecawet, het genereren van informatie voor de Top-X-aanpak van veelplegers en het inzicht geven in het alcohol- en drugsgebruik van gewelddadige verwarde personen, hetgeen weer behulpzaam kan zijn bij het formuleren van beleid op het gebied van (gedwongen) hulpverlening.

Middelengebruik als strafverzwarende factor

Bij het subdoel 'officier van justitie en rechter objectiveerbare keuze bieden op basis van grenswaarden' hoort het volgende werkzame bestanddeel: het feit dat de verdachte tijdens het plegen van het geweldsmisdrijf onder invloed van meer alcohol en/of drugs verkeerde dan de ondergrens, is een van de factoren die de officier van justitie in zijn strafeis en de rechter in zijn op te leggen straf kan meewegen. Bij het subdoel 'officier van justitie en rechter handvat bieden voor hoogte van de te vorderen/op te leggen sanctie' is het middelengebruik als zelfstandig strafverhogend element bij geweld gekoppeld als werkzaam bestanddeel.

Recidive voorkomen

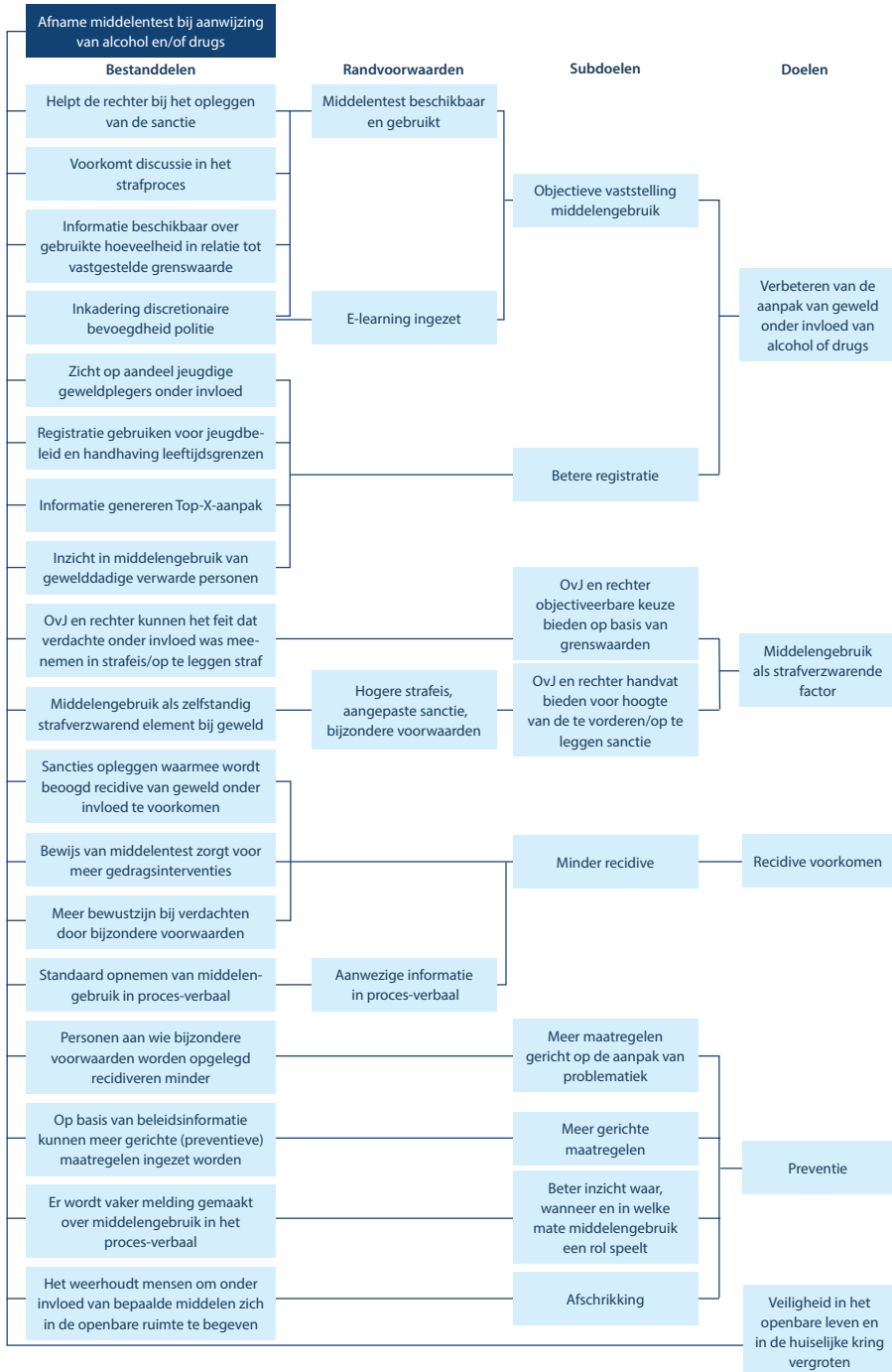
Ook bij het subdoel 'minder recidive' hoort een aantal werkzame bestanddelen, namelijk: met het opleggen van sancties wordt beoogd recidive van geweld onder invloed te voorkomen, het bewijs van de middelentest zou kunnen zorgen voor het opleggen van meer gedragsinterventies, het standaard opnemen van middelengebruik in het proces-verbaal en tot slot de bijzondere voorwaarden die zorgen voor meer bewustzijn bij verdachten en daardoor mogelijk voor minder recidive.

Preventie

Bij het subdoel 'Beter inzicht waar, wanneer en in welke mate middelengebruik een rol speelt' hoort het bestanddeel dat het wetsvoorstel ervoor zorgt dat er vaker melding wordt gemaakt van middelengebruik in het proces-verbaal. Bij het subdoel 'Meer maatregelen gericht op de aanpak van problematiek achter het middelengebruik' hoort dat uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat personen aan wie bijzondere voorwaarden worden opgelegd minder recidiveren dan personen bij wie dat niet geval is. Bij het subdoel van 'afschrikking' is de afschrikkende werking (het zou mensen ervan weerhouden om onder invloed van bepaalde middelen zich in de openbare ruimte te begeven) benoemd als werkzaam bestanddeel. Tot slot het subdoel van 'meer gerichte maatregelen'; het werkzame bestanddeel hier zou zijn dat op basis van de beleidsinformatie gemeenten en maatschappelijke organisaties als de verslavingszorg meer gerichte (preventieve) maatregelen kunnen inzetten.

De planevaluatie leidt tot het volgende overzicht van (sub)doelen, beoogde werkzame bestanddelen en randvoorwaarden:

Figuur 8.1 – doelenboom WMG

3. Welke mogelijke andere, waaronder mogelijk ‘tegendraadse’, effecten werden voorzien en zijn aangetroffen?

Uit de planevaluatie komt naar voren dat twee mogelijk ‘tegendraadse’ effecten van de WMG voorzien werden. Het eerste betreft het tegendraadse effect van de argumentatie ‘ik wist niet wat ik deed’, waarbij iemand die een delict onder invloed heeft gepleegd geen strafverzwaring krijgt maar juist vrijgepleit kan worden omdat hij of zij zich bijvoorbeeld niks kan herinneren. In de procesevaluatie zeggen de respondenten van het OM en de reclassering dit effect niet te herkennen.

Het tweede ‘tegendraadse’ effect dat in de planevaluatie werd voorzien betreft de weigeraars van de testen in het kader van de WMG. Door niet aan testen mee te werken kan de verdachte de hele WMG-procedure voorkomen. De consequentie hiervan is een strafdreiging, die zich beperkt tot 3 maanden detentie of een geldboete in de tweede categorie (€ 4.350). Uit de procesevaluatie blijkt dat de testen inderdaad vaker geweigerd worden. Dit blijkt zowel uit de survey onder de hOvJ’s, de trechteranalyse als uit meerdere gevoerde gesprekken met politiefunctionarissen. Uit de trechteranalyse blijkt bijvoorbeeld dat het percentage weigeraars tussen 2017 en 2020 elk jaar toeneemt van 14 naar 20 procent van het aantal ademanalyses en bloedonderzoeken.

Een derde ‘tegendraads’ effect dat alleen in de procesevaluatie naar voren komt betreft het feit dat de WMG kan zorgen voor een opeenstapeling van straf wanneer er ook andere factoren in het spel zijn. Ook dit effect is volgens de OM-respondenten niet aan de orde omdat zij in hun afwegingen over de strafeis hier rekening mee houden.

Een vierde effect, dat alleen in de procesevaluatie naar voren komt, gaat over het gegeven dat mensen nu andere drugs (in plaats van cocaïne, amfetamine en methamfetamine) gaan gebruiken en zo de WMG omzeilen. Hier is alleen sporadisch aan gerefereerd. Wel is het zo dat de burger volgens veel respondenten in het geheel niet op de hoogte is van de WMG, waardoor dit effect mogelijk niet aan de orde is.

4. Op welke onderdelen en/of in welke mate moet ten minste in de praktijk aan het plan (zie onderzoeksvraag 2) zijn voldaan om doelbereiking in enige mate te kunnen veronderstellen?

Uit onderhavig onderzoek zijn enkele handvatten te herleiden die nodig zijn om de doelbereiking van de doelen achter de WMG te kunnen veronderstellen. In de tabel hieronder staan deze handvatten per hoofddoel weergegeven.

Tabel 8.2 – handvatten voor doelbereiking, gekoppeld aan de WMG-doelen

Benoemde doel	Geoperationaliseerd en uitgewerkt in handvatten
1. Verbeteren van de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs	Wordt gerealiseerd door het plan van aanpak, de samenwerking met het OM en de werkwijze
2. Veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten	De doelbereiking is hier niet geoperationaliseerd, gedefinieerd of uitgewerkt
3. Middelengebruik als strafverzwarende factor	Strafverzwaring (75 procent boven op de eis)
4. Recidive voorkomen	Minder herhaald daderschap en meer gedragsinterventies. Dit zal moeten blijken in de effectevaluatie. Opname van middelengebruik kan via het proces-verbaal Middelengebruik.
5. Preventie	Bijzondere voorwaarden en inzicht in waar, wanneer en in welke mate middelengebruik een rol speelt

Uit het bovenstaande blijkt dat alleen voor het doel van ‘veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten’ geen geoperationaliseerde en uitgewerkte handvatten te herleiden zijn.

5. Hoe ziet de uitvoering in de praktijk eruit van de voor doelbereiking essentieel geachte onderdelen?

De uitvoering van de WMG kent de volgende zwakheden die vooral van invloed zijn op de ontwikkeling van het aantal WMG-afdoeningen:

- Kennis van/interesse in de WMG: indicatief is de lage respons onder de hOvJ's in de survey en, daarbinnen, het niet hoge percentage functionarissen dat ervaring heeft met de WMG. Wat mag van de agent die in aanraking komt met de middelengebruikende geweldpleger worden verwacht als dermate weinig hOvJ's kennelijk aanslaan op de WMG? Natuurlijk zijn het niet alleen de hOvJ's die de WMG moeten uitvoeren, maar een hOvJ's als vraagbaak/procesbewaker kan het eventuele belang van de WMG wel helpen 'op het netvlies te houden'.
- De uitvoering van de WMG kent een sterke 'vergeetcoëfficiënt', vooral veroorzaakt door drie factoren: a) de uitvoering van de WMG heeft niet

kunnen profiteren van een al bestaande werkwijze rondom middelen-gerelateerd geweld, zoals wel het geval is bij Drugs in het Verkeer, b) de training is te zwak ingezet en te vrijblijvend en c) in de training zit geen (verplichtend) opfrismoment.

- Bovendien kent de WMG een aantal afbreukrisico's, bijvoorbeeld als geen strafverhoging en/of bijzondere voorwaarden wordt geëist/opgelegd, terwijl een zaak compleet is aangeleverd. Ook het niet geven van terugkoppeling op zaken die wel met succes voor de rechter zijn gekomen, door het OM aan de politie, is een risico.

Daarnaast grijpen we voor het beantwoorden van deze onderzoeksvraag terug op de praktische uitwerking van de vijf genoemde doelen.

Voor het *verbeteren van de aanpak van middelengerelateerd geweld* (doel 1) is een kader voor de Nationale Politie opgesteld. Dit kader valt uiteen in 15 processtappen, die het gehele proces van de mate van aanspreekbaarheid van verdachten tot de kennisgeving van de NFI-uitslag aan de verdachte schetsen. In de tussentijdse stappen is voorzien in vier soorten testen, twee in de eerste fase (blaastest voor alcohol en speekseltest voor drugs) en twee in de tweede fase (ademtest voor alcohol en bloedproef voor alcohol en/of drugs). De uitvoering van de WMG kent een discretionaire bevoegdheid aan de politiefunctionaris toe: deze is niet verplicht een onder invloed verkerende en geweldplegende verdachte via de WMG af te doen.

De bloedproef wordt uitgevoerd door een arts of verpleegkundige, die de proef binnen anderhalf uur na aanhouding moet afnemen. Op basis van de testen in de eerste fase wordt door de politie bepaald of de tweede test ook wordt uitgevoerd. Voor het uitvoeren van alle testen staan de politie testmateriaal, ruimtes om testen af te nemen, apparatuur om testen te bewaren (bijvoorbeeld een koelkast voor de zogenaamde bloedblokken) en enkele registratiemiddelen (procesverbaal in BVH) ter beschikking.

Voorafgaand aan de uitvoering van de WMG, maar ook nu nog, zijn politiefunctionarissen in de gelegenheid gesteld om via de zogenaamde training Alcohol Drugs en Agressie (ADA) kennis over voornamelijk de relatie tussen middelengebruik en geweld op te doen. Daarnaast is op eigen initiatief door diverse basisteams een aanvullende training verzorgd. Ook staat een WMG-app van de Politieacademie ter beschikking.

Bij doel 1 speelt het OM in sommige gevallen ook een rol, eventueel als een bloedproef aan de orde is, maar dit kan (deels) ook door de hOVj worden uitgevoerd. Vooral bij *middelengebruik als strafverzwarende factor* (in tabel 8.2 genoemd

doel 3) en *preventie* (doel 5) weegt de invloed van OM-functionarissen zwaar. Sinds de invoering van de WMG kunnen zij het middelengebruik na geweld als objectieve maat gebruiken voor het aanmerken van een strafverzwarend feit. Hierin heeft de OM-functionaris overigens ook een discretionaire bevoegdheid, omdat ook andere omstandigheden de strafeis bepalen. En ook in preventieve zin kunnen OM-functionarissen bijzondere voorwaarden opleggen die zich richten op hulpverlening aan verdachten. Het OM wordt daarbij voorafgaand aan de strafeis (voor advies) ondersteund door de reclassering, maar ook aan de achterkant, samen met andere hulpverleningsinstanties. In preventieve zin kan verzamelde informatie over WMG-verdachten ook beleidsmatige input bieden voor meer gerichte acties op geweldplegers.

De twee laatste doelen, *veiligheid in het openbare leven en in de huiselijke kring vergroten* (doel 2) en *recidive voorkomen* (doel 4) zijn de in de praktijk minst concreet uitgewerkte en tegelijkertijd de verst van de WMG-praktijk afliggende doelen. Doel 2 is verder ook niet gedefinieerd of uitgewerkt, maar is meer op te vatten als een overkoepelend doel dat op grond van de realisatie van de andere vier doelen automatisch tot stand komt. Sowieso zal het lastig zijn om een causaal verband tussen de invoering van de WMG en een veiliger openbaar leven en/of thuis aan te tonen; dat hangt van zeer veel factoren af. De recidivedoelstelling, ten slotte, is in praktische zin vooral technisch uitgewerkt door te kijken naar de ontwikkeling in het aantal processen-verbaal Middelengebruik, het aantal herhalende geweldplegers onder invloed en het aantal als bijzondere voorwaarde opgelegde gedragsinterventies.

6. Is de uitvoering op essentieel geachte onderdelen in de praktijk voldoende in overeenstemming met het plan, zodat de beoogde effecten kunnen optreden?

De in de beantwoording van de vorige onderzoeksvraag benoemde kritiek op de complexiteit van de WMG heeft ook een positieve kant. De uitvoering van de WMG is dermate sterk vervat in een protocol, dat het lastig is om daarvan af te wijken als door de politiefunctionaris eenmaal besloten is tot de inzet van het WMG-proces. Natuurlijk zullen er fouten gemaakt worden in dit proces, maar in die gevallen zullen deze WMG-gerelateerde incidenten ook niet tot een uiteindelijk zaak leiden. En ook onbedoelde tekortkomingen, zoals de regelmatig krappe anderhalfuurtermijn voor het afnemen van een bloedproef door artsen/verpleegkundigen, zal van invloed zijn op het aantal volledig doorlopen WMG-trajecten. Hierbij is een kanttekening op zijn plaats. Voor geweld onder invloed van alleen alcohol is een bloedproef namelijk niet aan de orde, tenzij daarom in

het kader van tegenonderzoek wordt gevraagd. In hoofdstuk 1 is al eerder uitgevoerd onderzoek aangehaald, waaruit blijkt dat alcoholgerelateerd geweld relatief vaker voorkomt dan drugsgelateerd geweld. Vanuit dat perspectief zal de problematiek rond de doorlooptijden voor het afnemen van bloed dus in een relatief kleiner aantal zaken een rol spelen.

Het onderzoek levert de bevinding op dat de nodige verschillen bestaan tussen politie-eenheden en waarschijnlijk ook basisteams die in meer of mindere mate "WMG-bewust" zijn. Dat neemt niet weg, dat dit bewustzijn tamelijk breed verspreid is over veel politie-eenheden. Bovendien is het ook minder relevant dat er verschillen tussen politie-eenheden optreden, omdat een effectevaluatie naar onze mening als basisuitgangspunt WMG-zaken uit het verleden moet hebben en deze evaluatie zich niet moet richten op nieuwe WMG-zaken in (een selectie van) politie-eenheden. Dit laatste punt is essentieel, omdat in een effectevaluatie zo min mogelijk "ruis" door de aanwezigheid van onderzoekers moet optreden.

Wel zien wij op basis van de plan- en procesevaluatie enkele verbeterpunten in de uitvoering van de WMG. Deze punten zijn alleen niet dermate essentieel dat deze nog voor de effectevaluatie "gerepareerd" moeten worden. Te denken valt dan bijvoorbeeld aan het structureler en meer periodiek trainen van (nieuwe) politiefunctionarissen, het oplossen van het probleem van de overschrijding van de anderhalfuurtermijn voor het afnemen van bloed en het nog verder vereenvoudigen van het WMG-proces. Wat dat laatste betreft, lijken er in de toekomst mogelijkheden te liggen om met nieuwe meetapparatuur het proces te versnellen, zodat het bepalen van grenswaarden in het bloed op een alternatieve manier kan worden ingevuld.

7. Zijn er in de praktijk aanwijzingen voor het optreden van onvoorziene, zowel positieve als 'tegendraadse' effecten?

In de plan- en procesevaluatie zijn geen positieve effecten van de praktische uitvoering van de WMG naar voren gekomen die als essentieel onderdeel relevant zijn om mee te nemen in de effectevaluatie. We bedoelen hiermee dat er geen omstandigheden die ten positieve van invloed kunnen zijn op de in onderzoeksvraag 4 benoemde vijf hoofddoelen. Een positief punt dat uit de procesevaluatie wel naar voren komt ligt op de niet-verwachte, extra analysemogelijkheden die het bedrijfsprocessensysteem van de politie (BVH) biedt voor de effectevaluatie. In dit systeem worden namelijk ook de uitslagen en eventuele overschrijdingen van grenswaarden geregistreerd.

In de beantwoording van onderzoeksvraag 3 zijn de 'tegendraadse' effecten die zowel uit de plan- als de procesevaluatie naar voren komen al beschreven.

Uit meerdere bronnen blijkt overduidelijk dat weigeraars een aandachtspunt zijn. In procesmatige zin is dat voor de politie nog niet eens een groot probleem, omdat weigeraars afgedaan worden via art. 184 lid 1 Sr. Maar in effectmatige zin is het de vraag of een weigeraar een aantal binnen de WMG gestelde doelen die op de burger zelf zijn gericht (het verhogen van de strafeis, het opleggen van bijzondere voorwaarden en het voorkomen van recidive) op voorhand kan "ontlopen".

8.3 Conclusies naar aanleiding van de plan- en procesevaluatie

Wanneer we de resultaten van de plan- en procesevaluatie op een enigszins hoger geaggregeerd niveau overzien, dan leidt dit tot enkele conclusies. Ten eerste blijkt uit de planevaluatie dat de nodige aandacht is uitgegaan naar het beschrijven van de (sub)doelen, werkzame bestanddelen en randvoorwaarden. Toch blijft het uitwerken van meetbare effecten van de wet beperkt tot het benoemen van de strafverzwaringnorm (75 procent boven op de eis) en de eventuele inzet van (extra) bijzondere voorwaarden.

Ten tweede blijkt uit de procesevaluatie dat de praktische uitvoering van de WMG enkele zwakheden kent die vooral van invloed zijn op het aantal WMG-afdoeningen. Zo schort het op uitvoeringsniveau aan kennis van/interesse voor de WMG en biedt de discretionaire bevoegdheid binnen de WMG de mogelijkheid om dit traject niet in te zetten. Ook wil de politiefunctionaris graag dat zijn inspanningen in het kader van de WMG "lonen", doordat een verhoogde straf/bijzondere voorwaarde wordt geëist. Deze zwakheden komen ook tot uitdrukking in de aantallen WMG-trajecten die worden ingezet: dit is een fractie (ongeveer 2,5 procent over de gehele onderzoeksperiode) van het aantal geweldsincidenten dat onder de WMG kan vallen. In hoofdstuk 1 is aangegeven dat de prevalentie voor alcoholgerelateerd geweld minimaal 26 procent van de geweldsincidenten bedraagt en voor drugsgelateerd geweld 3 procent. Het verschil tussen de twee prevalentiepercentages en het percentage ingezette WMG-trajecten is een indicatie voor de ruimte die nog bestaat om de WMG effectiever in te zetten. Deze constatering is eens te meer belangrijk omdat blijkt dat eenmaal ingezette WMG-trajecten in de meeste gevallen tot een ademanalyse of bloedonderzoek leiden.

Ten derde blijken in de praktische uitvoering verschillen tussen eenheden voor te komen voor wat betreft de inzet van de WMG na middelengerelateerd geweld. Op basis van de potentiële WMG-incidenten blijven sommige eenheden (ruim) onder het verwachte aantal WMG-afdoeningen. Dit heeft deels ook te

maken met de aandacht die binnen eenheden en basisteams is geschonken aan de introductie van de WMG. Dit is niet overal op dezelfde wijze en in dezelfde mate gedaan. Toch blijkt uit de gesprekken die met vertegenwoordigers van basisteams zijn gevoerd dat de WMG ook kansen biedt. Met name in basisteams waar men veel te maken heeft met uitgaansgeweld, huiselijk geweld en verslavingsproblematiek is dit het geval. En de trechteranalyse wijst uit dat vooral bij eenvoudige en zware mishandeling, openlijke geweldpleging tegen personen en goederen en winkeldiefstal met geweld meer sprake is van (vermoedens van) middelengebruik dan op basis van algemene prevalentiecijfers verwacht had mogen worden.

Ten vierde werd in de planevaluatie gewezen op het mogelijke tegendraadse effect dat burgers in de rechtszaal het middelengebruik juist zouden gebruiken als een strafverminderende omstandigheid. In de procesevaluatie is geen indicatie gevonden dat dit inderdaad op grote schaal voorkomt. Wel is het door de jaren heen toenemend percentage weigeraars een bron van zorg.

Ten vijfde blijkt uit de survey onder hOvJ's dat het aantal hOvJ's dat bekend is met de WMG niet hoog is. Onduidelijk is of dit ook een indicatie is voor de kennis over de WMG binnen de politie als geheel. Wel zien de responderende hOvJ's vooral de voordelen van de WMG in de praktijk, met name voor wat betreft het objectiveren van middelengebruik en het vastleggen ervan in het proces-verbaal. De doelen achter de WMG die meer van abstracter, verder weggelegen niveau zijn (minder recidive, minder middelengerelateerd geweld en minder middelengebruik in de openbare ruimte) wordt amper door hen genoemd.

Gevolgen van de conclusies voor de effectevaluatie

Op basis van de plan- en procesevaluatie lijken (extra) inspanningen nodig om de WMG vaker in de praktijk te brengen. Niettemin bieden de aantallen WMG-afdoeeningen een eerste goede basis voor een succesvolle uitvoering van een effectevaluatie. Wanneer we kijken naar incidenten die vanuit politieperspectief “volledig” volgens de WMG zijn afgedaan, dus tot en met een ademanalyse en/of een uitslag van het bloedonderzoek, dan betreft het tussen 2017 en 2020 6.720 incidenten. In deze periode zijn 1.490 uitslagen van bloedonderzoeken bekend geworden, waaruit 1.257 bloedonderzoeken (84 procent) met een uitlag boven de grenswaarde zijn uitgekomen. Van die 1.257 stuks kunnen er mogelijk ongeveer 850 gevolgd worden om te zien wat er is gebeurd met deze zaken in termen van eventueel verhoogde straffen en/of opgelegde gedragsmaatregelen.

Wel is nog onduidelijk of daarop een eis van het OM volgt en in een eventuele rechtszaak wordt besloten tot een hoge straf dan wel bijzondere voorwaarden. Daarnaast is het de vraag in hoeverre in de rechtszaal discussie ontstaat over

testuitslagen, maar dit is lastiger te onderzoeken omdat dit een reconstructie van rechtszaken vereist. In de methodiek van de effectevaluatie is het van belang om hier nader naar te kijken. Het is voor een effectevaluatie in ieder geval belangrijk dat ook kennis per zaak bekend wordt, om eventuele effecten ook te relateren aan hetgeen door OM en rechter eventueel is gedaan met de WMG. Ten slotte is het essentieel dat zowel voor de groep burgers die het WMG-traject hebben doorlopen als voor de groep weigeraars gekeken wordt naar middelengerelateerde geweldsrecidive.

Geraadpleegde bronnen

Abraham, M., Nauta, O. en Roorda, W. (2017). *Blazen bij geweld. Procesevaluatie Wet middelenonderzoek bij geweldplegers in startgebieden*. Amsterdam: DSP-groep

Akkermans, M., Kloosterman, R., Knoops, K., Linden, G. en Moons, E. (2015) *Veiligheidsmonitor 2014*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Amsterdam, J. van en Niesink, R. (2017). Geweld door alcohol en drugs (II) Alcohol, cocaïne, amfetamine en agressie. In: *Verslaving: Tijdschrift over Verslavingsproblematiek*, 13(3), 189–197.

Bieleman, B., Maarsingh, H. en Meijer, G. (1998). *Aangeschoten Wild: Onderzoek naar Jongeren, Alcohol, Drugs en Agressie tijdens het Uitgaan*. Groningen: Stichting Intraval.

Bègue, L., Subra, B., Arvers, P., Muller, D., Bricout, V. en Zorman, M. (2009). A message in a bottle: Extrapharmacological effects of alcohol on aggression. In: *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(1), 137–142.

Boles, S. en Miotto, K. (2003). Substance abuse and violence: A review of the literature. In: *Aggression and Violent Behaviour*, 8(2): 155–174.

Bruinsma, M., Balogh, L. en Muijnck, J. de (2008). *Geweld onder invloed. Evaluatie van een nieuwe werkwijze van de politie gericht op versterking van de informatiepositie ten aanzien van alcohol- en drugsgebruik door geweldplegers*. Tilburg: IVA.

Cservenka, A., en Ray, L. A. (2017). Self-reported attentional and motor impulsivity are related to age at first methamphetamine use. In: *Addictive behaviors*, 65, 7–12.

Dawe, S., Davis, P., Lapworth, K. en McKetin, R. (2009). Mechanisms underlying aggressive and hostile behavior in amphetamine users. In: *Current Opinion in Psychiatry*, 22(3): 269-273.

Dawes, D., Ho, J. en Miner, J. (2009). The neuroendocrine effect of the Taser X26: a brief report. In: *Forensic Science International*, 183: 14-19.

Di Maio, T. en Di Maio, V. (2005). *Excited delirium syndrome: cause of death and prevention*. Boca Raton: Taylor en Francis.

Dijk, T. van, Veen, M. van en Cox, E. (2010). *Slachtofferschap van huiselijk geweld: Aard, omvang, omstandigheden en hulpzoekgedrag*. Den Haag/Hilversum: WODC/Intomart Gfk.

Erpecum, I. van (2005). *Van afzijdigheid naar betrokkenheid. Preventieve strategieën tegen geweld*. Utrecht: Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.

Eastwood, A., Penton-Voak, I., Munafò, M. en Attwood, A. (2020). Effects of acute alcohol consumption on emotion recognition in high and low trait aggressive drinkers. In: *Journal of psychopharmacology*, 34(11), 1226-1236.

Ferwerda, H. en Hardeman, M. (2013). *Kijk.. dan zie je het! Huiselijk geweld geteld en verdiept*. Arnhem: Bureau Beke.

Giancola, P., Saucier, D. en Gussler Burkhardt, N. (2003). The effects of affective, behavioral, and cognitive components of trait anger on the alcohol aggression relation. In: *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 27(12), 1944-1954.

Hasselt, N. van (2016). Geweld onder invloed. In: M. Liem en E.R. Muller (reds.), *Geweld. Geweld en geweldsbeheersing in Nederland* (pp. 165-187). Deventer: Wolters Kluwer.

Hasselt, N. van en De Jonge, M. (2014). *Training Alcohol, drugs en agressie. Omgaan met personen onder invloed*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Heinz, A., Beck, A., Meyer-Lindenberg, A., Sterzer, P. en Heinz, A. (2011). Cognitive and neurobiological mechanisms of alcohol-related aggression. In: *Nature Reviews Neuroscience*, 12(7), 400-413.

Homish, G. en Leonard, K. (2008). The social network and alcohol use. In: *Journal of studies on alcohol and drugs*, 69(6), 906–914. <https://doi.org/10.15288/jsad.2008.69.906>

Jongebreur, W., Lindenberg, R. en Nistelrooij, B. van (2010). *Impactanalyse Alcoholregistratie bij geweldsdelicten. De kosten van Alcoholregistratie bij geweldsdelicten*. Barneveld: Significant.

Kahn-Greene, E., Lipizzi, E., Conrad, A., Kamimori, G. en Killgore, W. (2006). Sleep deprivation adversely affects interpersonal responses to frustration. In: *Personality and Individual Differences* 41:1433–1443.

Kerssemakers, R., van Meerten, R., Noorlander, E. en Vervaeke, H. (Eds.) (2008). *Drugs en alcohol: gebruik, misbruik en verslaving*. Houten: Bohn, Stafleu en Van Loghum.

Klomp, P. (2016). *Plan van Aanpak Invoering Wet middelentest bij geweld*. Den Haag: Nationale Politie, Directie Operatiën, Afdeling Programmamanagement.

Kraanen, F. (2014). *When things are getting out of hand: Prevalence, assessment, and treatment of substance use disorder(s) and violent behaviour*. Dissertatie.

Kuppens, J., Rijnink, R., Van Esseveldt, J. en Ferwerda, H. (2020). *Afspraak is afspraak? Evaluatie van de Eenduidige Landelijke Afspraken rondom opsporing en vervolging van geweld tegen werknemers met een publieke taak*. Den Haag/Arnhem: WODC/Bureau Beke.

Leslie, E., Smirnov, A., Cherney, A., Wells, H., Legosz, M., Kemp, R. en Najman, J. (2017). Simultaneous use of alcohol with methamphetamine but not ecstasy linked with aggression among young adult stimulant users. In: *Addictive behaviors*, 70, 27–34.

Lee, T., Chan, S. en Raine, A. (2008). Strong limbic and weak frontal activation to aggressive stimuli in spouse abusers. In: *Molecular Psychiatry*, 13: 655–656.

Leiden, I. van, N. Arts en H. Ferwerda (2009). *Rellen om te rellen. Een studie naar grootschalige openbare-ordeverstoringen en notoire ordeverstoorders*. Apeldoorn/Arnhem: P&W/Bureau Beke.

Lünnemann, K. en Bruinsma, M. (2005). *Geweld binnen en buiten*. Utrecht/Tilburg: Verwey-Jonkerinstituut/IVA.

Nabben, T., Benschop, A. en Korf, D.J. (2012). *Antenne 2011: trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

McBride, W.J. (2002). Central nucleus of the amygdala and the effects of alcohol and alcohol-drinking behavior in rodents. In: *Pharmacology, Biochemistry and Behavior*, 71: 509–515.

Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016). *Regeling middelenonderzoek bij geweldplegers*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Ministerie van Veiligheid en Justitie (2016). *Wet van 28 september 2016, houdende wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994*. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden. Staatblad 2016, 353.

Ministerie van Veiligheid en Justitie (2017). *Informatieblad over de Wet ter introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Ministeries van Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Economische Zaken, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Verkeer en Waterstaat en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2005). *Actieplan tegen geweld*. Den Haag: Ministeries van Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Economische Zaken, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Verkeer en Waterstaat en Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Nationale Politie (2017). PMT-formulier. In: *Bijlage bij Staatscourant 2017 nr. 52662* 27, september 2017. Den Haag: Staatscourant.

Noten, M., Peeters, A., Toor, D., Winkens, L. en Jäkel, L. (2013). *Hersen, gedrag en middelgebruik*. Nijmegen; Radboud Universiteit.

Pezze, M. en Feldon, J., (2004). Mesolimbic dopaminergic pathways in fear conditioning. In: *Progress in Neurobiology*, 74(5): 301-320.

Ramaekers J., Verkes R., Amsterdam J. van, Brink W., van de, Goudriaan, A., Kuypers, K., Arends, R. en Schellekens, A. (2016). *Middelengebruik en geweld. Een literatuurstudie naar de relatie tussen alcohol, drugs en geweld*. Maastricht/Nijmegen/Amsterdam: Faculteit Psychologie en Neurowetenschappen, Universiteit Maastricht/Afdeling Psychiatrie, Radboud UMC/AMC Psychiatrie, Universiteit van Amsterdam.

Sripada, C., Angstadt, M., McNamara, P., King, A.C. en Luan Phan, K. (2011). Effects of alcohol on brain responses to social signs of threat in humans. In: *Neuroimage*, 55: 371-380. doi: 10.1016/j.neuroimage.2010.11.062.

Wang, L., McCarthy, G., Song, A. W. en LaBar, K. S. (2005). Amygdala Activation to Sad Pictures During High-Field (4 Tesla) Functional Magnetic Resonance Imaging. In: *Emotion*, 5(1), 12-22.

Weissenborn, R. en Duka, T. (2003). Acute alcohol effects on cognitive function in social drinkers: their relationship to drinking habits. In: *Psychopharmacology*, 165: 306-312.

Whiting, D. en Fazel, S. (2020). Epidemiology and risk factors for violence in people with mental disorders. In: *Violence and mental disorders* (pp. 49-62). Springer, Cham.

Bijlage 1 – Wetswijzigingen

Voorstel van de wet (19 januari 2016):¹

ARTIKEL I

Het Wetboek van Strafvordering wordt gewijzigd als volgt.

A. Na artikel 55c wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 55d

1. De opsporingsambtenaren, bedoeld in artikel 141, onder a tot en met c, kunnen in het belang van het onderzoek bevelen dat een aangehouden verdachte van een geweldsmisdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten en dat bij algemene maatregel van bestuur is aangewezen of een aangehouden verdachte van een misdrijf als bedoeld in de artikelen 307, eerste lid, en 308, eerste en tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht, medewerking verleent aan:

- a. een voorlopig onderzoek van uitgedemde lucht of een onderzoek naar de psychomotorische functies en de oog- en spraakfuncties ter vaststelling van het gebruik van alcohol;
- b. een onderzoek van speeksel of een onderzoek naar de psychomotorische functies en de oog- en spraakfuncties ter vaststelling van het gebruik van andere middelen als bedoeld in het vierde lid dan alcohol.

2. Het bevel, bedoeld in het eerste lid, wordt alleen gegeven indien uit aanwijzingen blijkt dat de verdachte het geweldsmisdrijf, bedoeld in het eerste lid, onder invloed van alcohol of andere middelen als bedoeld in het vierde lid heeft gepleegd.

3. Het bevel, bedoeld in het eerste lid, onder a, wordt niet gericht tegen de verdachte van wie aannemelijk is dat het verlenen van medewerking aan een ade-monderzoek voor hem om bijzondere geneeskundige redenen onwenselijk is.

4. Bij algemene maatregel van bestuur worden de andere middelen dan alcohol aangewezen die tot gewelddadig gedrag kunnen leiden en de grenswaarden voor die middelen en alcohol vastgesteld. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld over de uitvoering van de onderzoeken, bedoeld in het eerste lid.

B. Na artikel 55d wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 55e

1. Indien op grond van een onderzoek als bedoeld in artikel 55d, eerste lid, onder a, ten aanzien van de verdachte bij wie dat onderzoek is uitgevoerd, het vermoeden bestaat dat hij alcohol heeft gebruikt boven de grenswaarde, bedoeld in artikel 55d, vierde lid, of op andere wijze dat vermoeden ten aanzien van hem is ontstaan, kan de opsporingsambtenaar hem bevelen medewerking te verlenen aan een nader onderzoek van uitgedemde lucht.
2. Het bevel, bedoeld in het eerste lid, wordt niet ten uitvoer gelegd bij de verdachte van wie aannemelijk is dat het verlenen van medewerking aan een nader ademonderzoek voor hem om bijzondere geneeskundige redenen onwenselijk is.
3. In het geval, bedoeld in het tweede lid, of indien de medewerking van de verdachte niet heeft geleid tot een voltooid nader ademonderzoek of indien op grond van een onderzoek als bedoeld in artikel 55d, eerste lid, onder b, het vermoeden bestaat dat de verdachte onder invloed verkeert van een of meer andere middelen als bedoeld in artikel 55d, vierde lid, dan alcohol of een combinatie van die middelen met alcohol, kan de officier van justitie of, indien zijn optreden niet kan worden afgewacht, de hulpofficier van justitie de verdachte bevelen medewerking te verlenen aan een bloedonderzoek.
4. Een arts of een verpleegkundige neemt van de verdachte zoveel bloed af als voor het onderzoek, bedoeld in het derde lid, noodzakelijk is.
5. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld over de uitvoering van de onderzoeken, bedoeld in het eerste en derde lid, en het tegenonderzoek.

ARTIKEL II

De Wegenverkeerswet 1994 wordt als volgt gewijzigd:

a. Artikel 8 wordt als volgt gewijzigd:

- 1°. In het tweede lid, onder a, en het derde lid, onder a, wordt «het alcoholgehalte van zijn adem» telkens vervangen door: het alcoholgehalte in zijn adem.
- 2°. In het tweede lid, onder b, en het derde lid, onder b, wordt «het alcoholgehalte van zijn bloed» telkens vervangen door: het alcoholgehalte in zijn bloed.

b. Artikel 163 wordt als volgt gewijzigd:

- 1°. Het vierde lid komt te luiden: 4. In het geval, bedoeld in het derde lid, of indien de medewerking van de verdachte niet heeft geleid tot een voltooid ademonderzoek, of indien het vermoeden bestaat dat de verdachte onder invloed is van een of meer middelen, bedoeld in artikel 8, eerste of vijfde lid, of een combinatie van die middelen met alcohol, kan de opsporingsambtenaar de verdachte vragen of

hij zijn toestemming geeft tot het verrichten van een onderzoek als bedoeld in artikel 8, tweede lid, onderdeel b, of artikel 8, derde lid, onderdeel b.

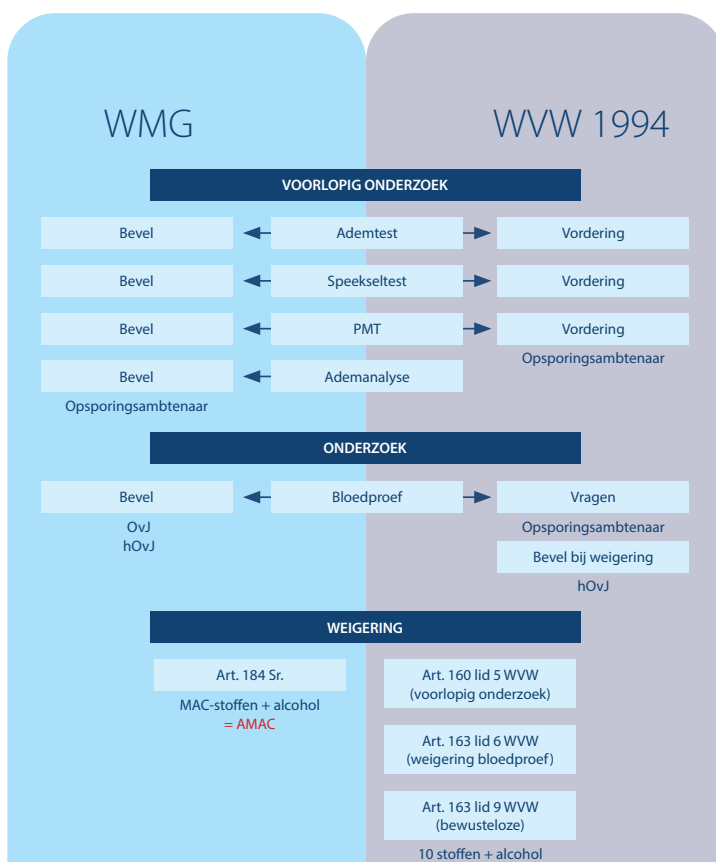
2°. Het zevende en achtste lid vervallen.

3°. Het negende en tiende lid worden vernummerd tot zevende en achtste lid.

ARTIKEL III

Deze wet treedt in werking op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip, dat voor de verschillende artikelen of onderdelen daarvan verschillend kan worden vastgesteld. Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren die zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Hieronder staan schematisch de verschillen weergegeven tussen de WMG en de Wegenverkeerswet 1994.

Noot

- i. Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2015-2016. Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een mid-delenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegen-verkeerswet 1994. Gewijzigd voorstel van wet. 33799, nr. A.

Bijlage 2 – Survey hOvJ's

Wij willen u, als hulpofficier van justitie, vragen naar de praktijk van de Wet mid-
delenonderzoek bij geweldplegers (WMG). De vragenlijst bestaat uit gesloten
vragen (multiple choice) en open vragen waarbij u uw mening kwijt kunt. De vra-
genlijst is volledig anoniem en is in ongeveer 10/15 minuten in te vullen.

In welke eenheid werkt u?

- Amsterdam
- Den Haag
- Landelijke eenheid
- Limburg
- Midden-Nederland
- Noord-Holland
- Noord-Nederland
- Oost-Brabant
- Oost-Nederland
- Rotterdam
- Zeeland West-Brabant

Aan welk basisteam of welke dienst bent u gekoppeld?

Heeft u zelf ervaring met de praktische uitvoering van de WMG?

- Ja
- Nee

Hoeveel jaar ervaring heeft u met de uitvoering van de WMG?

Hoeveel keer paste u – voor Corona - de WMG gemiddeld per jaar toe?

Ter voorbereiding op deze vragen, staan de processtappen hieronder kort beschreven.

- Stap 1: Bevel tot medewerking geven
- Stap 2: Check op aanwijzing alcoholgebruik
- Stap 3: Blaastest afnemen en uitslag registreren
- Stap 4: Check op aanwijzing (meth)amfetamine en/of cocaïne
- Stap 5: Speekseltest afnemen
- Stap 6: Psychomotorische test afnemen
- Stap 7: Uitslag speekseltest registreren
- Stap 8: Ademanalyse afnemen
- Stap 9: Bij positieve uitslag ademanalyse: wijzen op mogelijkheid tot tegenonderzoek
- Stap 10: (h)OvJ geeft bij vermoeden bevel tot medewerking aan bloedonderzoek
- Stap 11: Arts/verpleegkundige neemt binnen 1,5 uur bloedmonster af
- Stap 12: Formulier 'Bloedblok' invullen en naar NFI opsturen
- Stap 13: Geen bevel tot medewerking geven in geval van bijzondere medische redenen
- Stap 14: Uitslag NFI binnen 1 week na ontvangst aan verdachte mededelen

Ervaat u knelpunten in de uitvoering van de stappen? Als u knelpunten ervaart, wilt u deze dan per processtap benoemen? Daar waar u geen knelpunten ervaart, hoeft u niets te benoemen.

Stap	knelpunt(en)
1: Bevel tot medewerking geven	☐
2: Check op aanwijzing alcoholgebruik	☐
3: Blaastest afnemen en uitslag registreren	☐
4: Check op aanwijzing (meth)amfetamine en/of cocaïne	☐
5: Speekseltest afnemen	☐
6: Psychomotorische test afnemen	☐
7: Uitslag speekseltest registreren	☐
8: Ademanalyse afnemen	☐
9: Bij positieve uitslag ademanalyse: wijzen op mogelijkheid tot tegenonderzoek	☐
10: (h)OvJ geeft bij vermoeden bevel tot medewerking aan bloedonderzoek	☐

11: Arts/verpleegkundige neemt binnen 1,5 uur bloedmonster af	☐
12: Formulier 'Bloedblok' invullen en naar NFI opsturen	☐
13: Geen bevel tot medewerking geven in geval van bijzondere medische redenen	☐
14: Uitslag NFI binnen 1 week na ontvangst aan verdachte mededelen	☐

Kunt u een procentuele inschatting maken van de verdachten die de verschillende testen weigeren?

	Nee, weet ik niet
Percentage weigeraars blaastest	☐
Percentage weigeraars speekseltest	☐
Percentage weigeraars psychomotorische test	☐
Percentage weigeraars ademanalyse	☐
Percentage weigeraars bloedproef	☐

Kunt u een procentuele inschatting maken van de verdachten die de verschillende testen weigeren?

	Ja, percentage weigeraars:
Percentage weigeraars blaastest	☐
Percentage weigeraars speekseltest	☐
Percentage weigeraars psychomotorische test	☐
Percentage weigeraars ademanalyse	☐
Percentage weigeraars bloedproef	☐

Kunt u een inschatting maken van hoe vaak onderstaande situaties zich voordoen? (als percentage van het totaal aantal WMG-zaken).

	Nee, weet ik niet
Percentage verdachten die te zeer onder invloed zijn om mee te werken aan een test	☐
Percentage van niet uitvoerbaar bloedonderzoek binnen de wettelijke termijn (1,5 uur na aanhouding)	☐

Percentage van testuitslagen die niet wijzen op middelengebruik en toch in het proces-verbaal worden opgenomen	☐
Percentage zaken huiselijk geweld	☐
Percentage zaken uitgaansgeweld	☐

Kunt u inschatting maken van hoe vaak onderstaande situaties zich voordoen? (als percentage van het een totaal aantal WMG-zaken).

	Ja, percentage:
Percentage verdachten die te zeer onder invloed zijn om mee te werken aan een test	☐
Percentage van niet uitvoerbaar bloedonderzoek binnen de wettelijke termijn (1,5 uur na aanhouding)	☐
Percentage van testuitslagen die niet wijzen op middelengebruik en toch in het proces-verbaal worden opgenomen	☐
Percentage zaken huiselijk geweld	☐
Percentage zaken uitgaansgeweld	☐

Welke rol speelt een eventuele advocaat bij het weigeren van een test? U kunt hier meerdere antwoorden kiezen die volgens u van toepassing zijn.

- Geen rol, want er waren nooit advocaten betrokken
- Geen rol, ondanks dat er in de minderheid van de gevallen advocaten betrokken waren
- Geen rol, ondanks dat er in de meerderheid van de gevallen advocaten betrokken waren
- Geen rol, ondanks dat er altijd advocaten betrokken waren
- Een weigerende rol: advocaten adviseerden verdachten in de minderheid van de gevallen om een test te weigeren
- Een weigerende rol: advocaten adviseerden verdachten in de meerderheid van de gevallen om een test te weigeren
- Een weigerende rol: advocaten adviseerden verdachten altijd om een test te weigeren
- Een instemmende rol: advocaten adviseerden verdachten in de minderheid van de gevallen om een of meerdere testen te ondergaan
- Een instemmende rol: advocaten adviseerden verdachten in de meerderheid van de gevallen om een of meerdere testen te ondergaan

- Een instemmende rol: advocaten adviseerden verdachten altijd om een of meerdere testen te ondergaan
- Anders, namelijk: _____

Kunt u een inschatting maken van de keren dat artsen/verpleegkundigen niet op tijd aanwezig zijn (binnen 1,5 uur) om een bloedmonster af te nemen?

	Ja, percentage:
Percentage dat artsen/verpleegkundigen niet op tijd aanwezig zijn	

Zijn er redenen aan te geven waarom artsen/verpleegkundigen niet altijd op tijd kunnen zijn om een bloedmonster af te nemen? U kunt hier meerdere antwoorden kiezen die volgens u van toepassing zijn.

- Niet van toepassing, de artsen/verpleegkundigen waren altijd op tijd
- De artsen/verpleegkundigen hadden werkzaamheden elders
- Er waren geen artsen/verpleegkundigen beschikbaar (capaciteitsgebrek)
- De afstand tussen de locatie van de artsen/verpleegkundigen en de locatie van het afnemen van het bloedmonster was te groot
- Onvoorziene omstandigheden (geen vervoer, lekke band, et cetera)
- Anders, namelijk: _____

Hieronder staat een aantal stellingen over de toepasbaarheid van de WMG voor de aanpak van geweldplegers in de praktijk. Wilt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de stellingen?

	Zeer mee oneens	Mee oneens	Niet eens/niet oneens	Mee eens	Zeer mee eens
De WMG helpt me bij het objectief vaststellen of iemand middelen (alcohol en/of drugs) heeft gebruikt	☐	☐	☐	☐	☐
Het is eenvoudig om alle uit te voeren stappen binnen de WMG te onthouden	☐	☐	☐	☐	☐

De WMG biedt me meer houvast bij het opstellen van het proces-verbaal	☐	☐	☐	☐	☐
De WMG zorgt er voor dat in een proces-verbaal vaker melding wordt gemaakt van middelengebruik tijdens geweld	☐	☐	☐	☐	☐
De WMG leidt tot betere registratie van bepaalde doelgroepen die onder invloed geweld plegen	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben tevreden over de wijze waarop het OM de uitkomsten van de middelentesten in het vervolgingsproces gebruikt	☐	☐	☐	☐	☐
De WMG biedt een goede basis voor een verhoogde strafeis	☐	☐	☐	☐	☐
De verhoogde strafeis op grond van de WMG vermindert recidiverend gedrag	☐	☐	☐	☐	☐
De WMG brengt middelengebruik bij geweld in beeld, waardoor het eisen van bijzondere voorwaarden door het OM mogelijk is	☐	☐	☐	☐	☐
Door het bewijs dat een middelentest via de WMG oplevert, kunnen meer gedragsinterventies tegen geweldplegers opgelegd worden	☐	☐	☐	☐	☐
De mogelijkheid om een bijzondere voorwaarde via de WMG op te leggen zorgt voor meer bewustzijn rondom middelengebruik en geweld bij verdachten	☐	☐	☐	☐	☐
De WMG weerhoudt mensen ervan om zich onder invloed van bepaalde middelen in de openbare ruimte te begeven	☐	☐	☐	☐	☐
De WMG bevordert het terugdringen van middelengerelateerd geweld	☐	☐	☐	☐	☐
De WMG biedt gemeenten en maatschappelijke organisaties informatie om meer gerichte (preventieve) maatregelen in te zetten	☐	☐	☐	☐	☐

Als voorbereiding op de uitvoering van de WMG is aan politiefunctionarissen de zogenaamde training Alcohol, Drugs en Agressie (ADA) aangeboden. De training is voor de politie opgezet als een e-learningmodule en behandelt onderwerpen als het herkennen van personen die onder invloed zijn en het omgaan met personen die niet aanspreekbaar zijn. Hierna volgen enkele vragen over deze ADA.

Heeft u de ADA gevolgd?

- Ja
- Nee

Kunt u een inschatting maken hoeveel van uw collega's in uw basisteam de ADA gevolgd hebben?

- Ja
- Nee

Hoeveel collega's in uw basisteam die de test afnemen hebben de ADA gevolgd volgens u?

_____ %

Is het voor nieuwe collega's in uw basisteam nog steeds mogelijk de ADA te volgen?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

Zijn er aanvullingen nodig op de ADA? Zo ja: welke?

- Nee
- Weet ik niet
- Ja, namelijk: _____

Ziet u meerwaarde in de training ADA bij het uitvoeren van de WMG?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet/geen mening

Kunt u uw antwoord toelichten?

In sommige eenheden is in het verleden en/of wordt momenteel naast de ADA extra aandacht besteed aan de WMG. Dit is een training binnen het basisteam of binnen het district. Hoe was/is dat bij u?

- Bij ons was én is er geen extra training
- Bij ons was er een extra training, maar nu niet meer
- Bij ons is er nog steeds een extra training
- Bij ons was er geen extra training, maar inmiddels wel

Kent u de app van de Politieacademie met daarin informatie over de WMG?

- Ja
- Nee

Gebruikt u de app van de Politieacademie met daarin informatie over de WMG?

- Ja
- Nee

Tot slot hebben we nog enkele vragen over de eventuele invloed die de coronacrisis op de uitvoering van de WMG heeft.

Welke invloed heeft de coronacrisis op de instroom van het aantal verdachten die onder de WMG vallen?

- Instroomverhogende invloed
- Instroomverlagende invloed
- Geen invloed op de instroom
- Weet ik niet

Welke invloed heeft de coronacrisis op de beschikbaarheid van artsen/verpleegkundigen voor het afnemen van de bloedproef?

- Ze zijn minder beschikbaar
- Ze zijn meer beschikbaar
- Geen invloed op de beschikbaarheid
- Weet ik niet

Welke verbeterpunten ziet u voor de uitvoering van de WMG in de praktijk?

Bijlage 3 – Format interviews casestudies

Met wie hebben we te maken?

De opleiding ADA en extra instructie:

- Heeft iedereen de opleiding gedaan of een deel? Bv. alleen agenten die ‘op straat’ lopen?
- Wat waren de ervaringen met de training? Werkt dat in de praktijk? Was deze goed toegespitst?
- E-learning? App?

Bekendheid/betrokkenheid met de WMG

- Zijn de werkprocessen bij de agenten bekend en zijn er aanvullende afspraken op de werkprocessen en –instructies gemaakt?
- Is een functionaris binnen het team verantwoordelijk voor het thema middelentesten?
- Wie instrueert nieuwe medewerkers?
- Is de rol van de hOv’s goed uitgewerkt/geborgd?
- Zijn agenten voldoende betrokken op het onderwerp? Kan hier wat in verbeteren? Neemt de aandacht bij agenten voor het onderwerp toe of af?

Ten aanzien van de drie soorten drugs

- Werkt dit goed of moeten er meer soorten drugs bijkomen?

Hoe is de wijze van het middelentesten verankerd in het basisteam?

Zie hieronder de processtappen:

Processtappen
Stap 1: Bevel tot medewerking geven
Stap 2: Check op aanwijzing alcoholgebruik
Stap 3: Blaastest afnemen en uitslag registreren
Stap 4: Check op aanwijzing (meth)amfetamine en/of cocaïne
Stap 5: Speekseltest afnemen

Stap 6: Psychomotorische test afnemen
Stap 7: Uitslag speekseltest registreren
Stap 8: Ademanalyse afnemen
Stap 9: Bij positieve uitslag ademanalyse: wijzen op mogelijkheid tot tegenonderzoek
Stap 10: (h)OvJ geeft bij vermoeden bevel tot medewerking aan bloedonderzoek
Stap 11: Arts/verpleegkundige neemt binnen 1,5 uur bloedmonster af
Stap 12: Formulier 'Bloedblok' invullen en naar NFI opsturen
Stap 13: Geen bevel tot medewerking geven in geval van bijzondere medische redenen
Stap 14: Uitslag NFI binnen 1 week na ontvangst aan verdachte mededelen

- Voldoen de stappen?
- Wat zijn de knelpunten en succesfactoren binnen de stappen? Is de PMT goed uitvoerbaar (met name als het gaat om drugs)?
- Wat zijn de afwegingen om de WMG al dan niet in te zetten?
- Wordt bij de afweging om WMG in te zetten een verschil gemaakt tussen licht en zwaar geweld?
- Speelt in de afweging mee of het gaat om minderjarigen of meerderjarigen?
- Speelt in de afweging mee of het gaat om andere doelgroepen, zoals gewelddadige veelplegers of gewelddadige verwarde personen?

Daadwerkelijke inzet van de WMG

- - Hoe vaak worden middelentesten in het kader van de WMG in de praktijk uitgevoerd? Is daar een percentage van te geven, gerelateerd aan het aantal geweldszaken?
- - Zijn er specifieke typen geweld waarbij met name de WMG wordt ingezet (bv vaker bij huiselijk geweld dan bij uitgaansgeweld). In de vorige evaluatie kwam naar voren dat politie dacht dat WMG vooral bedoeld was voor uitgaansgeweld?
- Waar worden de blaas- en speekseltesten in de praktijk afgenomen? Direct op straat? Of worden alleen op bureau testen afgenomen, of ook op straat (met meer risico op agressie, ook van omstanders, en de kans dat er onvoldoende blaastesten in de dienstauto liggen)
- - Zijn er problemen met aanrijtijden bij vervoer van de verdachten naar bureau en binnen de wettelijke termijn afnemen van bloedonderzoek anderhalf uur na aanhouding?

- Zijn er goede/speciale voorzieningen om de adem- (alcohol) of bloed (drugs) testen af te nemen? Is er een speciale 'wasstraat' of gebeurt het in een toevallig kamertje dat vrij is voor verhoor door de agent die de verdachte heeft aangehouden?
- Wordt de ademanalyse vlot na de ademtest afgenomen, of kan daar wel enkele uren tussen zitten, ook met het oog op het benodigde luchten van de ademanalyseruimte (met het risico dat politie afziet van ademanalyse, omdat die het proces te zeer vertraagt)
- Lukt het om een arts/verpleegkundige binnen 1,5 uur op het bureau te krijgen voor een bloedtest?
- Zijn er voorzieningen om de bloedblokken gekoeld te bewaren?
- Wordt WMG goed vastgelegd in het PV, dus ook als de test een negatieve uitslag geeft?
- Hoe wordt omgegaan met burgers die sterk onder invloed zijn/weigerachtig zijn?
- Zijn er problemen met de (financiële) afhandeling van het tegenonderzoek?
- Wie nemen de testen in de praktijk af? Agenten die de aanhouding verrichten of anderen?
- Wordt WMG afgenomen in zaken waar dat eigenlijk niet is toegestaan (bv zonder aanwijzing voor middelengebruik)
- Per saldo: is het middelentesten goed verankerd in het basisteam? Is bv HG- of horeca-expertise een pre?
- Had de WMG vaker ingezet kunnen worden? Is bv. celcapaciteit hiervoor een aandachtspunt?

Wisselwerking met verdachten

- Zijn er problemen met afnemen testen vanwege agressie enz.?
- Zijn verdachten bekend met de WMG of verrast? Zijn ze te dronken om een goede afweging te maken of ze wel willen meewerken aan de test?

Wisselwerking met OM

- Hoe ziet de samenwerking met het OM ihkv de WMG er in de praktijk bij u uit?
- Is er voldoende betrokkenheid op het onderwerp vanuit het OM?
- Zijn er zaken die beter kunnen?
- Heeft u zicht op de afhandeling van een zaak door het OM (strafverzwaring en/of bijzondere voorwaarde)? Koppelt het OM (structureel) terug hierop?

Extra vragen voor het OM:

- Werkt de WMG in de praktijk i.h.v. het verkrijgen van een objectieve maat/meetinstrument?
- In hoeverre wordt er ingezet op die strafverzwaring en in hoeverre wordt er ingezet op de hulpverlening?
- Aantallen uit de praktijk: hoe vaak een gedragsinterventie ipv een zwaardere straf?
- Maakt het OM (goed genoeg) gebruik van de bevindingen van het NFI? Wat zijn de ervaringen van het OM hiermee?
- Wat doet het OM met de adviezen van de reclassering? Wat zijn de ervaringen van het OM hiermee? Wat kan hierin eventueel beter?
- Veroorzaakt de WMG niet het effect van 'straf-op-straf', bv. als geweld tegen een publieksfunctionaris wordt gepleegd? Wordt hiermee rekening gehouden?
- Rechters hebben vaak al de keuze om zwaarder te straffen. Houden zij rekening met de bevindingen van het OM vanuit de middelentesten?
- Hoe vaak echt strafverzwaring opgelegd? Want kijkt rechter ook niet naar de omstandigheden en daarom geen strafverzwaring?
- Spelen de persoonlijke omstandigheden van de verdachte niet een veel grotere rol en kan daar niet beter op ingezet worden?

Extra vragen voor de reclassering

Hoe vaak voorkomt de WMG daadwerkelijk discussie bij de reclassering (wel/niet onder invloed).

'Per saldo-vraag'

- Heeft de WMG meerwaarde? Hoe nodig is de WMG?
- Is een betere beschrijving door de politie in het proces verbaal niet net zo goed/beter?

Documenten en contactpersonen

- Heeft uw basisteam een document, bv. een protocol, opgesteld voor de WMG in de praktijk?
- Heeft u een contactpersoon bij het OM voor ons?
- Heeft u een contactpersoon bij de reclassering voor ons?

Bijlage 4 – Respondenten

Vanwege het kleine aantal respondenten en daarmee de herkenbaarheid van meningen zijn de personalia van de respondenten niet in de rapportage vermeld.

Planevaluatie	
<i>Organisatie</i>	<i>Aantal personen</i>
Politie	3
OM	1
Reclassering	1
NFI	1
Ministerie van Justitie en Veiligheid	1

Procesevaluatie	
<i>Organisatie</i>	<i>Aantal personen</i>
Politie	13
OM	7
Reclassering	1
Trimbos-instituut	1

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitsstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang: Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

2010

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag in huiselijke kring

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Cameratoezicht in beweging

Ervaringen met nieuwe vormen van cameratoezicht bij de Nederlandse politie

2011

Los van drank

Procesevaluatie Haltafdoening Alcohol

Lastige verhalen

Een exploratief onderzoek naar valse aangiften van zedenmisdriven door meisjes van 12-18 jaar

Wapenfeiten

Een onderzoek naar overvallen en overvallers in Nijmegen

Snelle jongens

Een onderzoek naar drugsrunners en daaraan gerelateerde problematiek in Limburg-Zuid

2012

De schade hersteld?

Een onderzoek naar herstelbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen

Onder Controle?

Een procesevaluatie van de gedragsinterventie 'Korte Leefstijltraining voor verslaafde justitiabelen'

Planmatig en flexibel

Procesevaluatie gedragsinterventie CoVa+

Oosterse Teelt

Vietnamezen in de hennepteelt

Dierenwelzijn in het vizier

De aard en omvang van dierenwelzijnszaken en de stand van zaken van de handhaving van de regelgeving op dat gebied in Nederland

2013

Over leven na de moord

De gevolgen van moord en doodslag voor de nabestaanden van de slachtoffers en de ondersteuning door Slachtofferhulp Nederland

Met scherp schieten

Een onderzoek naar een aantal veiligheidsrisico's met betrekking tot de schietsport in Nederland

Georganiseerde voertuigcriminaliteit in Nederland

Een beeld van de omvang, kenmerken, werkwijzen en aanpak anno 2013

Het warme bad en de koude douche

Een onderzoek naar misstanden in nieuwe religieuze bewegingen en de toereikendheid van het instrumentarium voor recht en zorg

2014

Portretten van notoire ordeverstoorders

Kenmerken en achtergronden van notoire ordeverstoorders binnen het voetbal

Gelegenheidsordeverstoorders?

Analyse van rondom grootschalige rellen aangehouden verdachten

Ondergaan of ondernemen

Ontwikkelingen in de aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven

Raak geschoten?

Een onderzoek naar de werking van maatregelen tegen geweld en overlast rondom het betaald voetbal

Doordringen of doordrinken

Effectevaluatie Halt-straf Alcohol

Prostitutie in Nederlandse gemeenten

Een onderzoek naar aard en omvang, beleid, toezicht en handhaving in 2014

2015

Aangifte onder nummer

Implementatie, toepassing en eerste resultaten van de nieuwe regeling 'Aangifte onder nummer'

Papier en werkelijkheid

Een hypothesevormend onderzoek naar de invloed van registratie-effecten op de omvang van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Grensoverschrijdend slachtofferschap

Een inventarisatie van aard, omvang en aandachtspunten in verband met de effectuering van slachtofferrechten

2016

Dieren Verboden

De toepassing van het houdverbod als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf

Kijk op jeugdcriminaliteit

Handvatten voor het opstellen van een periodieke trendrapportage jeugd- en jongerencriminaliteit en een overzicht van veelbelovende aanpakken

Stijging meldingen verwarde personen in de regio Rotterdam

Een onderzoek naar mogelijke verklaringen en wenselijke oplossingen

Missen we iets?

Een gebiedsanalyse in Rotterdam naar de omvang en aanpak van de jeugdcriminaliteit en eventuele 'witte vlekken' in dat beeld

De draad weer oppakken

Een follow-up onderzoek onder nabestaanden van slachtoffers van levensdelicten

Hoe lopen de hazen?

De stand van zaken in de aanpak van dierenmishandeling en dierenverwaarlozing

Focus op heling

Een onderzoek naar het functioneren van de helingmarkt, het beleid tegen en de gevolgen van heling

Van cijfers naar interpretatie

Een duiding van de kwantitatieve ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit

Wie is het slachtoffer?

Kenmerken van de doelgroep van het Schadefonds Geweldsmisdrijven en strategieën voor een beter doelgroepbereik

Radicalisering in de gemeente Arnhem

Resultaten van onderzoek onder mentoren, welzijnswerkers en jongeren

2017

Duiding van problematisch jeugdgroepengedrag

Een theoretische verkenning en een praktische handreiking voor het veld

Prostitutie in beeld gebracht

Een onderzoek naar aard en omvang van zichtbare en onzichtbare prostitutie in Arnhem

De achterblijvers

Een evaluatie van het maatwerk voor achterblijvers van vermiste personen

2018

Realiteit of registratie-effect?

De invloed van registratie-effecten op de daling van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Links-extremisme in beeld

Een verkennend onderzoek naar links-extremistische groeperingen in Nederland

Na het beslag

Een onderzoek naar door RVO inbeslaggenomen voorwerpen onderdeel Natuur en de afhandeling daarvan

Slachtoffers zoeken en vinden

Een onderzoek naar het werk van de kinderpornorechercheurs

Straatprostitutie in Nijmegen

Een evaluatie van de tippelzone en huiskamer aan de Nieuwe Marktsstraat in Nijmegen

Opschakelen

Onderzoek naar ongewenste gedragingen in de wielersport

Betonrot

Een kwalitatief onderzoek naar het fenomeen ondermijnende criminaliteit in Brabant-Zeeland, de effecten van en richtingen voor de overheidsaanpak

2019

Hoog-risico honden, een bijtend probleem?

Een fenomeenonderzoek naar bijtincidenten en hondengevechten

De politieaanpak van etnisch profileren in Amsterdam

Een onderzoek naar effecten, criteria en meetbare indicatoren

Zo ziek als een hond?

Gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's in Nederland in relatie tot de herkomst

Minderjarige slachtoffers van zedenmisdrijven gehoord

Een kwalitatief onderzoek naar de verhoorpraktijk

Downloaders van kinderporno;

een literatuuronderzoek

Criminelen achter het stuur

Aard en omvang van het gebruik van huurmotorvoertuigen voor criminele activiteiten

Asielzoekers in het gareel?

Plan-, proces en effectevaluatie werking extra begeleiding- en toezichtlocaties

2020

Afspraak is afspraak?

Evaluatie van de eenduidige landelijke afspraken rondom opsporing en vervolging van geweld tegen werknemers met een publieke taak

Panden met een luchtje

Een inventarisatie van aanpakken om verhuur van panden voor criminele doeleinden tegen te gaan

Ondermijning op en rond luchthaven Schiphol**Black Box?**

Een onderzoek naar opslagboxen in relatie tot criminaliteit: fenomeen en aanpak

Fietsdiefstal in Nederland

Van fenomeen naar aanpak

Sterk spul

Aard, omvang en ernst van de dopinghandel in Nederland

Voor de verandering

Een exploratief onderzoek naar pogingen tot het veranderen van seksuele gerichtheid en genderidentiteit in Nederland

2021

Werken aan werk

Een evaluatie van penitentiare arbeid

Medische missers

De gevolgen en nasleep van medische incidenten en ervaringen met de ondersteuning van de gedupeerden door het Casemanagement Medische Incidenten

Jeugdproblematiek in Zwolle

Een onderzoek naar de omvang, aard en aanpak

Misdrijven in kinderschoenen

Een onderzoek naar de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten binnen en buiten het strafrecht

Misdaadcarrières voorkomen en doorbreken

Van analyse van het netwerk naar aanpak

Taxi!

Malafide activiteiten en (ondermijnende) criminaliteit in de Amsterdamse taxibranche

Monitor leefbaarheid volkstuinen Rotterdam

Van beeld naar suggesties voor de aanpak

Van inzicht naar aanpak

Een onderzoek naar ondermijning in de amateursport in de regio Rotterdam

2022

Grenzeloos!?

Een verkennend onderzoek naar het instrumentarium in relatie tot (veroordeelde) plegers van transnationaal seksueel kindermisbruik

Fatale politie-incidenten

Patronen bij fatale incidenten binnen de context van politieoptreden

Voor meer informatie over uitgaven in deze reeks: bureaubeke.nl.

Bij veel geweldsincidenten speelt alcohol- of drugsgebruik een rol. Soms is ook sprake van beide. Middelengerelateerd geweld komt vooral in het uitgaansleven, maar daarnaast ook bij huiselijk geweld voor. In 2017 is de Wet middelenonderzoek bij geweldplegers (WMG) in werking getreden. Deze wet kent verschillende doelen, waaronder het objectiveren van het middelengebruik na geweld, het eventueel verhogen van de strafmaat, het bevorderen van preventie op het gebied van middelengebruik en het tegengaan van recidive van middelengerelateerd geweld.

Om te bepalen wat de achtergrond, de doelen, de beoogde werkzame bestanddelen en de beoogde effecten van de WMG zijn, is een planevaluatie uitgevoerd. Vervolgens is aan de hand van politieregistraties, een survey onder politiefunctionarissen (hulpofficieren van justitie) en interviews nader gekeken naar de praktische uitwerking van de wet (procesevaluatie). De plan- en procesevaluatie gelden als input voor een eventuele effectevaluatie, waarin gekeken wordt naar de daadwerkelijke doelbereiking.

De bevindingen in de plan- en procesevaluatie bieden het nodige inzicht in de stand van zaken rondom de WMG. Dit is relevant vanwege verschillende redenen. Zo geven de bevindingen zicht op de achterliggende gedachten en beoogde uitvoering van de wet. Daarnaast bieden deze een actueel beeld van de mate waarin de WMG daadwerkelijk door de politie wordt gebruikt. En ten slotte geven de bevindingen inzicht in aandachtspunten waarmee in een eventuele effectevaluatie rekening gehouden moet worden.

ISBN 978-94-92255-57-0

9 789492 255570 >